

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1934.

Andra kammaren.

Nr 4.

Torsdagen den 18 januari.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 12 innevarande januari.

§ 2.

Fortsattes den från gårdagens sammanträde uppskjutna debatten rörande *Vid remiss av statsverkspropositionen.* Kungl. Maj:ts proposition, nr 1, angående statsverkets tillstånd och behov; och lämnades därvid enligt förut skedd anteckning ordet till

(Forts.)

Herr **Ossbahr**, som yttrade: Genom såväl hans excellens herr statsministerns som herr finansministerns anföranden i går under remissdebatten gick den röda tråd, att allting vore i skilda hänseenden välbeställt med den socialdemokratiska politiken, och man ville nästan göra gällande, att mot densamma icke finge från något håll riktas kritik eller anmärkningar. Det är alldeles naturligt, att om man driver en sådan ofelbarhetslära på det hållet, man ganska lättvindigt kan avvisa den kritik, som framkommit mot den socialdemokratiska politiken i olika hänseenden, och det är också naturligt, att man då överlägset kan behandla en hel del spörsmål av ganska allvarlig natur och beskaffenhet. Det är emellertid lika klart, att vi, som icke kunna godkänna uppfattningen om det sakrosanta i den socialdemokratiska politiken, anse oss icke bara ha rätt och utan också skyldighet att komma med den kritik och de anmärkningar, som vi finna riktiga och befogade, och det är lika naturligt, att vi icke på samma överlägsna sätt kunna behandla och avfärda en hel del allvarliga tendenser och händelser i vår moderna tid. Jag vet mycket väl, att man — liksom hans excellens herr statsministern i går — vill försöka avfärda de farhågor, som från vår sida uttalats, med påståendet, att »högern vill komma fram på skrämselns vägar». En sådan argumentering, som huvudsakligen tycks bygga på tron om den egna ofelbarheten, kan i alla fall icke förhindra oss att framföra vår kritik, och den kan ännu mindre komma oss att på samma överlägsna sätt, som i många fall sker från regeringens sida, avfärda en rad allvarliga företeelser.

Vi kunna icke utan vidare åse exempelvis den statsfientliga propaganda och verksamhet, som bedrivs på skilda håll, och vi kunna framför allt icke utan en mycket utpräglad känsla av oro betrakta den del av den statsfientliga verksamheten, som förekommer inom försvarsväsendets område. Ganska ofta har man på sista tiden erfarit genom officiella rapporter från militära myndigheter och på annat sätt, hurusom den försvarsfientliga propagandan tyckes ha ökat både i kvantitativt hänseende och i fråga om intensitet. Man måste inför dylika företeelser uppställa den frågan, huruvida verkligen våra myndigheter — regeringen icke undantagen — stå så maktlösa gentemot dessa händelser, som tycks vara fallet att döma av regeringens uraktlåtenhet att handla. Om detta verkligen är fallet, borde man väl ändock i en sådan situation ha kunnat förvänta, att man från regeringens sida med all kraft

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

sökt påskynda den föregående år igångsatta utredningen i detta avseende. Men det förefaller mig ändå ganska egendomligt, om man skulle vara maktlös och om regeringen härvidlag behövde vara inaktiv. Denna inaktivitet står dock i den allra bjärtaste kontrast mot de uttalanden, som gjordes här i riksdagen föregående år av hans excellens herr statsministern såväl under debatten den 24 mars i anledning av herr Lindmans interpellation rörande oroligheterna i Göteborg som under debatterna i båda kamrarna den 13 maj angående den statsfientliga verksamheten.

I interpellationsdebatten i denna kammare anförde herr statsministern bl. a. följande: »Jag har tidigare tillkännagivit, att enligt min uppfattning äro de nuvarande maktmedlen i den demokratiska styrelsens hand tillräckliga för att ingripa mot upplösningstendenserna.» Och hans excellens lovade också i första kammaren under debatten om den statsfientliga verksamheten, att man skulle skoningslöst slå ned sådana element, som icke ville finna sig i reglerna för den demokratiska sammanlevnaden. Man måste mot denna bakgrund fråga sig, om man verkligen på regeringshåll anser en dylik försvarsfientlig agitation och verksamhet stå i överensstämmelse med de regler för den demokratiska sammanlevnaden, om vilka man då talade, eller, om så icke är fallet, varför man från regeringens sida icke begagnat de resurser, som enligt herr statsministerns uppfattning dock synas stå regeringens till buds. Jag vill erinra om att herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet i anledning av oroligheterna nere i Karlskrona gjorde ganska bestämda och kraftiga uttalanden om nödvändigheten av ett ingripande mot oroselementen. Men det räcker icke med kraftiga uttalanden, om man har maktmedel till sitt förfogande, och man kunde åtminstone haft rätt förvänta, att det löfte, som då gavs, nämligen att en militär skulle tillkallas att biträda de sakkunniga, under årets lopp uppfyllts.

Jag måste även i detta sammanhang något beröra den agitation, som bedrives från pacifistiskt håll. Ty även om man med all rätt kan göra gällande, att det finns en mycket stor skillnad mellan olika slag av pacifism och pacifistisk verksamhet, förekommer dock under pacifistisk benämning i mycket stor utsträckning en rent försvarsfientlig verksamhet och agitation. Typisk för denna verksamhet torde vara just den agitation, som från kommunistiskt håll bedrives under pacifismens täckmantel. Det finns icke många i denna kammare, som tro på, att det är fredsvänlighet och ingenting annat, som föranleder kommunisterna att föra en dylik pacifistisk propaganda. Men även om en del av fredsagitationen icke skulle ha ett sådant syfte, måste man ändock säga sig, att den i sin helhet uppluckrar marken för den försvarsfientliga verksamheten.

Det förefaller också ganska egendomligt, att man behöver upptaga ett anslag i statsverkspropositionen till, som det heter »Upplysningsarbete för freden». Man måste väl ändock fråga sig, om det svenska folket verkligen är i behov av en dylik upplysningsverksamhet. Kan man med fog göra gällande, att det svenska folket utmärker sig för en sådan fredsfiendlighet och en sådan krigsvilja, att det är nödvändigt, att man från statsmakternas sida beviljar anslag för att upplysa folket om betydelsen av freden? Det synes mig i stället vara mera önskvärt, att man upplyste det svenska folket om betydelsen och vikten av att äga ett försvar. När man beviljar anslag till försvaret och samtidigt tolererar den försvarsfientliga verksamheten på sätt som sker och t. o. m. ger anslag till en i stor utsträckning onödig fredsagitation, måste man säga, att detta i grund och botten icke innebär något annat än att statsmakterna motarbeta sig själva och att man ger med den ena handen för att taga igen med den andra.

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

Hans excellens herr statsministern förklarade visserligen under debatten i går, att man icke nu behövde tala om försvarsfrågan, men för mig framstår försvarsproblemet icke bara som en fråga utav andrahandsnatur utan såsom ett problem av den allra största vikt. Det synes mig därför både önskvärt och lämpligt, att man i samband med remiss av statsverkspropositionen också särskilt uppmärksammar fjärde huvudtiteln.

Det har under senare tider många gånger talats om en verkligt ökad förståelse för försvarsväsendet och dess krav ej blott från mellanpartiernas sida utan också ifrån den socialdemokratiska riktningen. Man hade därför kanske på en del håll väntat sig en annan behandling av försvarsproblemet i årets statsverksproposition. Särskilt hade man kanske haft rätt att vänta detta mot bakgrunden utav den alltmer ökade spänningen ute i världen och de skärpta förhållandena de olika staterna emellan. Men när man går till fjärde huvudtiteln, skall man finna, såsom här redan framhållits av bl. a. herr Holmström, att händelserna i världen i mycket ringa grad återspeglas i statsverkspropositionen. Den anslagsökning, som föreslagits under fjärde huvudtiteln, har ju, som departementschefen själv framhåller, huvudsakligen berott på en återgång till normala värnpliktsförhållanden. Jag skall emellertid icke nu gå in på några detaljer rörande fjärde huvudtiteln utan endast inskränka mig till att komma med ett par anmärkningar av mera principiell natur.

Det förefaller mig ganska egendomligt, att då man gått till en avvägning av anslagen och behoven i fråga om försvaret, man lagt en sådan grund för denna avvägning som skett. Denna grund framgår redan av inledningen till fjärde huvudtiteln. Där säger nämligen departementschefen, att han »sökt tillse, att arbetstillfällena icke skola komma att minskas för den vid försvarsväsendet mera fast anställda arbetarpersonalen». Och på åtskilliga punkter i propositionen framhålles, att man sökt säkerställa driften eller tillgodose, som det heter, »medelsbehovet för driften». Det är mycket bra, att man på detta sätt söker tillgodose medelsbehovet för driftens säkerställande, men det viktigaste och det förnämsta är väl i alla fall, att man söker tillgodose medelsbehovet för försvaret. Det är mycket betydelsefullt, att försvaret kan skapa arbetstillfällen, men detta är ändock icke försvarets enda uppgift och ännu mindre dess förnämsta. Huvuduppgiften skall dock i första hand tillgodoses, och man får icke på sätt som skett i många hänseenden stanna vid att endast tillgodose ett bisyfte.

Redan med den utgångspunkt man valt, borde man emellertid ha kunnat komma betydligt längre, ty det ligger någonting ganska egendomligt däruti, att samtidigt, som man letar efter arbetstillfällen ute i landet för att skänka möjlighet till försörjning och uppehälle, man förbiser många och stora arbetstillfällen inom försvarsväsendets område, vilka icke bara kunna tjäna till att skänka arbete utan som därjämte äro både önskvärda och nödvändiga för ett tillgodoseande av försvarsväsendets krav. På andra områden har man givit anslag utöver vad som under normala förhållanden skulle hava varit möjligt, men i fråga om försvaret låter man nödvändiga arbetstillfällen få vara.

Det är även en annan princip, som förefaller mig vara ytterst farlig, och det är det sätt, varpå man begagnat sig av de s. k. reservationerna i budgetreglerande syfte. Man slog in på den vägen redan för två år sedan, föregående år begagnade man dessa reservationer i mycket stor utsträckning, och nu fortsätter man på den tidigare beträdda vägen. Det innebär ytterst en mycket allvarlig fara ur både övnings- och sparsamhetssynpunkt, när man på detta sätt begagnar dessa reservationer. Jag vill icke bestrida, att tillfällen kunna finnas, då ett ianspråktagande av vissa reservationer må vara lämpligt och möjligt, men man måste i varje fall förfara med betydligt större försiktighet än

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)
departementschefen gjort i år. Om därjämte ett ianspråktagande av dylika reservationer kombineras med en nedskärning av medelsbehovet, vilket bland annat skett i fråga om övningsanslaget, kunna konsekvenserna bli ganska allvarliga, icke minst ur utbildningssynpunkt och ur synpunkten av nödvändigheten utav krigsberedskap.

Av många skäl borde sålunda läget ha krävt en helt annan behandling av huvudtiteln.

När man beslöt 1925 års härordning — alltså för en del år sedan — skedde detta med hänsyn till de då ljusa förhållandena ute i världen, och man skulle därför, när nu förhållandena blivit sämre och molnen blivit allt mörkare på den utrikespolitiska himmeln, ha kunnat förvänta en motsvarande anpassning efter detta utrikespolitiska läge. Man kunde ha förväntat en ökad krigsberedskap för vårt försvar med hänsyn till detta läge, som dock även från socialdemokratiskt håll karakteriserats såsom ganska allvarligt. En sådan utökning av vår krigsberedskap skulle också ha stått i full överensstämmelse med de principer, varåt de socialdemokratiska reservanternas på sin tid i försvarsrevisionen gävo uttryck år 1923, då de förklarade, att man vid uppbyggandet av försvarsorganisationen visserligen skulle utgå från det närvarande läget men dock så till vida taga hänsyn till en oviss framtid, att man bevarade möjligheterna för en tillräckligt snabb anpassning efter nya och förändrade förhållanden. Man har också i denna reservation genomgående talat om detta elastiska försvarssystem, som man kallade det, och det var också naturligt, att denna tanke skulle ligga till grund för 1925 års härordning.

Eftersom bland de nämnda reservanternas i försvarsrevisionen befunno sig tvenne nuvarande regeringsledamöter, skulle man kanske haft rätt att förmoda, att denna elasticitet nu skulle ha gjort sig gällande och att man därför skulle ha kommit fram i vår tid till en ökad krigsberedskap, men nu när man icke ens upp till den krigsberedskap, som 1925 ansågs utgöra ett minimum under lugna och fullständigt normala förhållanden. Den allvarligare situationen i världen borde ha krävt ett större hänsynstagande, och när man efter världskrigets slut på grund av ljusningen ute i världen ansåg sig utan avvaktan på den då arbetande försvarsrevisionen böra komma med ett provisorium i försvagande riktning, borde konsekvensen med hänsyn till den nu allvarligare situationen ute i världen ha fordrat, att man i avvaktan på den nu arbetande försvarskommissionen framlagt ett provisorium i skärpande riktning. Man bör icke anpassa sig endast i det ena fallet men icke i det andra, och allra minst bör man underlåta att anpassa sig, då detta kan medföra och innebära de allvarligaste risker.

Jag skulle i detta sammanhang också vilja peka på den brist, som förefinns i fjärde huvudtiteln, i det att man underlåtit att framlägga något förslag om anslag till det frivilliga skytteväsendet. Till och med försvarsrevisionen framhöll dock i sitt betänkande 1923 den betydelse icke minst ur försvarssynpunkt, som detta frivilliga skytteväsende innebär, och denna sak har också vitsordats från åtskilliga håll, bland annat från statens organisationsnämnd år 1931. Om man nu skulle underlåta att bevilja det frivilliga skytteväsendet anslag, skulle detta ske, såvitt jag kan erinra mig, för första gången alltsedan den tid, då detta skytteväsende framträdde i vårt land, och man måste fråga sig, om verkligen tidpunkten nu är inne att underlåta att bevilja skytterörelsen anslag när samtidigt värnpliktsutbildningen är så ringa, som fallet är i våra dagar.

Jag vill i detta sammanhang ännu en gång peka på det egendomliga i att man bortser ifrån de rika arbetstillfällena, som finnas inom försvarsväsendets område, samtidigt som man söker efter arbetstillfällena på andra håll, vilka arbetstillfällena åtminstone många gånger icke tjäna någon verklig uppgift och

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

något ändamål av nämnvärd betydelse. Det är också egendomligt, att samtligt som statsmakterna bevilja stora anslag till skapandet av konstlade arbetstillfällen, man förhindrar i ganska avsevärd mån från vissa socialdemokratiska fackföreningars sida utnyttjandet av de naturliga arbetstillfällen, som finnas i vårt land. Under den s. k. välfärdsdebatten här i kammaren föregående år förklarade min granne till höger — jag menar naturligtvis endast i fysisk och inte i politisk bemärkelse — att man icke behöfde vara rädd för att arbetarorganisationerna skulle bli besvärliga vid tillämpningen av föreliggande förslag till arbetslöshetshjälp. Min granne till höger är uppenbarligen en mycket stor optimist, och det är bara beklagligt, att denna hans ljusa optimism skall ha så kommit på skam.

Hans excellens herr statsministern framhöll under debatten i går, att den bärande tanken inom socialismen vore solidaritetskravet, och det torde vara alldeles riktigt, att solidaritetskravet gör sig i mycket stor utsträckning gällande inom fackföreningarna, det vill säga i fråga om fackföreningsmedlemmarna själva. Men jag undrar, om man kan säga, att detta solidaritetskrav och denna solidaritetstanke verkligen sträcker sig även utöver fackföreningarnas gränser och till hela samhället. Jag undrar, om man icke kan säga i detta fall liksom i så många andra, att det icke är samhällssolidaritet, som gör sig gällande, och att det icke heller är anspråk på likställighet med andra grupper och kategorier man kommer med utan i stället anspråk på att intaga en privilegierad ställning i både det ena och andra hänseendet. Det är icke heller likhet inför lagen man begär, utan det är rätt att både i ena och andra hänseendet få stå över gällande lagar och bestämmelser, och det är också krav på att — som jag sade — få intaga en privilegierad ställning i samhället.

När vi från vårt håll i skilda hänseenden vända oss mot dessa tendenser på icke minst fackföreningshåll, innebär detta icke, såsom man ofta vill göra gällande, krav på en klasslagstiftning, utan vi vända oss i stället emot anspråken på att få intaga en privilegierad ställning i samhället från vissa gruppers och klassers sida. Det räcker icke med att man bara talar om samhällssolidaritet; det är också nödvändigt att man ser till på socialdemokratiskt håll och framför allt på socialdemokratiskt fackföreningshåll, att detta tal om samhällssolidaritet också blir omsatt i handling.

§ 3.

Herr talmannen meddelade, att herr Gustafsson i Dädesjö denna dag intagit sin plats i kammaren.

§ 4.

Fortsattes debatten rörande Kungl. Maj:ts proposition nr 1.

Därvid anförde:

Herr Osberg: Herr talman! Huvudfrågan vid fjolårets remissdebatt rörde sig om kris och arbetslöshet, och samma är förhållandet i år. Här har ju framförts klander mot den sittande regeringen för dess ringa omtanke om att verkställa besparingar. Men den som suttit här och lyssnat under gårdagen vet icke, om det är så ärligt menat med klandret. Den ene har fått för litet till försvaret, den andre har fått för litet till jordbruket o. s. v. Jag har heller icke ännu hört någon av de statsanställdas förespråkare som varit missbelåten med att icke regeringen försökt skära ned deras dyrtidstillägg och deras löne-

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)
förmåner. I det stora hela måste man konstatera, att regeringen beträffande besparingsfrågan står sig ganska gott.

Nu är det en annan fråga, som jag kommer att belysa i samband med talet om arbetslösheten, och detta är icke så underligt, eftersom jag representerar ett län, som kanhända är värst av landets provinser utsatt för arbetslöshet. Det kan vara lämpligt att man resonerar litet om hur de pengar användas, vilka i så rikt mått ställts till vederbörandes förfogande. Därvidlag kan jag icke underlåta att i någon mån framställa klander. Det är nu icke endast mot regeringen detta klander bör riktas; även vi som äro riksdagsmän få nog taga åt oss litet av klandret. Jag kunde icke låta bli att fästa mig vid det radioföredrag, som hölls den 7 december 1933 av socialminister Möller, däri han upplyste om att under september månad 1933 sammanlagt 97,275 arbetslösa blevo hjälpta. Av dessa hade inemot 47,000 anställning i olika slags reservarbeten; resten, d. v. s. 50,000, uppburo kontantunderstöd. Under oktober månad hjälptes sammanlagt 102,758 arbetslösa; fortfarande voro inemot 47,000 sysselsatta med reservarbete, men nu var det närmare 56,000, som åtnjöto kontantunderstöd. Det är naturligt, att detta icke är vad man strävade efter eller åsyftade, när man beviljade de stora anslagen förlidet år. Här har talats så mycket om den pågående konflikten inom byggnadsindustrien, och detta är av väsentlig betydelse. Visserligen bidrager en sådan omständighet till att så många människor gå utan sysselsättning och uppbära kontantunderstöd. Hans excellens herr statsministern upplyste igår, att det visat sig en stor ökning av arbetslösa inom lantarbetarkåren och att det nu även bland jordbrukare, torpare och deras söner förekommer stor arbetslöshet. Ja, det är helt naturligt; den omständigheten kan man icke bagatellisera. För åtskilliga år sedan emigrerade dessa lantarbetare och lantbrukare, torpare etc. Som regel var det väl 12,000 à 15,000 personer, som emigrerade varje år till främmande länder. Nu ha vi kommit dithän, att vederbörande länder stängt sina portar, och vi få därför själva taga hand om dessa människor. Då är spörsmålet, vad man skall vidtaga för åtgärder för att få dem placerade. Vi kunna väl vara ense om att det icke i längden går på det sätt som sker nu. Om det hade varit fråga om en övergående företeelse, skulle jag icke ha gjort den minsta invändning utan ansett, att det nu pågående systemet kunde försvaras t. ex. ett år eller två. Jag har emellertid nu en annan uppfattning, mina herrar, och det är den, att vi måste räkna med fakta, räkna med att vi icke på långa tider kunna komma tillbaka till normala förhållanden igen. Därför kunna vi icke stå här med korslagda armar och låta det hela gå hur som helst. Vi kunna icke vara betjänta med att 56,000 arbetslösa människor gå och hämta kontantbidrag.

Nu kommer jag med några rekommendationer. I går var det Göteborgsrepresentanten herr Ström, som framställde en del önskemål. Jag frågade honom, vad han egentligen ville, ty det framgick inte av hans anförande, och han upplyste då högtidligt, att det var planhushållning han eftersträvade. Jag frågade honom om han ansåg att de länder, som ha planhushållning, ha det förmåligare än vi. Nej, sade han, de ha det dåligt. Han grämde sig emellertid över att man i dessa länder inte börjat med detta för 40 år sedan, jag sade honom, att han även vore väl sent ute för att reformera svenska folket på de vägar han föreslagit.

Då kan man spörja: är det nu möjligt att anskaffa arbete åt dessa tiotusentals människor, som äro hänvisade till hjälpverksamhet. För min del anser jag, att vi måste skapa arbete i största möjliga utsträckning. Min vän på Sörmlandsbanken, herr Olsson i Ramsta, och jag väckte i fjol en motion, vari vi försökte få riksdagen med på att gå i system för att få fram ett större

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

antal mindre jordbruk. Jag vill inte säga, att särskilda utskottet var avogt emot oss. Det liksom gav en provbit på sjuhundratusen kronor för att man skulle se, hur det skulle komma att ta sig ut. Det fanns emellertid i såväl denna kammare som i första kammaren en hel del ledamöter, som voro motståndare till detta förslag. Det har ju visat sig, att egnahem inte gå så bra, och det är klander i fråga om dem. Men jag skall komma till herrarna med en fråga: skulle det varit bättre om dessa egnahemslånetagare inte fått sina egna hem utan varit inrangerade bland dem, som nu äro arbetslösa? Jag tror näppeligen det varit bättre, och det är helt naturligt. När det kommer en kris, skulle det vara onaturligt, om inte även de skulle drabbas av krisen liksom andra jordbrukare, som varit sina egna längre tid och i viss mån haft tillgångar att hjälpa till med. Det är därför ingenting, som talar emot att man gått in för denna verksamhet. Nu ha vi även i år försökt ge ett stöd åt regeringen och dess strävanden. Den har begärt 3 miljoner, och det kommer sedermera att angivas, till vilket ändamål de skola användas, men vi ha velat öka ut detta för att få rörelsen i gång.

Sedan ha vi ett annat område, där man skulle kunna sysselsätta en massa arbetare. Jag är ledsen för att herr socialministern nu lämnade plenisalen. Han höll nämligen i våras ett större sammanträde i Dingle, med ombud från de kommuner som hade den största arbetslösheten. Då resonerades det rätt mycket om hur man skulle kunna tänka sig att få utfört större arbeten, t. ex. grävning av avloppsdiken och kanaler, och det uppdrogs åt en kommitté, vars ordförande fick säte i Lysekil, att närmare bereda frågan. Genom rundskrivelse från hushållningssällskapet infordrades uppgifter på sådana arbeten, som voro lämpliga att utföra, och det befanns att en hel del av dem voro ganska stora företag, som hade kunnat lämna mycket arbete. Men på höstkanten kom det besked från regeringen, att man kunde inte gå in för att låta A. K. utföra dessa arbeten, utan att ärendena måste gå genom lantbruksstyrelsen i vanlig ordning. Nu vill jag säga till herrarna på regeringsbanken, att det var nog ett fel att man gick in för ett sådant beslut. Det är gott och väl, att dessa arbeten kunde ha blivit utförda genom lantbruksstyrelsen i vanlig ordning, men jag skall förklara för herrarna, att det går inte så lätt att i verklighet omsätta en sådan sak som att betrakta dessa spörsmål från papperet. Många av lantbrukarna hade ansett, att en viss trakt borde avdikas, och det tarvade ju större och mindre avloppsdiken. Under normala tider går det sin gilla gång. Man får då cirka 50 % i statsbidrag och sedan får man ett amorteringslån.

Men nu ha dessa kommuner, belägna just i de trakter, där det bäst behövs arbete, kommit i en sådan ekonomisk ställning, att de inte rå med dessa utgifter, och de hade därför tänkt sig att få dessa företag utförda såsom statskommunalt arbete. Det var därför en missräkning för oss i Bohuslän, att det blev ett sådant beslut, som jag nyss nämnde. Man förstår ju, att när lantbruksstyrelsen skall utföra detta arbete, så är det inte längre tal om månader för att fullborda detsamma utan om år, men här gäller det att skaffa hjälp så fort som möjligt, ty, som man brukar säga, snar hjälp är dubbel hjälp.

Det torde icke vara obekant för regeringen, att det är en mångfald kommuner i Bohuslän, som stå fullständigt på ruinens brant. Jag kan nämna en sådan kommun, nämligen Brastad, och det är många kommuner, som befinna sig i en lika svår belägenhet. I Brastad håller man sig med 800 arbetslösa sedan ett par års tid tillbaka och hälften av dessa uppbär kontantunderstöd. Man förstår hur betungande detta skall vara för en liten kommun med knappt 3,000 invånare.

Det är en annan sak som jag måste beröra här. Det enda man har tillgång

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

till i arbetsväg är ju vägbyggen. För att visa hur det utvecklats på detta område, skall jag belysa ett fall för herrarna här; jag tror det kan vara intressant att få höra både för regeringens ledamöter och riksdagskamraterna. Jag skall korrekt återgiva läget och förloppet, men utan att nämna några namn. Jag tar ett exempel i högen, det finnes många liknande.

För tolv, tretton år sedan byggdes det en väg, som kostade 400,000 kronor i runt tal. Vägen var, vill jag minnas, 4 meter bred. Att märka är, att det icke var någon genomfartsväg; man kan snarare säga att det var en enkel bygdeväg. Nu kom det upp ett förslag att bredda denna väg. Man är ju tvungen att göra någonting, man kan inte bara sitta och se på, hur människor gå arbetslösa och uppbära kontantunderstöd. Det uppdrogs åt en tjänsteman att staka denna breddning och därjämte upprätta förslag till borttagande av de värsta kurvorna. Det hela slutade med att det blev en alldeles ny väg-bana, liggande vid sidan av den gamla. Vägen skulle byggas enligt moderna principer med 500 meters radie i kurvorna; blott i undantagsfall fick radien gå ned till 150 meter. Den som känner till Bohusläns terräng, vet vad ett dylikt arbete betyder för jordbrukarna. Man bryter upp åkerjord och förstör den genom dessa cirklar, och åstadkommer på detta sätt svåra rubbningar i brukningssystemet. Kostnadssumman för denna nya väg gick lös på 1,100,000 kronor.

Nu frågar jag vilken människa som helst, som har sitt sunda förnuft i behåll, om det kan vara lämpligt att kassera en väg, som tjänar sitt ändamål. Den var kanske icke så hypermodern, det må vara sant, men den nya väg, man nu bygger, har dock inte annat ändamål än att tjäna den lilla trafik, som framgår på densamma. Hade det icke varit bättre att taga bort några kurvor på den gamla vägen och rätta den, där det behövdes, för en kostnad av t. ex. 200,000 kronor, men sedan låta resten, alltså 900,000 kronor, gå till iordningställande av mindre jordbruk. Man kunde anskaffat 100 sådana jordbruk för denna summa, som enligt min uppfattning i onödan lagts ned på den nya vägen. Men vad hade inträffat, när de 100 småbruken, som kunde tillretts av arbetslösa, voro färdiga? Jo, då kunde man ha sagt till dessa arbetslösa, att här ha ni nu dessa jordbruk. Under gynnsamma villkor hade de kunnat klara sig på dessa småbruk och då hade man varit av med dessa människor, dessa hade icke längre varit arbetslösa. Men nu, när vägen är färdigbyggd, ja då stå dessa arbetare lika ohjälpta som förut och ha icke åstadkommit någonting av värde för dem själva. I ett sådant fall vore det kanske lika lämpligt att betala ut kontantunderstöd, ty då har man åtminstone inte förstört den del av åkerjorden som åtgår till bygget och försvarat brukningen av den övriga.

Dylika fall äro icke sällsynta, men jag skall icke trötta kammaren med att nämna flera. Det kan vara tillräckligt med det anförda. Nu skola herrarna icke tro, att jag särskilt vänder mig mot vägbyggen. Där sådana äro behöfliga, skola de naturligtvis verkställas, men vad skall det tjäna till att i sådana trakter med svår arbetslöshet, som dessa i Bohuslän, bara bygga och bygga. Folk kan ju inte leva på vägarna; det måste också finnas något annat.

Finnes det då inga andra möjligheter? Kan man inte försöka att förflytta åtminstone icke familjeförsörjare till andra orten, där det verkligen behövs vägar eller också andra arbeten?

Jag var med här i denna plenisal, då vi beslöto att lägga ned arbetena vid Harsprånget. Det skulle vara ett arbete, som hade passat dessa tusentals bohuslänska stenhuggare. Man behövde ju inte taga familjeförsörjare för att bygga färdigt däruppe, utan man kunde taga ungarlar. Där har staten dock

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

kostat på 4 miljoner kronor, där finnas arbetarbostäder och bostäder för befälspersonal, och planen är färdig, vi få anslå medel varje år för att underhålla denna anläggning. Det kunde bli en av våra förnämligare kraftkällor. Det är en fallhöjd på cirka 100 meter, vilket är ovanligt storslaget. Hade regeringen begärt sätta i gång med detta, så hade den haft hela nationen bakom sig. Nu invänder man kanske, att den ytterligare vattenkraft, som skulle kunna frambringas där, icke är av behovet påkallad. Vem vet, om det inte kan visa sig fördelaktigt att förädla den malm vi ha däruppe, och då kan en sådan kraftkälla vid Harsprånget bli av ovanligt stort värde.

Det är flera sådana arbeten, som skulle kunna utföras. Vi hade under förra året en anmärkningsvärt liten nederbörd och på grund härav lågt vattenstånd. Det är många industrier, som fått knappa in på sin drift i anledning härav, och det har varit besvärligt på många ställen. Varför inte reglera hela vårt vattensystem under en sådan nödtid, som den nuvarande, då vi ha folk i reserv, som stå med tomma händer och ingenting ha att göra? Reglera vattentillgången liksom vi gjort i Lule älv ovanför Porjus, reglera i fjälltrakterna och gör upp ett visst system, så att vi ständigt ha tillräckliga vattentillgångar till vårt förfogande! Detta är av stor betydelse i synnerhet nu, när folk alltmåra kommit till insikt om att vi böra elektrifiera så långt överhuvud är möjligt, en utveckling, som för övrigt är sund och god. På det sättet skulle man också få någon valuta för de pengar man kastar ut till arbetslöshetens bekämpande.

Jag skulle verkligen vilja vädja till regeringen att den låter dikningsarbeten utföras som statskommunalt arbete. Och vidare att man i görligaste mån sätter i gång med sådana arbeten såsom Harsprångets utbyggande, reglering av våra fjällsjöar i ändamål att få till stånd en konstant vattentillgång m. m. Dessa arbeten äro sådana, som folk förstå. De äro försvarbara arbeten ur alla synpunkter. Det är icke farligt, som jag sagt, att anslå pengar. Den viktigaste saken är dock, att man använder pengarna på det rätta sättet. Jag har förut från denna talarstol sagt, att man bör söka göra vad som är förenligt med det sunda förnuftet, så länge vi ha medel till förfogande.

Jag är säker på, att det kommer att resas invändningar både i utskottet och i riksdagen mot regeringens och Olssons i Ramsta och mitt förslag om skapande av mindre jordbruk. Då vill jag fråga. Var skall man göra av folket? Jag har frågat många visa män om, vad de ha för förslag att komma med. Ingen av dem har kunnat säga ett ord om vad man bör göra för att nedbringa de arbetslösas antal. Man hoppas på bättre konjunkture. Tänk om vi skulle komma på den glada idén att icke tolerera de oskäligen mellanhandsvinsterna, som så ofta blivit påtalat, vad skulle det då bli av de anställda som blevo överflödiga på grund av mindre vinstbelopp. Tusen och åter tusen människor skulle bli överflödiga, därför att de icke kunde fortsätta att leva med samma konstlade medel, som förut till sin försörjning. Vart skola de taga vägen? Jo, de måste naturligtvis till jorden. Annanstans ha de ingen möjlighet att gå. När tiderna äro goda och pengar finnas, då bryr man sig inte om att folk får sin försörjning med konstlade medel, men när det nyper till, då först kommer man in i svårigheterna.

När man nu skall fatta ståndpunkt till saken, bör man se till de verkliga grundbetingelserna för människornas existens, och då kommer man till, att människorna måste skaffa sig föda och kläder och husrum. Varifrån skall man taga allt detta? Det finnes ingen annan utväg än att man måste gå till det landområde, som står till förfogande. Det är hela hemlighetens nyckel. Jag anser att det åtminstone är värt att sträva ditåt, så att man av-

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

bördar sig någon del av det arbetslösa folket. Förr var man hänvisad till emigration, men då voro dörrarna öppna i världen, då var det ingenting att säga därom, då gick allt sin gilla gång. Nu har det satts stopp för den rörelsen, och då finnes det ingenting annat att göra, än att hänvisa till de möjligheter, man har i landet. Det vore väl icke någon olycka, om man använde tio å femton miljoner kronor om året för att bereda möjligheter till mindre jordbruk. Här finnes så mycken mark i statens ägo. På sista tiden har staten icke kunnat sälja av sina domäner. Jag känner till fall då det endast bjudades halva taxeringsvärdet för kronoegendomar som äro till salu. Stycka upp sådana egendomar och låt de mindre jordbrukarna få hand om egendommarna, så att de få utkomstmöjligheter. Det vore väl icke någon riksolycka, om vi fingo några tusental sådana jordbruk upprättade i landet. Ty då är man ju bättre rustad under alla förhållanden. Skulle det visa sig att industrien blomstrar upp, blir det inga svårigheter att få folk till industrien. Även om de sitta på ett sådant där litet jordbruk. Jag vill icke hämma den utvecklingen, det kan vara bra att ha folk även såsom industriarbetare i hem på landet med sina familjer. Där bo de på ett sundare sätt än om de klämmas ihop i stenöknarna.

Jag har, herr talman, velat göra dessa reflexioner, och jag hoppas att de skola få någon betydelse vid handläggningen av ärendena. Jag har väl reda på, hur det ser ut i landet, och det är därför, som jag icke ansett mig böra tåga stilla med dessa missförhållanden utan velat resonera något därom. Att stå här och storpolitiskt gnabbas om det ena eller det andra vill jag icke, ty det för lite nytta med sig. Låt oss, som en talare här sade, taga det hela på allvar. Landet är ju i nödläge. Folket behöver utkomstmöjligheter. Låt oss försöka sträva efter detta. Det är icke fråga om, som jag sagt, hur mycket pengar finansministern begär, utan hur dessa pengar användas.

Herr Lövgren: Herr talman, mina damer och herrar! Herr Flyg sade i går i debatten, att det stått att läsa i Norrländska Socialdemokraten, att lönerna vid reservarbetena hade blivit lägre på grund av de nya direktiv, som fjolårets riksdag beslöt. Jag skall då säga herr Flyg, att det stått något annat också i Norrländska Socialdemokraten. Man har där påtalat det sätt, varpå kommunisterna av bägge raserna ha försökt att fördärva fjolårets direktiv. På en del arbetsplatser har det kanske funnits arbetsledare, som känt mera samhörighet med högerns sidan i samhället än med vänstersidan. När nu Norrskensflamman och Folkets Dagblad skrivit och herr Ström i Göteborg farit omkring och sagt, att de nya direktiven göra, att lönerna bli sämre vid reservarbetena, så är det klart, att om det funnits en dylik reaktionär arbetsledare vid arbetslöshetskommissionens arbetsplatser, så har han begagnat tillfället och gjort det värsta han kunnat av direktiven. När sedan nödhjälpsarbetarna kommit och klagat, så har han sagt: Vad säger ni? Det har stått i Norrskensflamman och Folkets Dagblad, och Ström i Göteborg har också sagt, att direktiven giva sämre löner. Alltså ha Ström och kommunisterna sökt inbilla folk att 4 kronor 50 öre är mindre än 4 kronor. Så har det faktiskt legat till.

Jag menar, att en arbetarrepresentant bör väl i första hand ha till uppgift att för reservarbetarna omtala den verkliga innebörden i de direktiv riksdagen skapat, och den verkliga innebörden här var obestriddligen, att det skulle bli bättre och inte sämre löner. När man alltså från denna kommunistiska press agiterat så som man har gjort, så har man faktiskt gjort reservarbetarna en björntjänst.

Herr Ström i Göteborg frågade, om det var riktigt att utesluta folk därför

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

att de hade åsikter. Nej, det är inte alls riktigt att utesluta folk därför att de ha åsikter, men möjligen därför att de ha galna åsikter. Sedan kan man ju möjligen också utesluta folk för att de inte ha några åsikter alls, vilket närmast karakteriserar herr Ström. Ty i gårdagens debatt presterade herr Ström ingenting annat än utskällning av kohandeln, och den utskällningen hade han lånat dels från högerkanten och dels från vänsterkanten. Han slutade också mycket riktigt sitt anförande med att säga, att mellan den ryska och den nazistiska formen av diktatur över näringslivet fanns det ingenting. Jag får säga, att jag tycker det borde finnas bra plats för sunt förnuft mellan de två formerna.

Beträffande herr Ström blev jag för övrigt inte riktigt klar på, huruvida han själv går i hamnarens och skärans tecken eller i hakkorsets, ty det kunde vara vilket som helst. Jag tror dock att han är mera släkt med hakkorset. Han frågade: Var det för högre pris på smör och bröd och mjölk och annat, som vi gingo ut och propagerade i 1932 års val? Ja, det är precis samma mentalitet i den frågan, som det är i herr Lindmans anförande, när denne protesterade mot överflyttandet av kapital från en medborgargrupp i syfte att bringa hjälp åt en annan medborgargrupp. När sockret kostar 13 öre ute på världsmarknaden och smöret 1 krona 15 öre, eller vad det nu är i dag, så säger det sig självt, att ingen jordbrukare i detta land kan frambringa vare sig socker, spannmål eller mjölk till de katastrofalta låga priser, som skulle bli en följd av fri konkurrens med världsmarknaden. Om man därför vill ha en folkgemenskap i anda och sanning, så har man ju ingenting annat att göra än att förena folket i landet omkring ett program, som håller priserna uppe på en nivå, som gör det möjligt för jordbruket att leva. När den s. k. kohandeln har medfört, att priserna på jordbrukets produkter nu ligga avsevärt högre här i landet än på världsmarknaden, så innebär detta visserligen ett överflyttande av kapital från konsumenterna till producenterna, men det är en riktig överflyttning, eftersom den innebär en folkgemenskap i anda och sanning. Om bönderna icke få den betalning för sina produkter, som de behöva för att kunna leva och bibehålla sin köpkraft, så kommer automatiskt en nedgång i omsättningen av industriartiklar, alltså en industriell arbetslöshet. Då bondeförbundarna och socialdemokraterna jämte några frisinnade förenade sig i en politik, som innebär å ena sidan ökade arbetstillfällena till gagn för de arbetslösa inom industrien och å andra sidan höjda priser åt jordbrukarna eller i varje fall priser, som tillåta jordbruket att existera, så betyder väl detta, att bägge dessa folkgrupper hjälpa varandra. Sedan kommer man och kallar detta kohandel. Jag får säga, att jag kan inte begripa, att det är något ohederligt i en kohandel, icke ens i ett hästbyte, som herr Trygger sade i första kammaren. I varje fall kan det vara lika hederligt som att jobba med aktier på börsen.

Här talas så mycket om folkgemenskap. Herr Lindman talade också om den saken, men herr Lindmans folkgemenskap är inte riktigt av samma art som den folkgemenskap vi tala om, vi som äro parter i kohandeln. Herr Lindmans folkgemenskap grundar sig på ungefär samma principer som gemenskapen mellan människan och hästen. Herr Lindman vill ha en överklass, som sitter på kärran och smackar på dragdjuret nere i skacklarna, men vi vilja en folkgemenskap i anda och sanning, sådan den funnit sitt uttryck i krislösningen förra året och sådan jag hoppas den får sitt uttryck även nu.

Man talar också om att när nu bönder och arbetare på detta sätt funnit varandra, så får den stora allmänheten sitta emellan. Vilken stora allmänhet? Sedan bönder och arbetare ha gjort bolag, så bilda ju de tillsammans 80 % av folket. Det finns alltså icke någon »stor allmänhet» kvar, och om man säger,

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)
att det är medelklassen, som fick sitta emellan i krislösningen, så är det ju helt enkelt så, att denna lösning icke skadat något tjänstemannaintresse, varken kommunalt eller statligt. Den har icke skadat handelns intresse, ty såväl detaljhandeln som grosshandeln måste väl i längden förtjäna på att bönder och arbetare ha något att köpa för. Det enda intresse, som möjligen blev kränkt vid uppgörelsen i fjol, det är det extrema intresse, som ligger förankrat hos vår storförbruk, men icke en gång där, skulle jag tro, att det i längden kommer att verka skadligt, i varje fall icke på alla punkter. Jag tror således, att man mycket väl kan försvara kohandeln i den form den fick i fjol liksom i den form, som jag hoppas den får i år.

Men när man sedan talar om nödvändigheten att försvara demokratien, som herr Lindman gjorde i går, så får jag säga, att där på högerkanten har man i alla fall inte givit alldeles klara signaler. Ena dagen talar man med demokratiens och andra dagen med Nationella ungdomsförbundets tunga. Detta förbund gav i somras ut en broschyr, där man förklarar, att med detta liberal-marxistiska samhälle har Nationella ungdomsförbundet intet gemensamt. »Vi förklara krig» var rubriken på broschyren. Mot vad? Ja, icke mot kapitalismen, ty på nästa sida i broschyren säger man, att det skall vara fri företagsamhet och fri kapitalbildning. Där har man tydligen slukat den ekonomiska liberalismen med hull och hår, och det är således icke mot den sidan av samhällssystemet de gå till kamp. Nej, det är mot våra medborgerliga rättigheter de gå till kamp. Här finnas officerare i aktiv tjänst, medlemmar av denna kammare t. o. m., som gå ut på jakt efter de medborgerliga rättigheter, som arbetarklassen behövt 40, 50 år för att förvärva. Och sedan komma de, när det passar sig, och taga demokratiska talesätt i munnen och tala om folkgemenskap! Är det då icke riktigt att karakterisera deras folkgemenskap på det sätt jag gjort? Utan tvivel. Sedan kommer man och beklagar att det inte finnes någon försvarsvänlighet hos arbetarklassen. Varenda högertidning man slår upp, har något mer eller mindre hätskt utfall för den sakens skull. Jag träffade en högre militär för några veckor sedan, som tyckte, att polemiken mellan mig och herr Meyerhöffer var litet för skarp och att vi kunde vara litet snällare mot varandra. Hur skall jag kunna vara snäll mot en människa, som dagligen går på jakt efter mina medborgerliga rättigheter? Och hur skall man kunna vara solidarisk med försvaret, då man från den extrema högerkanten jämt och ständigt hetsar mot arbetarklassens medborgerliga rättigheter?

I går kväll var herr Magnusson i Skövde uppe, och han började sitt anförande med av sedlig harm vibrerande stämma. Herr Magnusson skall få ett tillfälle till att bli sedligt indignerad. I Norrbottenskuriren för den 12 januari läser jag följande i anledning av det ingripande, som polisen varit tvungen att göra gentemot nazisterna. Det står där: »Man fastnar för den misstanken, att vissa polistjänstemän i Stockholm icke äro okänsliga för 'husbondens röst', som i detta fall torde vara identisk med socialministern Gustaf Möllers. I varje fall kan man konstatera, att polisen är fjäskigt energisk, så fort det gäller ett nationalsocialistiskt företag eller någonting som rör de obetydliga nazisterna överhuvud taget. Polisintendent Zetterqvist vill stänga S. A.-hemmet, och polismästaren Hallgren har skyndat sig att försäkra Bonnieroroliga D. N. att hyresgästen Furugård på sin höjd ska få fyra dagar för svalets utformande. De politiska välfärdshönsen fordra, att polisen gör sin plikt och gör den snabbt.»

Alltså, för det första insinuerar man här, att socialministern har givit intendent Zetterqvist order att förfölja nazisterna, de stackars oskulderna. Sedan hetsar man i denna tidning och i en lång rad andra på högerkanten också dag

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

efter dag emot den demokratiska ordningen och inbillar folk att det här föreligger maktmissbruk ifrån demokratiens, från ämbetsmannavärldens sida gentemot högertendenser och högeråskådningar. Jag kan inte annat än säga, att om man på högersidan menar allvar med sitt tal om aktningen för demokratin och vaktsläendet om densamma, då får man försöka åstadkomma en journalistik, som ligger i linje med denna demokrati. Då skall man icke miss-tänkliggöra den varje dag, som Gud ger. Jag har velat säga detta, därför att det förtryter mig att dagligen vara i tillfälle att se huru de människor, som ändock sitta på solsidan här i samhället, satsa pengar till en propaganda, som är riktad mot den ordning, som Sveriges folk — arbetare och bönder — under tidernas lopp byggt upp och tack vare vilken vi såsom nation betraktad stå i den högre klassen bland jordens nationer.

Herr Herou: Herr talman! Herr Wallén är antecknad såsom nästa talare. Herr Lövgren, socialdemokrat, har här nyss försvarat bondeförbundets valprogram från år 1932. Om en liten stund kommer herr Wallén, bondeförbundare, att stödja den socialdemokratiska regeringen. Det är onekligen bekvämt för en regering, som har en sådan fast position. Här har skapats den situationen, när det gäller försvaret för den nya ekonomiska politik, som man här talar om — skola vi kalla den Nep — att ingen egentligen märker att jordbruksministern av vissa skäl nödgas vara frånvarande. Det har i det stora hela varit mycket förnöjsamma bönder, som vid årets remissdebatt uppträtt gentemot den socialdemokratiska regeringen. De missnöjda tonerna ha ju bara kommit från herr Ström i Göteborg och herr Hagberg i Luleå. Men jag försäkrar kammarens ledamöter och regeringen, att förnöjsamheten därute bland landets fattigaste småbönder ändå icke är så stor, som vittnesbörden i den här remissdebatten skulle kunna giva anledning förmoda. Vi fingo för några dagar sedan till och med från vad vi bruka kalla det feta Skåne en rapport från en jordbrukare, som var en mycket energisk socialdemokrat. Han hade skriftligen givit uttryck åt sin uppfattning om »den befriande handlingen». Han skriver: »vi ha väntat, men vi ha väntat förgäves på den hjälp, som de socialdemokratiska ledarna valåret 1932 lovade också skulle komma oss tillgodo». Jag förmodar, att han nog visste vad han blivit lovad. Han har nu liksom vissa andra missnöjda från arbetarsidan i konsekvens med sina bittra erfarenheter lämnat det socialdemokratiska regeringspartiet och den koalition, som stöder detsamma, och övergått med flera likasinnade till vårt parti. Möjligen tycker regeringen att detta är ett utslag av nattsvart otacksamhet. Socialdemokrater och bondeförbundare — regeringspartierna — jämte en liten falang av det frisinna partiet målar ju ut krisprogrammets genomförande som en befriande handling och som en betydande undsättning eller hjälp också åt småbrukarna. Det är säkert massor av småbönder i detta nu som av tung erfarenhet säga detsamma som den skåniske socialdemokratiska partigångaren: »vi ha väntat förgäves på hjälpen».

De jordbrukare, som valde representanter till riksdagen med ledning av statsrådet Skölds valhandbok 1932, fingo veta, »att den av de borgerliga partierna bedrivna spannmålspolitiken lämnar icke hjälp åt jordbrukarna på så sätt att de hjälpas efter behov. Den leder ej heller till att hjälpen lämnas av dem, som besitta den bästa bärkraften. Den är i stället ett utslag av de besittandes önskan att gynna sig själva på de sämst ställdas bekostnad.» Det har talats här om vad som står i den Norrländska Socialdemokraten. Jag håller vad om en tunna potatis mot en aktie i Kalixverken, att denna sats också stod i Norrländska Socialdemokraten. Den jordbrukshjälp, som här i landet mätts ut, måste ses ur den synpunkt, som återfinnes i den av socialdemokraterna utgivna val-

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)
handboken från 1932, med vars hjälp man skaffade sig anhängare för den regeringsplattform, på vilken man nu sitter. Det tillades efter denna sats, där man uttryckligen förklarar, att man icke har tagit hänsyn till att hjälpen gavs av dem, som ha den bästa bärkraften, att »en sådan borgerlig politik kunna socialdemokraterna icke understödja». Jo, vad de kunna. Det fick man ju ändå bevis för i det ändrade ståndpunktstagande, som skedde från september 1932 till januari 1933. I samma handbok, skriven till upplysning för regeringspartiets väljarekår, meddelas med stor tvärsäkerhet att den borgerliga margarinpolitiken är ett attentat mot de fattiga folkklassernas försörjning av matfett. Man förklarar uttryckligen, att det skulle vara den utomordentliga fördelen med socialdemokraternas — det nuvarande regeringspartiets — uppläggning av jordbrukshjälpen, att det partiet icke skulle komma att giva hjälp åt dem, som hade över 10,000 kronor i förmögenhet eller över 800 kronors inkomst. Ha herrarna glömt bort detta? Blev det på det sättet? Blev det icke snarare motsatsen, att det blev just de grupper, som ha över 10,000 kronor i förmögenhet och över 800 kronor i årsinkomst, som få hjälp av fattigare grupper. Jag anklagar således den nu sittande regeringen icke med stora ord, men i kraft av ett material, som för dem själva måste vara ganska fruktansvärt, för denna förändring i de politiska dispositionerna, att de ha kommit att understödja en politik, som de ha förklarat att de alls icke skulle komma att understödja. I denna valhandbok fick man också veta, att de borgerliga partierna här i landet ha haft så stor omtanke för militarismen och de militära anslagen, att de inte velat gå med på reduceringar av vissa högre ämbetsmannalöner och att stödlånen icke kunde få de stora anslag, som socialdemokratiska partiet hade ifrågasatt. Nu råder icke några motsättningar mellan socialdemokraterna och de andra borgerliga partierna därvidlag, ty nu höjer ju regeringen själv efter en framgångsrik valkamp, som fört dem upp till maktens höjder, de militära utgifterna och föreslår otillräckliga stödlånsanslag i full överensstämmelse också på den punkten med de borgerliga partiernas tidigare politik. Och vad regeringen med sitt parti och sina allierade nu ytterligare genomfört och givit än effektivare form betecknades som storagrarnernas cyniska och landskadliga uppskörtningspolitik. Kan man tänka sig att den nuvarande jordbruksministern om en beskedligare form av jordbrukspolitik än den, som regeringen nu bedriver, fällt sådana kraftiga uttryck. I varje fall förefaller det mig då, som om herr Lundstedt från Uppsala icke hade anledning reagera mot de anklagelser, som från arbetarhåll tidigare gjorts i denna debatt och tala om att skällsord är bevis på dålig argumentation, när den politik, som regeringen nu för, av dem själva tidigare betecknats såsom storagrarnernas cyniska och landsskadliga uppskörtningspolitik.

Jag erinrar om att herr von Stockenström framkom med vissa förslag, då det gällde margarinlagstiftningen, för att hjälpa fram smöret på hemmamarknaden. Det var ett mera menlöst förslag än det, som senare genomförts. Jag vill minnas, att det var fråga om att märka margarinet på ett eller annat sätt, så att man visste om det var smör eller margarin, man hade att göra med. Detta förslag betecknades då från herrarnas på regeringsbänken sida såsom synnerligen upprörande och man hotade med valmännens dom. Det gjorde man på så sätt att man också fick valmännen med sig. När man hade fått det, genomförde de, som hade ondgjort sig på det sättet, en förordning om 10 till 15 öres margarinaccis per kilogram, för närvarande av regeringen fastställd till 20 öre, för att med denna straffskatt på den fattiges fettförsörjning dumpa billigt smör till utlandet. Sverige åt svenskarna, heter det i högtidliga ögonblick. Omsatt i nutida politik betyder det tydligen att man skall i utlandet sälja svenskt smör till halva det pris, som är gällande i Sverige.

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

Regeringen har stöd i ett parti, som bakom sig har större delen av arbetarna ännu, och som stödtrupper har den det »speciella bondepartiet» inklusive herr konsul Wallén. För litet över ett år sedan for herr Wallén omkring i landet och antog resolutioner mot det socialdemokratiska partiet. Numera söker statsministern stöd i de resolutioner, som herr Wallén får Medelpadsbönderna att antaga. Jag vet inte vem som är mest att beklaga, statsministern eller konsul Wallén. Jag skulle dock tro, att, med hänsyn tagen till hur litet i själva verket herr Wallén fått ge ifrån sig, vi måste mest beklaga statsministern i denna situation.

När jag har hört de många lovprisande försvarstalen för regeringens insatser för den nya politiken får jag nästan den uppfattningen, att regeringen skulle göra anspråk på att vara en arbetar- och bonderegering. Om den det vore, skulle den kunna räkna på ett mycket välvilligt mottagande från vår sida, ty vi förde mycket tidigt fram parollen om en arbetar- och bonderegering. Men reellt är regeringen en regering mot arbetarna och bönderna, då nämligen dess politik är precis rakt motsatt på väsentliga punkter och i flertalet fall mot vad arbetare och bönder gävo uttryck åt vid den samling av valmännens majoritet, som arbetarpartierna uppnådde. Det är klart, att regeringens politik gagnar vissa jordbrukare och gagnar på ett visst sätt jordbruksnäringen, men det är, som jag förut givit uttryck åt, så att den gagnar fåtalet i stället för den stora massan och i främsta rummet dem, som socialdemokraterna frankt förklarade icke skulle kunna få någon hjälp av dem.

Vad har gjorts i krishjälp åt bönderna? Med bönderna menar jag sådana jordbrukare, som icke ha mera jord än att de sköta sitt jordbruk med i huvudsak familjens egen arbetskraft, vilka, om man dit räknar dem, som ha högst 20 hektar åker, utgöra 91 procent av hela antalet av landets jordbrukare. Jag kan belysa det i få ord. Jag skall icke fördjupa mig i någon granskning av de olika frågor, som vi senare få till behandling. Jag har icke för avsikt att gå utanför den del av krisprogrammet, som rör jordbrukshjälpen, men jag vill sammanfatta min uppfattning så.

När det gäller stödet åt betodlingen, ges det 2 miljoner kronor åt socker­näringen. Om man ser på sockerbolagets vinstutdelning på 5—6 procent och på det förhållandet, att bolaget avskrivit aktiekapital på 35 miljoner kronor, behöver man knappast fråga sig, vem som får hjälpen. Då får man nog det intrycket, att man varit ute i ogjort väder och att man hade kunnat pressa sockerkapitalismen betydligt längre. Men ser man på den rekordartat stora utökningen av den betodlade arealen, får man intryck av att de cirka 20,000 betodlarna i landet ändå betrakta betodlingen som en jämförelsevis lönande odling. Med tull och minimipris skyddas sockernäringen med 11 öre per kilogram socker. Vid en konsumtion av 40 kg per år och individ gör det en merutgift på 22 kronor per fem personers familj för 400,000 jordbrukarfamiljer. Det är dålig hjälp åt den stora massan.

Genom spannmålsregleringen fördyrar man med 5—6 öre spannmålspriset över dess naturliga nivå, om man kan tala om en naturlig nivå. Det skulle då vara det pris, som skulle fastställas enligt den ekonomiska liberalismens begrepp. Man kan slå fast, att utan hjälpåtgärden skulle man kunna köpa spannmålen billigare. Det ger en slant åt 150,000 jordbrukare, men ökar utgifterna för de 375,000, som köpa en del eller all sin spannmål. För hälften av alla jordbrukare gör det säkert en ökad utgift på 40 kronor per fem personers familj och 50 kronor för de 100,000, som måste köpa all brödspannmål.

Jag vill i det sammanhanget göra det medgivandet, att genom socialstyrelsens undersökningar har ådagalagts, hurusom det icke är på det sättet, att några örens fördyring av spannmålspriset alltid har betydelse för brödspriset.

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

Det har nämligen visat sig, att trots fallande spannmålspriser har brödspriset icke följt med. Man kan siffermässigt framställa förhållandet så, att när konsumenten köper för 2 kronor skorpor, får spannmålsproducenten 18 öre med. Jag är således skyldig giva det erkännandet, att om man ensidigt fäster avseende enbart vid spannmålspriset vid sitt tal om livsmedelsfördyringen i landet, men blundar för brödspriset för konsumenten, så silar man mygg och sväljer kameler, även om man annars tar munnen aldrig så full av revolutionära talesätt. Det är således, enbart när man ser på denna sak, stödåtgärderna åt spannmålsodlingen, hur de verka mellan olika grupper av jordbrukare, som man har anledning att draga sådana slutsatser, att det är åtgärder, som icke hjälpt utan stjälpit vissa grupper och som göra, att de spannmålsköpande jordbrukarna i själva verket drabbas av ökade utgifter.

Margarinaceisen återigen! Om jag skulle taga upp den socialdemokratiska valhandboken i jordbruksfrågan 1932, skulle jag få läsa om en margarinkonsumtion av nära 9 eller 8.9 kg per individ. Det är utan vidare klart, att 20 öres fördyring för margarinpriset gör en ökad utgift med 9 kronor per fem personers familj.

Mjölkgregeringen ligger på ett någorlunda annat plan än stödet åt spannmålsodlingen. Man kan nämligen icke säga, att vissa jordbrukare köpa mjölk och utsugas därigenom. Nej, man måste medgiva, att praktiskt taget alla jordbrukare sälja mjölk, och man kan således säga, att mjölkgregeringen ger måhända åt jordbrukarna, åt dem, som måste sälja åt mejerierna, i den situation som är, 2 öres förbättring i mjölkpriset. 238,000 jordbrukare eller mer än hälften av samtliga ha upp till 5 hektar åker. För dem, som ha 2—3 kor, kan möjligen denna mjölkgregering medföra en ökad årsinkomst på jag skulle tro 40—60 kronor. Men när samma bonde väger dessa kronor mot vad han eljest måste betala i merutgift genom övriga åtgärder, kommer han säkert till det resultatet, att han betalar 70 kronor i ökade utgifter och får igen 40—60 kronor på inkomstsidan.

Det är en betydande del således, det är hundratusentals jordbrukare, det är de minsta jordbrukarna, som befinna sig i den situationen och som således med herr Ström i Göteborg säga: vi ha blivit bedragna på de utfästelser, som givits från regeringspartiets sida i valrörelsen. Vi kunna slå fast — med regeringens egen valhandboks ord — den slutsats, som där finnes: »den borgerliga politiken» (och vi få tillägga: från högern till socialdemokraterna), »gynnar de större jordbrukarna, men missgynnar de mindre».

De prisreglerande åtgärderna ha lett vidare till en våldsam utökning av betarealen, som riskerar alla möjligheter till fortsatt välvilligt understöd. Arealen för spannmålsodlingen har vuxit så att vi nu stå med ett spannmålsöverskott på 380,000 ton. Det har skapats ett så prekärt läge, att man är villig acceptera vårt förslag från i föl att utdela en del spannmål eller mjöl till den fattiga befolkningen i landet. Men vid sidan av den spannmålsutdelningen har man resonerat om åtgärder i syfte att använda spannmål till kreatursfoder. Jag vill erinra om Skånes småbrukareförening, som säger, att sådana åtgärder komma att gagna de stora jordbrukarna men skada vissa småbrukare. I Amerika, där man brottats med liknande svårigheter, har man givit stöd åt priserna för att odlingen skulle bli mindre ruinerande. Samtidigt har man vidtagit statsåtgärder för minskning av den areal, på vilken spannmål skulle odlas, och det har lett till det resultatet, att de amerikanska bönderna, farmarna, visserligen få statsbidrag vid minskad spannmålsareal, men för de slantar, de fått, köpa de gödningsämnen, som framkalla större skördar på den minskade arealen. Vi fingo höra av herr Pehrsson i Bramstorp i hans anförande i går, att om överskottet på smör icke kan avsättas,

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

stå vi inför en katastrof. Just det! Det är just den omständigheten, att alla dessa åtgärder till stöd åt jordbruket ha icke enbart prisreglerande verknin-
gar. Man får icke blunda för det faktum, att i längden kan man icke åstad-
komma förbättringar åt jordbruket med överskott på livsmedel, bortsett från
det förhållande, som varje skolpojke vet om efter den mest elementära under-
visning han fått om ekonomiska begrepp, nämligen att man kommer icke förbi
frågan om tillgång och efterfrågan, just med hänsyn till det överskott, som
vuxit fram efter de konstlade stödåtgärderna. I detta förhållande har rege-
ringen och dess allierade bondeförbundet att anteckna sig till minnes herr
Pehrssons i Bramstorps egna ord, att vi stå inför en katastrof. Regeringen
bygger på gungande grund i sin nya ekonomiska politik.

Det finnes många åtgärder, som kunna stödjas av oss. Det finnes åtgärder,
vidtagna av riksdagen i dess nuvarande sammansättning, som äro sådana till
sin natur av sund och framsynt politik, att de kunna stödjas också av socia-
listerna. Sådana äro exempelvis anslagen för betesförbättring, dessa lån, som
icke behöva återbetalas, för stensprängning o. s. v. och framför allt stöd-
lånen. Jag skulle kanske nödgas göra ytterligare det medgivandet, att när
jag säger, att de mindre jordbrukarna icke få del av de stödåtgärder, som
vidtagits, så ha de dock en möjlighet tack vare dessa stödlån att komma i
åtnjutande av ett eller annat statsbidrag, när de nämligen genom de andra
åtgärderna kommit i ett sådant ohållbart ekonomiskt nödläge, som förutsät-
tes för att få stöd- och ackordslån. Nu finns det äntligen en form för dessa
fattiga småbönder att få del av dessa åtgärder, något som måste hälsas med
en viss tillfredsställelse, tills riksdagen är mogen efter år av överlägset av-
ståndstagande från vårt krav på att bekämpa skuldbördan och att trygga
bönderna mot dessa skuldbördor. När, efter det riksdagen gång på gång av-
slagit sådana krav från vår sida, regeringen ändå har vidtagit dispositioner
för utredning om denna sak, så kan man ju ingenting ont säga om utrednin-
gen. Man får bara hoppas, att denna utrednings resultat icke skall bli en lika
stor besvikelse som så mycket annat, som utlovats. Intill dess ha stöd- och
ackordslånen sin stora betydelse.

Det är bara synd, att den ökning av anslaget till stödlånen, som bort fin-
nas på jordbrukets huvudtitel, den har försvarsministern lagt vantarna på i
fjärde huvudtiteln för militära ändamål. Avväpning synes nu icke längre
vara det väsentliga, som med all kraft skall eftersträvas. Jag tror icke ens
herr Lindberg i den pågående försvarsutredningen tror det.

När slutligen herr Carlström här i går som en envis representant för en myc-
ket förlegad uppfattning myntade den tvärsäkra satsen, att den höga lev-
nadsstandard, som uppehålls hos vissa grupper å ena sidan, gör, att lev-
nadsstandarden blir så låg å andra sidan, då för han fram en gammal uppfatt-
ning, grundad på den ekonomiska liberalismens syn på samhället och dess ut-
veckling från en tidsålder, där människornas fattigdom var beroende på att
man icke hade tillräckligt med jord att odla för att få fram tillräckligt med
livsmedel åt den växande befolkningen, att man icke kunde exploatera gru-
vor och malmtillgångar i tillräcklig omfattning, att man fruktade, att sko-
garna icke skulle räcka till, att med andra ord torftigheten, nöden, fattig-
domen var beroende på att man icke hade möjlighet att utnyttja naturen
och dess rikedomar. Men den måste vara blind på båda ögonen, som i dag kan
säga, att det program för fattigdomens avskaffande, som en sådan situation
medförde, skulle ha tillämpning på en tid, där verkligen Marx' ord bekräftat
sig fullständigt, att i ett kapitalistiskt system växa nöden och eländet mitt i
överflödet. När således herr Carlström, med stor tvekan visserligen, sade,
att man icke skall bita sig fast vid gamla uppfattningar och åskådningar i

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

en situation som denna, så visar i alla fall hans ståndpunktstagande, när det gäller ekonomiska problem, att han mycket hårt bitit sig fast vid den gamla förlegade ekonomiska liberalismen, som nu är så totalt utplånad i politisk bemärkelse. Det är verkligen förvånansvärt, att man på det hållet ännu kan tala om marxismens likvidering. Nej, problemet är sannerligen det, som klart uttrycks av 4,000 ombud för farmare och arbetare på en kongress i Washington 1933. Det är verkligen dagens problem det, som de framhöllo, dessa bondeombud på denna kongress, som ha längre erfarenhet än vi om hopplösheten i de borgerliga försöken att bemästra den ekonomiska krisen, även jordbrukskrisen, nämligen: »Människornas förmåga att producera existensmedel har utökats hundrafalt, tills numera ett liv i trygghet och välmåga är möjligt för alla. Men den dag som är råder svält och nöd trots allt överflöd. De kunskaper och egendomsvärden, vilka äro en frukt av folkets arbete, stå till vårt förfogande, blott vi organisera oss för den samlade makt som fordras för uppgiften.» Men det är det, som skall sägas ut till de grupper, som ännu inte fått något med, som i dag känna sig besvikna trots två stora partiers påstådda vilja att göra vad de kunna; det skall sägas ut till dem, att uppgiften är att på nytt samla de lurade och besvikna arbetarna och bönderna, ena dem till dom över och kamp mot politiska koalitioner, som likt den svenska kohandeln — med den socialdemokratiska valhandbokens egna ord — gynna de bättre ställda på de sämst ställdas bekostnad.

Herr Wallén: Herr talman! Av den föregående ärade talarens långa anförande fick man fullt klart för sig, att han ingenting lärt av den nya situation, som brutit in i världen, ingenting lärt av det nya ekonomiska läget och de åtgärder, som varje land är skyldigt att vidtaga. Hela hans inriktning var praktiskt taget negativ; något uppbyggande, någon möjlighet till arbete och bröd åt folket märkte man inte. Jag skulle därför vilja säga, att man kan göra den frågan: Vad vill han, att man skall göra av svenska folket, om man följer hans paroll? Skall man skicka dem till Ryssland, därifrån de bruka återvända så fort de kunna det? Jag skall lämna hans långa anförande och ej vända mig mycket mot de siffror han anförde, men bara framhålla, att de tåla en grundlig justering. När herr Herou talar om de tre korna och de fyrtio kronorna, då vet han inte, hur mycket kor mjölka, och vad prisregleringen betydtt. Det blir andra siffror då, som ej passa herr Herou att i detta sammanhang framhålla. När han talade om den socialdemokratiska valmannen, som vänt sig till kommunisterna och där sökte sin frälsning, vill jag säga till herr Herou, att jag för 14 dagar sedan var i Ådalen. Det var många kommunister jag mötte där, och flera kommo och förklarade, särskilt sedan jag påvisat, vad Folkets Dagblad skrivit den 8 augusti förra året, att kommunisternas parti med deras negativa inställning var ej längre deras parti.

För att återgå till realfrågan, herr talman, är det med glädje man konstaterar, att man i trontalet beaktat jordbrukets läge. Det är med så mycket mera glädje, som jag gärna från början vill säga, att ehuru det stöd och den hjälp, som jordbruket fått, i viss mån lättat, är det likväl nödvändigt med synnerligen stora krafttag, för att jordbruksnäringen skall komma på den plats, som den har rätt att ha både med hänsyn till sin betydelse ur social synpunkt och med hänsyn till sin betydelse för köpkraften i landet. Det är nog ej, herr Herou, så, att vi fara omkring och jubla över socialdemokraterna för den hjälp, som jordbruket fick, såsom herr Herou tror. Vi äro ganska kritiska, men i själva verket är det så, att vi vilja föra realpolitik och ej agitationspolitik i näringsfrågorna. Det gör mig också berättigad att säga till socialdemokraterna, att vi äro dem i viss mån tacksamma för vad de gjort, lika-

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

väl som jag på möten kan säga till kommunisterna, att jag är tacksam för, att de en gång röstade för jordbruket, nämligen i vägskattefrågan. Det glömmar jag ej att framhålla, samtidigt med att det var tyvärr enda gången.

Emellertid, herr talman, är det ett faktum, som det ej går att bestrida, att det förslag, som föregående riksdag tog, lättat det ekonomiska trycket. Men det har större betydelse kanske rent psykologiskt. Det gjorde, att den svenska bonden började få klart för sig, att han ej var den bortglömda individ, som samhället ej tycktes behöva, den individ, om vilken ett kulturorgan i Stockholm skrev den rubriken: »Behöva vi bönder här i Sverige?» Han fick klart för sig, att man försöker sätta in honom på hans rätta plats i Sverige, som man gjort i flertalet andra länder. Jag vill tillåta mig erinra om exempelvis i Italien, där ledaren sade: »Återuppbyggandet av välståndet i världen måste taga sin början med jordbruket.» Men det är ej bara i Italien, som man anser detta, utan dessa synpunkter ha gjort sig gällande även på andra håll såsom i Tyskland, England, U. S. A. och Danmark. Det är därför ganska sorgligt att konstatera, att i går herr Carlström från denna plats talade i kritiska och oförstående toner om vad som gjorts. Ett faktum är emellertid, att indexet för priserna på jordbruksprodukterna stigit, och det talar tydligare än alla felaktiga och kritiska påståenden, även om de framföras i riksdagen av herr Carlström.

Emellertid är det en grupp, som blivit bortglömd, och jag kan ej underlåta att vid detta tillfälle säga ett par ord därom, ty det är förvånande att regeringen trots båda kamrarnas begäran och beslut om skrivelse ej vidtagit några åtgärder. Jag syftar på trädgårdsodlingen, den odling, som fick offra en hel del av möjligheterna till försörjning för det franska handelsavtalet, den odling, som man gav tull på kärnhus och skal. Det var allt. Men den odlingen har efter riksdagens beslut i båda kamrarna om skrivelse till regeringen om märkning av utländsk vara ej fått se något resultat. Industriens produkter stämplat man, och det kom en förordning för en tid sedan därom. Vi läste den med tillfredsställelse, men med sorg sågo vi, att även nu var trädgårdsodlingen bortglömd.

Det är också en annan sak, som jordbruket behöver, vilken man glömt bort, nämligen verklig skatteomläggning. Jag tror mig minnas, att för några år sedan tillsattes en kommitté för att utreda skattefrågan. Jag vet ej vad den gjort eller när den kommer med sitt förslag. Jag vill erinra om, att med skuldbördan för landsbygden — den har vuxit från c:a 2,287,330,000 kronor år 1913 till c:a 4,763,438,000 kronor år 1931, alltså till mer än det dubbla — går det ej i längden att använda systemet: skatt även på skulderna, d. v. s. på taxeringsvärdet. Det är orättfärdigt. Skatten måste gå ut efter inkomst och förmögenhet och ej efter värdet på den fastighet, man händelsevis råkar vara skriven för och som storfinanserna ofta tagit genom deflationen.

Jag kommer så till en viktigare fråga, där jag ställer mig mycket kritisk till regeringen, varför den ej ingripit. Det gäller penningpolitiken och bankfackföreningen i Sverige. Jag hade väntat, att när vi fingo en socialdemokratisk regering, skulle man gripa in mot avarterna av storfinanserna i Sverige, men till dato har jag ej sett något sådant. Ja, man vill höja skatten, tror jag, med 50 kronor för 100,000 kronors förmögenhet, och det kallar man från andra håll för konfiskation. Men när man i penningpolitiken gått in för en deflation, som faktiskt konfiskerar jordbrukarna tillhöriga gårdar och andra värden, är det på tiden att i valutapolitiken ingripa på det sättet, att det blir ett återställande till det normala. Men det är även fråga om ränte- och bankpolitiken i övrigt. Jag kan ej finna det försvarbart, herr talman, att man med en inlåningsränta av i allmänhet 2 %, för jordbrukets låneväxlar

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

i regel tillämpar en ränta på 5—6 %. Jag kan ej finna den politiken rättfärdig, där man på ena dörren i banken säger: »Vi ta ej emot pengar», och på den andra dörren: »Vi låna ej ut pengar», att man, medan man har 372 miljoner räntelösa, samtidigt oftast avslår de mest blygsamma anhållanden att erhålla lån till de skuldsatta näringarna. Det måste föras en politik, som ger möjlighet för näringslivet — jordbruket, handeln och småindustrien — att få pengar till rimlig ränta, utan att bankföreningen bestämmer villkoren, så att den fria konkurrensen får göra sig gällande i stället. Med rätten till bankrörelse bör också följa vissa skyldigheter. Jag vill i det fallet framställa den frågan: Är det verkligen så, som man säger, att de banker i Sverige, som egentligen äro statsbanker, få lov att fortfarande tillhöra bankföreningen? Då tycker jag, att det är på tiden att vidtaga en ändring, så att det faktiska bankmonopol, som existerar, i en eller annan form brytes.

Det behöves också, herr talman, åtgärder för att riksbanken blir en verklig centralbank, som kan öva inflytande på de andra bankerna och hjälpa näringslivet. Jag tillåter mig i det sammanhanget rikta en fråga åt annat håll, åt samma håll, som i går riktade en fråga till Sveriges jordbrukare. Vill den delen av högerpartiet, som har makt över och kontakt med storfinsans och bankväsendet, vara med om att i framtiden medverka till en valuta-, utlånings- och räntepolitik, som medger ett återställande av rätta förhållandet mellan produktionens och det fasta kapitalets värde å ena sidan och det passiva kapitalet å andra sidan, ofta icke tillkommet genom arbete och sparsamhet utan genom spekulation? Det vore för Sveriges bönder värdefullt att få veta om man är med på den punkten för att ställa till rätta förhållandet mellan egendom och lånekapital. Det är en stor politisk fråga och en fråga som har i viss mån att göra med samhällets vara eller icke vara. Det är den frågan: Vill man stödja en nationell penningpolitik, som tjänar folkförsörjningen, i stället för att, som man gjort, stödja företag, som förlagt sin verksamhet till utlandet och därigenom tagit bort arbete för svenska armar? Jag skall ej erinra om några särskilda företag. De äro tillräckligt många, och de, som känna till dem, veta vilka det är jag åsyftar.

Det viktigaste är, att man stöder produktionen, så att den kan leva och förränta sig, och att det aktiva kapitalet får skäligen inkomst, men att det passiva deflationskapitalet hänvisas till sin rätta plats i samhället.

Till slut vill jag säga, att arbetsfred fordras. Monopolen måste brytas, vare sig de kallas arbetsmonopol eller bankmonopol. Det är nödvändigt, att det göres krafttag, och svenska folket räknar med och har rätt att räkna med, att en socialdemokratisk regering, om den vill följa sin uppgift och sitt program, går före och visar, att den vill taga vid även där.

Jag tror, herr talman, att enda förutsättningen för en lycklig utveckling och god fortsättning för näringarna och samhället är, att man förstår vikten av att på olika områden vidtaga kraftåtgärder, så att folket får arbete genom produktionen i första hand men i andra hand även får möjlighet att leva en människodräglig tillvaro utan att alltför mycket behöva anlita det allmänna.

Under detta yttrande hade herr förste vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr Arnemark: Herr talman! Jag skall be att i största korthet få säga några ord om den fråga, som tidigare berörts under denna remissdebatt, nämligen den pågående byggnadsstrejken, »detta lilla område», som hans excellens herr statsministern benämnde ifrågakarande konflikt. Jag skall dock gå förbi dess mera politiska innebörd, d. v. s. dess egenskap av »spaken i hjulet» vid

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

arbetsanskaffningsprogrammets realiserande, såsom kammarens vördade ålderspresident i sitt hälsningstal uttryckte sig vid riksdagens öppnande.

Den sidan av saken har redan belysts av flera föregående talare, och jag skall därför gå förbi den saken. Men jag anhåller, herr talman, att något få uppehålla mig vid vad striden gäller för den största, fastän indirekta intressenten i denna konflikt, nämligen den stora allmänheten, vilken i sista hand i form av hyror får bestå fiolerna.

Jag ber då att först få erinra kammaren om, att hyresindex för landet i dess helhet nu betecknas med talet 202 jämfört med 1914, medan exempelvis livsmedelsindex nu brukar stå i något över 120 och den generella levnadskostnadsindexen, vari även hyrespösten ingår, är 153. Redan dessa siffror visa, att det måste vara något galet med bostadshyror och produktionen av bostäder i vårt land, och särskilt tror jag, att det är förhållandet i den stad, jag har äran representera.

Tittar man en smula på hyror här i Stockholm, stärkes man ytterligare i denna uppfattning.

En efter dåtida förhållanden bra lägenhet om två rum och kök fick man omkring 1914 — och förresten åtskilliga år senare — hyra här i huvudstaden för 600 å 700 kronor per år. Vad kostar en tvårumslägenhet nu i det fastighetsbestånd, som producerats under sista 10-årsperioden, d. v. s. under den tid, sista avtalet för byggnadsindustrien gällt? Jo, man får skatta sig lycklig, om man på öppna marknaden kan erhålla en dylik lägenhet för 1,700 kronor eller där omkring.

Hör man till de i ekonomiskt avseende allra sämst lottade och dessutom har mycket stor familj, kan man måhända få komma in i en tvårumslägenhet i ett s. k. billighetshus här i Stockholm. Enligt en utredning, nyligen företagen av Stockholms stads fastighetskontor, är emellertid årsmedelhyran för lägenhet om två rum och kök i dylikt billighetshus 1,259 kronor, d. v. s. ungefär dubbelt så dyr som på öppna marknaden år 1914.

Nu hör det emellertid till saken, att dylika billighetshus byggas relativt enkelt, Stockholms stad rabatterar halva tomtvärdet, tillhandahåller byggnadskreditiv och sekundärkredit till självkostnadspris, bestämmer hyrorernas storlek på basis av byggnadskostnaderna och kontrollerar för övrigt dem i fortsättningen. Här ges sålunda icke rum för någon spekulation, ägnad att trissa upp hyror i höjden. Men genomsnittshyror just i dessa på flerfaldigt sätt av det allmänna subventionerade s. k. billighetshus i Stockholm se emellertid ut på följande sätt (siffrorna hämtar jag fortfarande ur den officiella utredningen):

1 rum och kokvrå	675 kronor
1 » » kök	853 »
2 » » kokvrå	967 »
2 » » kök	1,259 »

Dessutom får man taga i betraktande, att rummen i dessa lägenheter i allmänhet äro mycket mindre än i det äldre bostadsbeståndet.

Med dessa fakta för ögonen måste man, herr talman, absolut komma till den uppfattningen, att det *måste* vara de höga arbetslönerna till byggnadsfackens arbetare, som är den allra *väsentligaste orsaken* till de för befolkningens stora massa alltför höga bostadskostnaderna här i Stockholm.

Ja, men byggnadsarbetarna ha endast 1.60 i timmen och det kan väl ej anses vara för hög betalning, bruka byggnadsarbetarna själva invända. Och jag tror till och med, att regeringspressen gärna brukar spela upp samma skiva. Som kammarens ärade ledamöter veta, förhåller det sig emellertid så, att ytterst litet arbete inom byggnadsbranschen utföres för timlön. Så gott som allt ut-

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)
föres på ackord, och då blir det minsann helt andra timförtjänster än 1.60 i timmen.

Enligt en statistisk sammanställning, hämtad ur senaste oktobernumret av Stockholms Byggmästareförenings organ och som baserar sig på ett mycket stort antal byggen i Stockholm, har uppgivits, att år 1932 utgjorde *genomsnittsförtjänsten* vid dessa byggen,

för snickare	kr. 3.88 pr tim.
» timmermän	» 4.09 » »
» murare	» 3.95 » »

Dessa siffrors riktighet har, såvitt jag kunnat finna, icke kunnat bestridas av vederbörande fackföreningsledning. Jag förutsätter därför, att de äro riktiga. Det är i alla fall, herr talman, något helt annat än 1.60 per tim. som man så flitigt skyltar med utåt inför den stora allmänheten.

Att sådana genomsnittliga timförtjänster förekomma enligt det gamla avtalet, är icke minst att tillskriva det förhållandet, att *ackordsprislitorna* äro så ofullständiga och otidsenliga och därför också gett möjlighet till den företeelse, som fackmännen bruka kalla »fria-ackords-foget».

Jag skall, herr talman, icke gå närmare in därpå. Det har redan berörts av ett par talare under denna debatt och skulle föra för långt. Jag tror för övrigt att kammarens ärade ledamöter veta en hel del som inrymtes i det begreppet.

Jag kan emellertid icke underlåta att uttala som min mening, att det var en alldeles för stor och oförtjänt väntjänst, som från regeringshåll visades byggnadsfackens arbetare, då man i det i höstas från regeringshåll framlagda medlingsförslaget i alla fall ville ställa just denna viktiga sida av saken på framtiden. Med den smula kännedom om vederbörande arbetargrupperns mentalitet och avsaknad av samhällsanda, som man ideligen nödgas konstatera, fruktar också jag, i likhet med en föregående talare, att den framtiden skulle blivit ganska lång. Och därför tror jag också, att det var bäst som skedde, när *det* medlingsförslaget icke blev accepterat, änskönt man måste finna det fullkomligt groteskt, att denna stora verksamhetsgren skall ligga nere i nuvarande tiden med dess stora arbetslöshet.

Om man försöker sätta sig in i dessa spörsmål, måste man snart bli på det klara med, att lönenivån inom byggnadsbranschen absolut måste betecknas som *oskäligen*, och att den utan tvekan kan anses vara den *mest bidragande* orsaken till den höga hyresnivå, som vi nu ha att dragas med, särskilt här i Stockholm, och som vi knappast ha något hopp att komma ifrån, om icke förutsättningar skapas för att bostadshusen i framtiden kunna byggas för betydligt billigare pris, än vad fallet varit under den sista 10-årsperioden.

Jag vill ännu en gång erinra om de medelförtjänster, byggnadsarbetarna i verkligheten komma upp till här i staden. 4 kr. i timmen gör ju en dagsförtjänst på 32 kronor och en månadsinkomst på ungefär 800 kronor.

En stationskarl i högsta löneklassen har här i staden vill jag minnas cirka 285 kronor, en spårvägsman bortåt 350 kronor. Huvudparten av Stockholms arbetare och småfolk måste nöja sig med en genomsnittlig inkomst, som snarare under- än överstiger 300 kronor i månaden — för att inte tala om dem, som äro arbetslösa, och måste anlita kommunens hjälp med hyrorna. Men dessa människor måste bo i hus, som tillverkas av arbetargrupper, vilka halsstarrigt kämpa för att få bibehålla sina dryga 30 kronor om dagen. Är det någon i denna kammare, som tror, att sådant kan gå för sig i längden? Vad blir för övrigt följden? Jo, fattigdom och trångboddhet. Folk måste flytta till de minsta lägenhetstyperna. Det är mycket vanligt nu för tiden att finna stora

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

familjer i lägenheter om ett rum och kök, t. o. m. i ett rum och kokvrå — och till utrymmet små sådana. Enligt min uppfattning äro dylika miniatyrlägenheter fullkomligt olämpliga som bostäder för familjer med barn.

Frågan har sålunda en mycket stor *social* räckvidd, åtminstone för den stad, jag har äran representera. Men, herr talman, jag tror icke på några underverk, och jag vågar icke tro på någon nämnvärd rättelse i nyss berörda hänseende, förrän byggnadsarbetarna på det ena eller andra sättet bringas att upphöra med att spela Shylocks roll, icke minst gentemot egna klassbröder.

Jag anser sålunda till slut, herr talman, att hur önskvärt och viktigt det än är att få fred inom byggnadsverksamheten, så är det ännu viktigare att fredsvillkoren bli sådana, att förutsättningar verkligen skapas för att den viktiga livets nödtorft, som våra bostäder är, framdeles kunna högst avsevärt förbättras.

Herr Lindman: Herr talman! Under den gångna sommaren har hans excellens statsministern vid flera tillfällen ganska bittert klagat över den kritik, som blivit övad mot honom och den sittande regeringen. Nu klagar han över, att kritiken varit ganska mild. Jag förstår egentligen icke skillnaden, när man gör anmärkningar rörande samma sak och samma åtgärder. Jag har svårt att föreställa mig, att man skall uppfatta detta på det viset, att den kritik, man utövar i en remissdebatt, ovillkorligen skall klädas i hårda ord och starka uttryck. Jag tror överhuvud, att en remissdebatt blir mycket värdefullare, i fall man håller sig till saken och gör detta i formuleringar och uttryck, som ingalunda behöva vara så starka. Därför att jag i år tillämpat den metod, som jag följt vid alla de tillfällen, jag varit ledare för ett parti i opposition, nämligen att försöka vara saklig utan att använda starka uttryck, begagnar man sig nu av detta för att påstå, att vi ingenting ha att komma med. Ja, för allt i världen, önskar statsministern, att man skall använda starka ord, och anser han, att den metoden bör tillämpas, som kanske ofta tillämpats vid de tillfällen, då han och hans partivänner voro i opposition gent emot en högerregering, så nog låter det sig göra, fastän jag i allmänhet icke anser det vara något att taga efter. Nog kan man skärpa tonen. Det är ingen svårighet att göra det.

Jag skall emellertid komma in på en sak, som jag i går naturligtvis med den korta replikrätt, som jag hade, icke hade möjlighet att kunna uttömmande förklara. Jag vill säga, herr talman, att denna rätt, som jag begagnade mig av första gången i går, nämligen att få tala omedelbart efter en kammarledamots eller en statsrådsledamots anförande, är sannerligen icke mycket värd, såvida det icke gäller att blott rätta en siffra eller någonting dylikt. Två minuter kommer man icke långt med. Den erfarenheten gjorde jag i går, och den är bra att ha.

Vi talade i går om ingripandet i konflikten mellan byggmästare samt byggnadsarbetare, och jag försökte replikera något på den punkten. Jag vill först och främst säga, att det ju är riktigt, såsom jag i går sade, att det var två statsrådsledamöter, statsministern och socialministern, som gjorde medlingsingripandet, och följaktligen icke, såsom hans excellens ett par gånger yttrade, regeringen. Det var två statsrådsledamöter, men detta hindrar naturligtvis icke, att ett ingripande från dem visserligen icke har lika stor auktoritet som ett ingripande, som stöder sig på ett konseljbeslut, men vida större auktoritet än ett ingripande, som kommer från enskilt håll. Jag vill, för att använda mera starka ord, som statsministern kanske bättre förstår, säga, att detta ingripande var oförklarligt och enligt min uppfattning skadligt. Det gynnade den ena parten mer än den andra, det var med andra ord icke så opartiskt lagt,

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

som det borde vara. Jag sade i går, att ett statsråd eller en regering naturligtvis kan använda sitt inflytande. Det är rätt och tillbörligt och har säkerligen använts av många regeringar, även av dem, som jag tillhört, till att tala med den ena eller andra parten. Det är emellertid ett långt steg från detta och till att ingripa och lägga fram ett medlingsförslag mitt under det en medling pågår. Jag vågar därför alltjämt hävda den uppfattningen, att detta ingripande skadade, försvårade och försenade en uppgörelse. Nu försvarar statsministern ingripandet och säger, att den skillnad, som föreligger mellan det av förlikningsmännen den 15 augusti 1933 framlagda förslaget och det förslag, som de båda statsråden lade fram — jag tror, att det var den 20 september — bestod i att enligt medlingsmännens förslag skulle visserligen, när tvister uppstod om de fria ackorden — fria ackord äro sådana, där inga ackordsprislister finnas på grund av olika förhållanden, såsom nya metoder, glömska att fastställa sådana eller nytt material — skulle arbetet fortgå efter timpenning, men förhandlingar om dessa ackordspris skulle inledas av arbetsgivareorganisationen och arbetareorganisationen på platsen. Endast där det icke fanns sådana, skulle arbetarna och arbetsgivarna direkt förhandla. De båda statsrådets förslag innehöll, att man skulle arbeta på timpenning, därest icke, såsom det hette — det är icke alldeles ordagrant, men det är innebörden — mellan parterna träffats en överenskommelse om ackordspris för arbetet. Vid denna prissättning borde, där så ske kunde, vederbörande organisation beredas tillfälle att medverka. Var och en av kammarens ledamöter, som hört vad jag sagt, förstår av detta, att man i förlikningsmännens förslag starkt understrukit och hävdat, att här skulle organisationerna fram och förhandla. I regeringsledamöternas medlingsförslag kommer detta icke fram på samma starka sätt, och just detta »vederbörande organisationer» betyder, att icke den ena parten står direkt mot den andra, utan att det här är folk, som äro vana vid förhandlingar, sådana som titt och tätt fått sitta i förhandlingar, och det betyder också, att ljus faller över förhandlingarna, så att det icke blir någon privat uppgörelse, där kanhända den ena parten, som kan svara svagare, lätt tvingas av den andra. Detta är den stora skillnaden; och i det avseendet var utan varje tvivel det av förlikningsmännen framlagda förslaget fördelaktigare och mera ägnat att leda till en snabb uppgörelse än statsrådets förslag var. Jag skall nu icke uttala mig om övriga förhållanden, som jag anser betydligt mera hindrande. Ty det gjorde jag i går.

Men när jag nu talar om detta, vill jag också framhålla något med anledning av ett yttrande av socialministern, som visserligen icke fälldes i denna kammare, men som han hade i första kammaren — jag tar det efter telegrambyråns referat — att enligt regeringsförslaget tvister om avtal icke såsom hittills skulle hänskjutas till skiljenämnd utan till arbetsdomstolen. Ja, men det var också förlikningsmännens förslag. Om socialminister Möllers mening var att framhäva regeringsledamöternas förslag såsom i det fallet fördelaktigare än förlikningsmännens förslag, vilket jag icke med absolut säkerhet kan veta på grund av det korta referatet, så är det icke så, ty det är precis samma förhållande i båda fallen. Det gäller ju för övrigt icke de fria ackorden, utan det kan endast gälla de ackord, om vilka det finns prislister.

Jag kan ingalunda, herr förste vice talman, här upptaga allt till bemötande. Det skulle ju föra alldeles för långt. Det är dock en sak, som jag verkligen anser det vara nödvändigt att bemöta, så att det står i kammarens protokoll. Jag har under åtskilliga år gjort den erfarenheten, att om man icke är påpasslig här i kammaren och bemöter det, som påstås från något håll, utan detta får stå oemotsagt, så föres detta sedan ut i landet som något, som man har

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

erkänt vara riktigt. Detta tvingar mig också till att i detta mitt replik-anförande bli något utförligare än vad jag annars kanske behövt bli.

Statsministern sade i sitt anförande i denna kammare, och han betonade det kanske ännu starkare i första kammaren, att man på högernsida skulle ha accepterat fjolårets beslut. Hans ord föllo i första kammaren, om nu referatet från telegrambyrån är riktigt, att »jag hoppas, att sedan de våldsamma anklagelserna mot fjolårets beslut icke kunnat upprätthållas, så» etc. Alltså, herr statsministern uttalade sig i går i riksdagen på det sättet, att vi riktat våldsamma anklagelser mot fjolårets beslut, anklagelser som vi icke kunnat upprätthålla. För min del nödgas jag opponera mig emot detta påstående. Jag hade i mitt anförande i går icke tänkt att tala så mycket om den snö, som föll i fjol, ty jag trodde, att det icke var någon idé att tala om den uppgörelse, som träffades mellan regeringspartiet och bondeförbundet och vissa frisinnade. Jag trodde, att högerpartiets ståndpunkt i våras var en sak, som varje människa hade fullt klar för sig, liksom jag hade den uppfattningen, att något uttalande eller något i vårt uppträdande sedan dess icke har kunnat föranleda någon människa att tro, att vi skulle ha ändrat ståndpunkt. Att så skett, vill man emellertid nu slå fast, och det skall sedan kanhända på ett eller annat möte ute i landet framhållas, att högern icke längre kunnat upprätthålla sina »våldsamma anklagelser» emot fjolårets beslut. Jag vill för min del stryka under, att detta är ett fullständigt vanställande av verkligheten. Voro vi icke emot de nya direktiven? Voro vi icke emot, att reservarbetarlönerna sattes så högt, som skedde? Voro vi icke hela tiden av den uppfattningen, att de skulle vara lägre än vad som efter överläggningarna i fjol fastställdes såsom riksdagens beslut? Voro vi icke emot, att anslaget sattes så högt, som man gjorde? Var icke vårt förslag 43 miljoner kronor lägre? Var det icke så, att i regeringsförslaget upptogs 190 miljoner utom kontantunderstöden? Prutades det icke sedan av utskottet ned till 155 miljoner, under det att högern stannade vid 113 miljoner? Det kan ju icke sägas vara detsamma. Vi stå fortfarande kvar på den ståndpunkten, att det varit klokare att följa våra förslag.

Var det icke så, herr förste vice talman, att vi voro emot subventionerna, dessa subventioner, som jag nu, direkt uppfordad därtill, måste säga några ord om, dessa subventioner, där man med olika organ — en särskild nämnd, en särskild bisittare i ett departement och kommerskollegium — delar ut bidrag till industrier, som understundom faktiskt aldrig någonsin skulle tagits upp, företag, som äro konkursmässiga och icke borde ha något understöd, företag, som icke kunna hjälpas men som på detta sätt bli hjälpta för en liten tid. Är det icke så, att man genom dessa subventioner lämnar understöd till en del industrier, som driva konkurrens med andra, d. v. s. med andra ord, att därför att ett företag icke kunnat upprätthållas, skall det stödjas med statsmedel emot ett annat företag, som har mäktat och kunnat göra det, kanske därför att det fört en försiktigare utdelningspolitik än det förstnämnda företaget. Och detta skall man göra, därför att man menar, att man därmed avhjälper arbetslösheten. Om jag framställer en viss enhet av en vara, åtgår för denna framställning ett visst arbete, men det måste väl stå klart för varje människa, att om jag flyttar tillverkningen från ett ställe till ett annat, har jag icke därmed minskat arbetslösheten.

Voro vi vidare icke emot lån till enskild företagsamhet, och voro vi icke emot kvarlåtenskapsskatten? Voro vi icke emot arbetslöshetsförsäkringen, om vi nu skola draga in den i detta sammanhang? Jag skulle kunna fortsätta en stund till, herr förste vice talman, men jag undrar, om icke detta är tillräckligt för att fullkomligt slå ihjäl det yttrande, som herr statsministern

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

fälde i går och som jag upprepar ännu en gång, då han sade, att han hoppades, att »sedan de våldsamma anklagelserna mot fjolårets beslut icke kunnat upprätthållas» o. s. v. Ers excellens! Vi stå på samma ståndpunkt i år som i fjol. Vi gilla icke detta beslut. Vi anse det vara oklokt. Jag har velat säga detta, för att det icke sedan skall föras ut till svenska folket såsom en fastslagen dogm, att högern givit med sig gentemot den socialdemokratiska regeringen och icke kunnat upprätthålla sitt motstånd mot det beslut, som fattades i fjol.

Vill man lämna folket vind för våg, sade herr statsministern i ett av sina anföranden, då skall man naturligtvis pruta på de sociala utgifterna. Ja, ärade ledamöter av kammaren, är det någon av er, som kan säga, att man från något håll i fjol ville lämna folket vind för våg? Vi ville inom högerpartiet och vissa andra borgerliga grupper bereda arbetstillfällena åt samma antal arbetare, fastän till en lägre kostnad. Man kan naturligtvis förebrå oss, att vi sade, att lönerna voro för höga, och säga, att endast det sätt, på vilket frågan om lönesättningen löstes, var det riktiga. Ja, herr talman, det kan ju hända, att en uppgörelse kommer att träffas även i år. Det är ju möjligt, att när nästa års statsverksproposition kommer och det visar sig, att man fortsätter att draga växlar på framtiden, att man även då skall komma till en uppgörelse. Men jag vågar påstå, att i längden går detta icke. Då komma de, som nu ha genomfört detta, naturligtvis icke att erkänna, att högern haft rätt — det kan man ju icke begära — men de komma ovillkorligen in på samma vägar, som högern varit inne på, precis på samma sätt som man har kommit in på högerns väg, när det gällt att hjälpa jordbruket, fastän man kallat det för något annat. Man har där slagit in på om också icke alldeles samma, så dock parallella vägar. Man har använt litet olika uttryck och litet olika metoder, men i sak gör man nu på detta område vad högern förut kämpat för, och så kommer det att bli också i detta fall.

Om herr finansministern vore här nu, så skulle jag vilja säga till honom, att så, som jag nu framställt saken, har det gått på andra håll. Så gick det till exempel i England på hösten 1931. En socialdemokratisk regering hade där fört en politik, snarlik den, som regeringen nu för hos oss. Vi hade också där en finansminister, som var en utomordentligt talför man och en mycket skicklig man. Han hette Snowden. Herrarna känna alla till hans namn. Han är säkerligen ett av de förnämsta finansiella genier, som det socialdemokratiska partiet i något land har haft. Men vad inträffade? Jo, Snowden fick lov att finna sig uti, att denna socialdemokratiska regering gick putz weg, därför att man icke längre kunde upprätthålla de metoder, som man slagit in på. Folket reagerade emot det, alla reagerade emot det, och man blev tvungen att sluta med en sådan finanspolitik. Snowden tog konsekvenserna och gick med i den nationella regering, som bildades under Mac Donalds ledning. Jag vill ju icke säga, att utvecklingen blir densamma här. Det kan hända, att det finns andra möjligheter, men jag har velat erinra om det. Snowden var dock en skicklig karl. Han hade funnit, att han gått för långt, och han måste så att säga taga tillbaka och rätta till det, som han själv varit med om att anstifta.

Jag skulle kunna helt en passant säga, ehuru det kanske är onödigt, att när finansministern tackade högern för att den kallade det förslag, som han framlagt, för socialisering, så gav det mig en ganska skrämmande inblick i den socialdemokratiska uppfattningen om hur man skall bedöma sådana saker. Det är icke något sakskaäl, utan det är ett agitatoriskt skäl. Det kan icke ha någon annan betydelse än som agitationsnummer.

Nej, ers excellens, det är ändå på det sättet, att resultatet av vad ni nu

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

hålla på med och nu för andra gången förelagt riksdagen, blir, att ni förr eller senare måste ombestyras, att produktionskostnaderna i detta land komma ned, enkannerligen lönerna. Det är en nödvändig sak. I varje fall är detta det ena alternativet. Det andra alternativet är och blir socialisering av all verksamhet, ty den enskilda verksamheten kan icke, hur än finansministern i går utvecklade det, upprätthållas eller sättas i gång, utan att produktionskostnaderna bli lägre.

Det gläder mig, att herr finansministern kom in just nu, därför att jag skulle vilja rikta några ord till honom med anledning av det anförande, han hade här i går. Herr statsrådet gjorde sig en viss möda i sitt anförande, när han skulle jämföra budgeternas storlek under olika år, att påvisa, att ansvällningen icke varit så stor under den socialdemokratiska regeringen, utan att den hade börjat tidigare, och han räknade bort vissa saker, de s. k. specialbudgeterna. Så till exempel räknade han bort bilskattemedlen. Varför skall man göra det? Ökningen av bilskattemedlen är väl också en skattestegring. Det är visserligen skatt på automobiler, men det är ju en skatt på transportväsendet och fördyrar alltså de varor, som skola transporteras. Jag menar alltså, att det bör man icke räkna bort. Han sade vidare, att medlen till skatteutjämning icke skola tagas med. Det hör icke hit, sade han, ty det vi i ena fallet få betala till kommunen, få vi i andra fallet betala till staten. Jag vill säga, att det där kan ju låta riktigt, men förhåller det sig verkligen så? Hur är det med kommunerna? Nog äro vi väl litet var tillräckligt mycket kommunalmän — åtminstone känner jag mycket väl till icke bara huvudstaden utan även kommuner ute i landet — för att veta, att kommunerna sköta sin ekonomi på utomordentligt olika sätt och att det finns kommuner, som ha skött sin ekonomi på ett mycket förkastligt sätt, gjort utgifter, som enligt min uppfattning varit onödiga, och gjort för stora utgifter. Man har också gjort detta frivilligt. Exempelvis här i Stockholm har man både gjort och kommer att göra utgifter, som jag skulle vilja protestera emot, och även i landsorten har samma företeelse förekommit, att kommunerna ha levat över sina tillgångar. Härtill kommer också, att staten har tvingat kommunerna till stora utgifter och därmed ytterligare försvårat deras ekonomiska status och tvingat fram en hög beskattning. Det finns väl icke någon i denna kammare, som kan bestrida, att så har skett. Regeringen och riksdagen ha tvingat kommunerna. Vem var det, som tvingade fram alla dessa stora skolhusbyggen, dessa palatslika byggnader, som man finner ute på landsbygden, där de icke på något sätt göra sig gällande utan se ut, som om de kommit från något främmande ställe, byggnader, som icke passa vare sig för bygden eller befolkningen? Vem var det som gjorde det? Var det icke i främsta rummet ett verk av en socialdemokrat, den numera avlidne Rydén? Vem var det, som tvingade fram lärarbostadsfrågan på ett sätt, som gick förödande fram över en mängd fattiga kommuner? Man finner samma företeelse även på andra områden. Man har levt över sina tillgångar. Ja, säger då finansministern, detta innebär en gemensam hushållsplan, som vi måste ha och finna oss uti, därför att var och en kan icke betala för sin skolundervisning o. s. v. Det är alldeles riktigt, men märk väl, när man på detta sätt har skapat merutgifter, återstår ingenting annat för staten än att sedermera påtaga sig att betala skatterna för de kommuner, över vilka denna verksamhet gått värt fram. Icke kan man väl räkna bort det från skattebudgeten? Det har berott på ett visst förhållande, liksom alla ökade skatter bero på vissa förhållanden. De skatter, som vi nu få ta på oss för arbetslöshetens skull, äro ju också beroende på ett visst förhållande.

Herr finansministern sade, att det här endast var fråga om att flytta me-

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

del från den ena gruppen av människor till den andra. Jag erinrar mig, att jag en gång i min gröna ungdom i första kammaren hörde en ivrig frihandlare säga, att det måtte väl göra detsamma, om femman ligger i min ficka eller din. Det är ungefär det resonemanget, som finansministern för. När vi komma till den tidpunkten, att herr finansministern har flyttat bort alla femmorna och förbrukat dem, så att det icke finnas några kvar, var står då herr finansministern? När vi ha kommit till den tidpunkten, att ingen har några femor mera, då frågar jag: Var stå vi då? Då ha vi kommit tillbaka till den s. k. nybyggarståndpunkten, då svenska folket får börja bygga upp ett nytt fosterland på samma sätt, som de första invånarna i detta land fingo göra.

Nu vill jag, att herr statsrådet icke skall betrakta vad jag sagt, som om jag skulle mena, att han icke själv tror på vad han framlägger för oss, nämligen att det nuvarande läget är något så övergående, att det icke kan vara farligt att göra, som han föreslagit för ett år. Jag vill, att han skall uppfatta, vad jag säger, precis som när två personer diskutera en fråga med varandra, och jag för min del skulle nu vilja lägga fram mina synpunkter på dessa frågor. Det är naturligtvis svårt att tala om en sak, när man har så utomordentligt olika synpunkter på den som finansministern och jag, men så mycket viktigare är det då, att man talar några ord om den. Jag tror nämligen icke på den metoden, att man med statsarbeten i stor skala och med höga löner skall kunna öka konsumtionen, så att konjunkturerna varaktigt — jag säger *varaktigt* — komma att bli förbättrade. Det kan gå för en kort tid, men någon varaktig förbättring kommer det icke att bli.

Om jag ser tillbaka på ett långt livs erfarenheter, icke på det politiska området men på andra områden av både statlig och enskild verksamhet, så skulle jag kunna visa fram exempel, där man i den enskilda företagsamheten har gått fram ungefär efter de vägar, på vilka finansministern här går fram, och där man totalt misslyckats. Det går an att göra stora utgifter, det går an att lägga ned pengar på företag, både det ena och det andra, det går an att göra det, även om det är lånta pengar. Jag minns mycket väl en gammal vän till mig, som var en stor optimist. Han sade: det är väl icke så farligt, ännu har jag kredit. Det går an att göra på det sättet, men det går icke i längden efter min uppfattning, ty det kommer alltid att hämna sig på det ena eller andra sättet, så att dessa företag komma att gå över styr. Men ingen av oss här vill, att den svenska staten skall få sina finanser så rubbade och skadade, att man måste försöka bygga på nytt från vida ogynnsammare utgångspunkter, än man förut hade.

Nej, herr förste vice talman, det finns en metod, som enligt min uppfattning är den riktiga i den nuvarande situationen och den, som vi en gång måste komma fram till, fastän kanske icke i år, och det är att sätta ned produktionskostnaderna. Det är a och o i det recept, som jag har att giva. Nog förstår jag, att, liksom finansministern sade i går, tiderna förändras, och nog försöker jag vid min ålder följa med den nya tiden, så gott jag kan, och jag har lyckats rätt bra därmed i mångahanda förhållanden. Jag har i allmänhet icke svårt för det. Men vad jag icke kan följa med är, vad de s. k. hjärntrusterna i olika länder finna ut i ekonomiska ting för att rädda staterna ur svårigheterna. Det är dels de stora finanspolitikerna själva, rikt utrustade med hjärnor, som spekulera, dels ha dessa till sitt förfogande nationalekonomer, som hjälpa dem att spekulera, de s. k. hjärntruster. Jag är rädd för dessa hjärntruster. Jag fruktar dem, ty deras spekulationer grunda sig ofta på synpunkter, som äro kammarlärdom och icke sådan lärdom, som man inhämtat genom erfarenheten.

Finansministern talade i går om att det är känt, att man tagit upp lån förut, och han gjorde sig även ganska stor möda att visa, hur tidigare bor-

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

gerliga regeringar lånat upp ganska stora summor samt härjat friskt i kassafonden o. s. v. för att få ihop en hygglig budget. Ja, herr talman, det är sant, att det förekommit, men jag vill blott framhålla för finansministern skillnaden mellan deras tillvägagångssätt och det nuvarande. För det första avsåg man aldrig att upptaga lån annat än till produktiva ändamål. Det är möjligt, att det varit litet tveivelaktigt med produktiviteten, men avsikten var att aldrig upptaga lån annat än till produktiva ändamål. Det är en viss skillnad, när man är i en bekymmersam sällning, mellan att använda sparbanksboken eller att skriva på en växel för framtiden. De regeringar, som finansministern talade om, de använde sparbanksboken, de använde kassafonden, de använde hopsparade medel, som visserligen tidigare årgångar av riksdag och regering hade sparat ihop. Låt vara att dessa medel voro bundna, men de svarade dock mot tillgångar, som staten hade. Även om pengarna icke lågo på bordet eller i kassalådan och kunde tagas fram, så var det tillgångar i alla fall, som hade blivit hopsparade. Finansministern däremot har i hela uppläggningsen av detta problem skrivit växlar på framtiden. Dem få kommande årgångar infria. Nu äro vi framme vid åtta år, på vilka man dragit växlar på framtiden, och det kommer väl att bli flera. Det är den stora skillnaden, som torde höra observeras.

Herr statsrådet och chefen för finansdepartementet talade om, hur länderna göra sig självförsörjande och hurusom därmed svårigheter skapas för exporten från ett land. Det skall alla veta, att så sker i oerhört stor omfattning. Men finansministern skulle icke vara den optimist han är, om han icke bara ett ögonblick efteråt sagt: ja, vi ha lyckligtvis det så ställt, att vår export kan vara i gång. Den har kommit i gång på sista tiden trots föreliggande svårigheter. Men hur länge kommer det att gå? Det talas icke om. Naturligtvis äro vi i högsta grad beroende av, som han sade, att vi kunna hålla jämvikt i utrikeshandeln mellan import och export. Det är dock en välgärning, om vår export kan hållas i gång, så att vi med exportvaror kunna betala importvarorna, det är alldeles uppenbart. Men därmed lösa vi icke alla våra inre frågor och svårigheter. Finansministern får verkligen ursäkta mig, om jag säger, att jag icke kan följa med hans uppfattning, att därmed att export och import väga jämnt mot varandra, äro alla svårigheter och bekymmer inom landet lösta.

Av det referat, som svenska telegrambyrån lämnat, skrev jag ordagrant av följande, som finansministern yttrade i går. Det är alltså finansministerns ord, som jag nu citerar. Han sade: »Regeringen gör icke anspråk på att kunna lösa alla sociala och ekonomiska problem. Den vill endast söka anvisa, hur vi skola kunna reda oss själva i en svår tid och om möjligt åt hela folket skaffa en anständig bärning. Vi ha kapital, vi ha livsmedel, vi ha arbetskraft, och vår uppgift är att lära oss att utnyttja dessa tillgångar på det för alla medborgarna bästa sättet.» »Bravo» stod det efteråt. Jag citerar fullständigt, eftersom det är telegrambyrån. Jag deltog icke, herr talman, i bravoropet, men det var många andra, som gjorde det. Jag skulle vilja säga: om vi ha kapital och det finns överflöd på kapital, som icke användes, varför användes det icke? Jo, det lönar sig icke att använda det, eller också vågar man icke använda det. Man vågar det icke, därför att man fruktar för att det skall komma nya svårigheter för det produktiva livet i form av nya skatter — nya skatter nästa år, liksom de kommit i år och förra året. Ingen vet, vad som kan komma. Slutligen fruktar man på många håll för fackföreningstyranniet. Herrarna, som tillhöra arbetarpartiet, både det gamla och det nya, få ursäkta mig, om jag säger, att det faktiskt är på det sättet, att det finns människor, som driva produktiv verksamhet men som icke göra de utbyten och anord-

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

ningar, som de skulle göra, av fruktan just för fackföreningstyraniet. Det är riktigt, som finansministern säger, att nog ha vi virke i våra skogar för att bygga hus och visst ha vi plåt och järn för att bygga hus liksom cement och annat, som behövs för att göra det. Men vi göra det icke. Även om icke byggnadsstrecken stoppat upp all byggnadsverksamhet, skulle ändå många byggmästare icke bygga, därför att de icke vilja ha med fackföreningarna att göra. Man bryr sig icke om att reparera heller utan låter det vara. Jag vågar påstå, att här finns medlemmar av denna kammare, som kunna stiga upp och intyga, att jag har alldeles rätt. Överhuvud taget äro människor försiktiga. De äro rädda för denna regering till och med, därför att den kommit med sådana förslag, som föreligga i årets och förelägo i fjolårets statsverkspropositioner. Visst ha vi material för att bygga hus och visst ha vi armar, som kunna vara med om att uppföra dessa hus, men jag tyckte, att herr statsrådet glömde en sak. Han sade, att det är ett stort brödöverskott och överflöd på livsmedel. Men vad glömde han? Jo, ha vi pengar också att använda för dessa saker? Ha vi pengar för att kunna bygga? De som uppföra byggnader veta, att det behövs pengar. Är det icke på det sättet, att en man kan ha i sitt magasin liggande både vete och råg utan att kunna använda det, därför att han måste sälja det för att kunna betala skatt till staten och ränta på sina skulder. På samma sätt är det med en hel mängd av våra andra näringsgrenar än jordbruket.

Herr förste vice talman! Jag har icke rätt att hålla på längre utan måste sluta. Men jag vill säga, att det finns icke och har icke i den kungl. propositionen framlagts någonting, som med större påtaglighet kan tyda på en hastig konjunkturförbättring. Vi kunna därför icke fortsätta hur länge som helst, utan vi måste en gång ändra den politik, som regeringen har inaugurerat i fjol och fortsätter i år. En gång måste den — säger jag — ändras. När det kommer att ske, vet icke jag, och det vet ingen annan heller, men när vi ändå måste erkänna, att vi icke kunna fortsätta i längden, så menar jag, att det vore så gott att tänka på en ändring ju förr dess hellre.

Hans excellens herr statsministern **Hansson**: Herr talman! Det må tillåtas mig att först taga upp ett par detaljsaker. Jag är icke övertygad om att förhandlingarna i byggnadskonflikten röna ett aldeles särskilt gott inflytande av denna offentliga diskussion i riksdagen, men jag anser mig dock, förutom vad jag sade i går, böra göra ytterligare ett par påpekanden.

Först kanske jag för socialministerns vidkommande får förklara, att han i första kammaren i går icke gjorde några försök till jämförelse mellan förlikningskommissionens förslag och det förslag, som jag och han framlagt, för att visa, att vårt hade några företräden framför förlikningskommissionens. Det är ganska uppenbart, att vi icke önska på det sättet diskutera, vad som en av regeringen utsedd kommission har framlagt. Jag vill använda tillfället att säga, att under hela medlingsarbetet har regeringen befunnit sig i den allra närmaste kontakt med kommissionen. Det har aldrig varit fråga om att sätta kommissionen åt sidan, och jag har icke kunnat förmärka från kommissionens sida, att den känt, vad andra nödvändigt tycks vilja, att den skall känna.

Herr Lindman talade här återigen om det förslag, som två av statsrådets ledamöter framlagt, och han gav detta förslag det omdömet, att det var oförklarligt och skadligt, därför att det gynnade den ena parten. Det tjänar ju ingenting till att försöka diskutera, där omdömen stå mot varandra om vad som är gynnsamt för den ena eller andra parten. Vi hade samma intresse som förlikningskommissionen att försöka finna en linje till uppgörelse. Förlikningskommissionen har icke framträtt med anspråk på att utföra en domargärning. Den

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

har efter sina förhandlingar med parterna sökt framlägga ett förslag, som den trodde, att man kunde komma fram på, såsom förlikningskommissioner i allmänhet göra. Regeringens — förlåt de båda statsrådets — förslag var naturligtvis ett förslag, som angav den linje, där ur våra synpunkter och efter vårt sätt att bedöma parterna kunde mötas. Jag har redan påpekat, att för att komma dithän behövdes det ganska starka påtryckningar på den part, som vi visste vara mest känslig för våra påtryckningar. Det gäller nu att se, när uppgörelse en gång träffas, vilka som ha kommit det möjliga närmast.

När herr Lindman därefter talade om de fria ackorden och jämförde förlikningskommissionens förslag med vårt förslag, fäste han alldeles särskild vikt vid att enligt förlikningskommissionens förslag skulle de lokala organisationerna deltaga i uppgörandet av sådana ackord, som icke redan i de fastställda listorna voro klara. Jag påpekar på nytt, att dels innebar vårt förslag, att alla ackord nu skulle regleras, så långt det överhuvud taget var möjligt, och dels innebar det, att huvudorganisationerna kontinuerligt skulle följa utvecklingen och komplettera ackordslistorna, där man icke från början kunnat fastställa dem, och därigenom begränsa, vad som kunde komma i fråga som fria ackord, till det minsta tänkbara. Dessutom innebar vårt förslag, att i de fall, där ackord icke voro satta, eller i de fall, där ackordprissättning icke kunde tillämpas, skulle arbetena utföras på timlöner, såvida icke mellan parterna träffades en uppgörelse, och det skrevs uttryckligt ut, att där detta icke hindrade arbetets behöriga gång, skulle organisationerna medverka vid uppgörelserna.

Jag tror för min del, att detta förslag är alldeles tillräckligt ägnat att skapa den nödvändiga ordningen på arbetsplatserna. Men herr Lindman gör sig skyldig till ett litet misstag i det sammanhanget, när han uppger, att dessa saker icke kunna bli föremål för arbetsdomstolens bedömning. Såväl i förlikningskommissionens förslag som i vårt förslag står det, att vissa frågor skola kunna hänskjutas till arbetsdomstolen, men om tvisten gäller de uppgjorda prislistorna, så skola enligt båda förslagen sådana tvister gå till skiljenämnd. Om däremot en konflikt skulle uppstå i fråga om fria ackord, icke om själva ackordspriserna utan om bestämmelserna, att om överenskommelse icke kan träffas, skall arbetet utföras på timlön, och om den ena parten skulle vägra att efterkomma detta, är det ett brott mot de allmänna bestämmelserna, och då hör handläggningen under arbetsdomstolen.

Det är en annan detalj, som jag här vill dröja vid, närmast för att giva en upplysning. Herr Lindman och jag hava ju haft tillfälle redan under förra riksdagen att diskutera om nyttan och skadan av sådant understöd åt enskilda företag, som avsågs med de pengar, som beviljades för lån och subvention. När herr Lindman här talade på sitt avrådande sätt om subventionspolitiken, kan det ju vara av intresse för kammarens ledamöter att veta, att till den 31 december i fjol hade ur dessa anslag beviljats tillsammans för lån 4,984,400 kronor och för subvention endast 46,500 kronor. Vid handläggningen av dessa frågor har stor noggrannhet iakttagits, och man har sökt så mycket som möjligt undvika den direkta subventionen. Där stöd har lämnats, har det skett i form av lån, i regel räntefria på olika tider men mot säkerhet och återbetalningsskyldighet. Man kan naturligtvis alltid säga, att om man stöder ett företag, så kan man skada ett annat. Om en konkurrent kan slå ihjäl en konkurrent, får han alltid åtminstone en del av denne konkurrents arbete. Hade regeringen sett saken på det sättet, att alla dessa, som för att uppehålla verksamheten behövde det allmänna stöd, hellre fått lägga ned, så är det ju mycket troligt, att några av arbetarna i dessa företag skulle hava fått sysselsättning inom andra liknande företag. Jag säger *troligt*. Ty jag tror icke, att det förhåller sig på det sättet, att ett annat företag genast skulle uppsuga de arbetare, som bleve ledi-

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

ga, och på en gång och med samma arbetskraft övertaga verksamheten. Det förefaller mig emellertid vara ganska uppseendeväckande, att just högerens ledare, ledaren för det parti, som friar till de små företagen, här företräder den uppfattningen att man skall låta dessa små företagare slås ihjäl. Det finnes visserligen alltid andra och i regel de stora företagen, som taga hand om tillverkningen av produkterna och utförsäljningen av dem till konsumenterna. Men högeren har ju åtminstone givit sig sken av att icke vilja en sådan utveckling.

Jag får säga, att det skulle vara naturligare, särskilt med hänsyn till de anklagelser, som riktats mot oss socialdemokrater, om vi på den punkten fört något liknande resonemang som herr Lindman. Vi hava emellertid ansett, att, där ett företag har under mera normala förhållanden naturliga förutsättningar för sin existens och när tillfälliga svårigheter hota att mörda ett i och för sig sunt företag, det är precis de tillfällena, då det allmänna skall träda till och giva ett stöd. Och det finnes så mycket större anledning att göra det, om det allmänna på sin höjd avstår från räntorna på de medel, som på det sättet ställas till förfogande för stöd åt enskilda företag. Det kanske också bör fästas uppmärksamheten på, att ett av lånen, det största, har gått till ett företag, i vilket staten är intresserad. Men när det gäller vanliga enskilda företagare, är det mest anmärkningsvärda, att man på detta sätt har måst hjälpa en hel del små företagare och i regel måst hjälpa dem därför, att med den restriktiva politik, som bankerna föra, hava de icke kunnat prestera sådana säkerheter, som bankerna fordrat. I de flesta fallen skulle utan detta ingripande det betyda, att en hel del små företagare, i detta fall, om jag minnes rätt, med tillsammans omkring 4,000 arbetare, nödgats nedlägga verksamheten med resultat förmodligen, att dessa så småningom som så många andra hantverkare och småföretagare förvandlats till arbetare hos de stora företagen.

Det är icke min avsikt att här taga upp andra detaljspörsmål. En remissdebatt kan icke vinna på att på det viset förlora sig i detaljer. Jag skall endast till vad jag redan sagt knyta ett par reflexioner, som också kunna utgöra svar på en del som sagts.

Jag undviker i regel att taga upp en diskussion i kammaren med kommunisterna. Man brukar från det hållet icke göra sina inlägg på sådant sätt, som inbjuder till sakligt meningsutbyte. Deras inlägg i årets remissdebatt hava varit de vanliga talen, mindre för riksdagen än för publiken utanför. De hava innehållit de vanliga anklagelserna särskilt mot socialdemokratien och mot regeringen för att icke regeringen kan göra allt och för att regeringen icke kan göra mer än den gör och framför allt för att regeringen icke försöker sig på att göra det omöjliga, som kommunisterna anse, att man bör försöka. Jag har redan konstaterat, att den politik, som regeringen har fört i samarbete med riksdagen, har givit på olika områden goda resultat. Jag vill endast till kommunisternas övervägande och kanske ännu mera till övervägande av dem, som lyssna till kommunisterna, ställa den frågan, om man tror, att en annan hållning från det socialdemokratiska partiets sida vid förra årets riksdag skulle hava givit ett bättre resultat, skulle hava givit mera åt de arbetslösa, skulle hava givit dessa bättre villkor och skulle hava lett till bättre förhållanden överhuvud taget på andra områden? Varenda en, som vill bedöma situationen, måste ju säga sig, att en annan hållning från socialdemokratiens sida snarare skulle hava lett till en försämring för de folklager, som kommunisterna säga sig särskilt ömma för.

Till en före detta partivän har jag endast att säga, att den fientlighet mot det socialdemokratiska partiet, som präglade hela hans anförande, närmast ger anledning att ställa frågan, varför han så länge hakade sig fast vid detta parti, varför han in i det sista försökte behålla sin ställning i detta

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

parti, varför vi skulle tvingas att jaga honom ut ur partiet, om han hade den uppfattningen, att partiets politik icke var till gagn för arbetarklassen. Som hederlig karl borde han, med en sådan uppfattning, för länge sedan själv-mant hava tagits sin Matts ur skolan.

Herr Lindman vände sig mot vad jag hade sagt rörande kritiken här, och herr Lindman försökte ju tolka saken på det sättet, som om jag hade menat, att högern nog hade övergivit alla de ståndpunkter, som högern intog vid föregående års riksdag. Herr Lindman gjorde sig stor möda med att gå igenom punkt för punkt och fråga: Stodo vi icke där då, och stå vi icke där nu? Herr Lindman förstår alldeles säkert, att jag icke syftade till någonting sådant som att bestrida, att högern vidhöll i sak sina meningar. Vad jag sade, och det var det enda, som kunde förklara, att jag talade om den våldsamhet i kritiken, som nu icke här kommer fram, hänförde sig till arten av den kritik, som har övats efter den förra riksdagen. Jag kan endast som exempel nämna, att på tal om den uppgörelse, som träffades, herr Lindman — alltså en av de försiktigare, kanske den försiktigaste av våra kritiker — i ett offentligt tal med direkt adress till bondeförbundet talade om löftessvek och schackerande med egna ideal. Jag behöver icke anföra en rad av exempel, för att kammarens ledamöter skola vara fullkomligt på det klara med karaktären av den kritik, som utövats från högerhåll, särskilt så länge man trodde, att man hade funnit ett lämpligt tillfälle att sätta bondeförbundarna på det hala.

Jag har icke lätt för att bliva upprörd. Men jag måste säga, att det har smärtat mig många gånger, när medlemmar av riksdagen hava valt en sådan form för sin kritik av riksdagsmajoritetens beslut, att det måste ingiva folket den föreställningen, att här sitter en samling schackrare och kohandlare i stället för ansvarsmedvetna representanter för de allmänna intressena. Man kan på detta svara: Hava icke socialdemokraterna också gått till överdrift i sin kritik många gånger? Alldeles säkert; men det är ju ingen ursäkt. Jag måste konstatera, att jag icke kan erinra mig någon gång, då man mot ett riksdagens beslut, varom det ändå var en mycket betydande samling, har fört en kritik av denna art och i syfte att undergräva själva förtroendet till vår hederlighet som folkrepresentanter. Det var med tanken på detta, som jag talade om, att de tonerna icke hörts här i riksdagen. Det är min mening, att finnes det i riksdagen män, som verkligen anse oss vara politiskt ohederliga, så skall det sägas här i riksdagen öga mot öga. Om man icke vill säga det här, har man icke rätt att säga det ute i landet.

Jag är fullkomligt medveten om, att mellan högern och regeringen finnas sakliga motsättningar. Sådana kunna diskuteras med all respekt för varandra och med fullkomligt gemensam tillit till att var och en handlar som hans uppfattning om landets väl bjuder honom att handla. Jag är också medveten om, att inom den majoritet, som bar upp fjolårets överenskommelse, finnas olika meningar. Ingen har försökt att giva folket den föreställningen, att vi hava nått fram till det lyckliga tillstånd, då partiskrankorna hava fallit och plötsligt sådana, som i mycket stå emot varandra, hava fullkomligt kommit på samma linje. Här finnas meningsskiljaktigheter. Men vad som var själva andan i fjolårets överenskommelse, det var viljan till att samverka över meningsskiljaktigheter i mycket, för att på det viktigaste området nå ett betydelsefullt resultat. Det gläder mig att kunna konstatera, att denna anda har fått starka uttryck under denna remissdebatt.

Herr Pehrsson i Bramstorp har här låtit oss få ett första besked om, hur bondeförbundet ser på den politik, som statsmakterna böra föra under den närmaste tiden. Det sades av en talare i går afton någonting litet retsamt om bondeförbundets paroll: medborgerlig samling. Parollen är en god paroll,

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

och jag tror, att man kan säga, att det var den, som bar upp vad bondeförbundets ledare hade att säga.

Samma anda präglade vad som sades av herr Jeppsson, som i ett i vissa stycken nästan uppseendeväckande frigjort tal pekade hän på de stora värden, som vi hava att gemensamt värna, och våra möjligheter att över partiskrankorna komma till resultat.

Regeringen har framlagt ett förslag, som också har tagit sikte på förutsättningarna för ett samarbete mellan olika folkgrupper och olika partier. Allt vad vi hava lagt fram är naturligtvis icke format efter vad vi helst skulle vilja i särskilda punkter. Nu som i fjol äro vi inriktade på att försöka samla ett starkt underlag för en politik, som tar sikte på dagens närmaste bekymmer och som kan vara ägnad att lätta betrycket och föra oss fram till bättre förhållanden. Jag tror, att den omständigheten, att vi befinna oss i en uppåtgående konjunktur, icke kan vara någon anledning att rygga tillbaka för omfattande åtgärder. Jag ser i sådana åtgärder i stället ett medel att befordra utvecklingen fram till normala förhållanden. Och jag skulle vilja säga, att regeringen är lika intresserad som någon annan att så snart som möjligt föra över arbetskraften till normala sysselsättningar.

Inom det socialdemokratiska partiet finnes det inga sympatier för tanken att uppehålla vad man kallar en statsarbetarkår, som kanske måste tillkomma under sådana förhållanden som de nuvarande. Ur regeringens synpunkt är det angeläget, att arbetslöshetspolitiken ständigt är vaken för att det som i första hand skall utnyttjas äro de naturliga arbetstillfällena och att det allmännas hjälpåtgärder skola vara hjälpåtgärder, där man bereder arbete åt sådana, som icke på annat sätt kunna få arbete, och där man bereder stöd åt sådana, som icke kunna få arbete, och där man gör det i former, som befordra hela utvecklingen framåt.

Herr Lindman talade till sist någonting om, att företagarna vore rädda för mångt och mycket och bland annat för regeringen. Jag har ju icke samma möjligheter att bedöma i det fallet som herr Lindman. Jag är alldeles övertygad, att herr Lindman kan få åtskilliga i denna kammare att stå upp och vittna, att de äro rädda för — ur landets synpunkt naturligtvis — denna regering. Det finnes många, som gärna skulle vilja se den borta, och som med glädje skulle kosta på sig en sådan beaktelse. Jag undrar emellertid, om de icke äro mera rädda som högermän än som företagare. Jag har för min del icke kunnat förmärka i det oavlåtliga samarbetet med företagare på alla områden, som regeringen har, att det har funnits någon pessimism. Jag skulle ju kunna skryta med — fastän det gör ju sällan en skåning — att en mycket stor företagare vid ett tillfälle i en av våra större städer gav uttryck åt en rakt motsatt mening mot den, som herr Lindman här givit uttryck åt. Det var en företagare mitt uppe i intensiv verksamhet och en företagare, som på ett alldeles särskilt sätt och ett särskilt erkännansvärt sätt har förstått att sköta sitt företag även under de svåra tiderna.

Med den där rädslan må nu vara hur som helst. Finnes det en allmän uppfattning, att regeringen är till skada för landet, så skall man driva bort regeringen. Finnes det icke den uppfattningen, utan tror man, att det är nyttigt i dessa svåra tider, att det icke sker en borgerlig samling, som också betyder en isolering av mycket betydande element inom samhället, tror man, att det nuvarande läget gagnas av en allmän sammanhållning, då är regeringen beredd att göra sina insatser i ett sådant samlingsarbete. Regeringen har naturligtvis icke själv den uppfattningen, att den är skadlig, ty då skulle den icke över huvud sitta kvar. Vi tro, att vi kunna tjäna landet, och vi veta, att vi kunna endast göra det i samarbete med andra i en anda av samförstånd. Jag

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

hoppas, det skall visa sig, att även årets riksdag är mäktig att åstadkomma det samarbete, som är nödvändigt för att vi lyckligt skola lotsa oss genom svårigheterna.

Herr förste vice talmannen gav nu för replik ordet till

Herr **Lindman**, som yttrade: Herr talman! Jag skulle endast vilja gent emot den siste ärade talaren, herr statsministern, inlägga en gensaga emot det påståendet, att det uttalande jag gjort beträffande byggnadskonflikten skulle kunna vara till någon skada för de pågående byggnadsförhandlingarna. En sådan föreställning har man icke rätt att ingiva det svenska folket.

Vidare anförde:

Hans excellens herr statsministern **Hansson**: Herr talman! Jag ber få uppmärksamma herr Lindman på att jag sade, att jag icke är säker på att en fortsatt offentlig debatt i detta ämne gagnar förhandlingarna. Jag har icke alls yttrat mig om herr Lindmans speciella invändningar.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **Wigforss**: Jag anser mig efter herr Lindmans replik på åtskilliga av de punkter, som jag anförde i går, ha en viss skyldighet både att svara herr Lindman och att göra klart för kammarens ledamöter, på vilka punkter jag eventuellt uttryckt mig på ett sådant sätt, att missförstånd har kunnat uppstå. Jag kan instämma med herr Lindman i hans yttrande, att dessa saker kan man diskutera mycket lidelsefritt. Man har olika utgångspunkter, men därav följer icke, att man icke skulle kunna förstå varandras argument, även om man icke väger dem på samma sätt.

Jag skall börja med en anmärkning om budgeternas utveckling. Genom sitt yttrande, att man icke skall plocka bort de s. k. specialbudgeterna, ville herr Lindman förmodligen ge det intrycket, att om man räknade med hela budgeten, så skulle uppfattningen av de olika årens utgifter bli ett annat. Det är icke förhållandet. Om jag hade velat räkna med den obeskurna budgeten, så vet herr Lindman mycket väl, att jag i så fall skulle kunna draga upp en stadig linje av stegringar för statsutgifterna från det ögonblick, då den förra socialdemokratiska regeringen fick lämna sina platser, över den därpå följande frisinnade regeringen, över den lindmanska regeringen och över den sista frisinnade regeringen. Jag skulle kunna draga upp en linje av ständigt stegrade statsutgifter. Och även om jag sålunda behandlade budgeten såsom en enhet, skulle det intrycket oförändrat kvarstå, att det var först med den budget, som lades fram förra året, som en verklig sänkning av skattebudgeten inträdde.

Men jag skall icke bry mig om detta. Jag skall i stället svara på herr Lindmans påstående, att man icke borde räkna bort vare sig utjämningskatten eller bilskattemedlen. Om jag räknar bort utjämningskatten eller icke, spelar icke någon roll för denna jämförelse. Själva utjämningskatten har rört sig med så små belopp hittills, att det icke förändrar de slutsatser, som jag drog. Men då herr Lindman i detta sammanhang velat antyda, att den stora höjningen av kommunernas utgifter skulle göra oss misstänksamma gentemot kommunernas sätt att sköta sina finanser, så vill jag icke på något sätt förneka, att de gjorda utredningarna visa, att olika kommuner på mycket olika sätt handhava sina finanser. Men dessa skiljaktigheter kunna icke spela någon roll, då det här är tal om de våldsamma stegringar, som inträtt under de sista åren. Dessa stegringar äro av sådant slag och fördela sig så över alla kommuner, att det är orimligt att därav draga den slutsatsen, att det är beroende på något slöseri från kommunernas sida, att skattesatserna stigit, såsom

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

de gjort. Motiveringen för att vi här i riksdagen äro tvungna att taga ett krafttag för att hjälpa kommunerna står alltså orubbad kvar.

När herr Lindman talar om bilskattemedlen, har han alldeles missförstått mitt yttrande. När jag sade, att man skall räkna bort bilskattemedlen, var det icke för att fördölja det faktum, att under förflutna år bilskattemedlen ökats på grund av att skattesatserna höjts. Det är alldeles riktigt. Man ser ju, att bilskattemedlen 1928/1929 icke gävo mer än 39 miljoner, så stego de till 44, sedan till 51, så till 58, och år 1932/1933 fingo vi in närmare 73 miljoner kronor i bilskattemedel. Det är då uppenbart, att de sista årens stegring är beroende på att bilskatten blivit höjd. Men lägg märke till, att den har icke höjts under socialdemokratiska regeringar. Vad jag talade om i går var, att om man för förra året räknade med att bilskattemedlen skulle ge 72 miljoner kronor, under det att vi för nästa år räkna med 75 miljoner kronor, så är det en höjning, som icke är beroende på att skattesatsen höjts, utan det är en höjning, som kommit till oberoende av skattesatsen. Och då kan jag icke inse, att man skall räkna det som slöseri, om rörelsen i näringslivet blivit så mycket större, att man kan räkna med större inkomster av bilskattemedlen. Det skulle ju vara högst förvånande, om herr Lindman kom med det argumentet, att eftersom inkomstskatten på grund av förbättrade konjunkturer kanske ökades med 10, 20, 30 miljoner kronor, så skulle det innebära något slags exempel på slöseri, om man fann sig i att inkomstskatten på det sättet steg. Jag har sålunda i fråga om bilskattemedlen endast erinrat om, att skatten är oförändrad, men att inkomsterna därav ändå beräknas komma att stiga. Men detta kan icke räknas en regering till last som ett exempel på att den onödigtvis har ökat utgifterna för medborgarna.

Jag skall icke utförligt gå in på vad herr Lindman yttrade om att han icke kan tro på, att vårt ekonomiska läge kan bli varaktigt förbättrat genom offentliga arbeten. Jag trodde, att det både genom mitt anförande i går och genom hela den långa diskussion, som förts under ett helt års tid, hade blivit klart, att vad man från regeringens sida väntar av dessa stora utlägg för medelst lånemedel, det är, att man vid sidan av att man skaffar folk arbete och försörjning ger en sådan stimulans åt näringslivet, att vi återigen komma in i bättre konjunkturer. Om den saken kan man ha delade meningar, men det är uppenbart, att det man åsyftar är en hjälp för det, som herr Lindman brukar kalla utnyttjande av näringslivets naturliga krafter för återhämtning. Det skulle sålunda icke alls vara förvånande, om herr Lindman själv kunde biträda en sådan linje. Det finns i olika länder många, som ha samma ekonomiska grundåskådning som herr Lindman, vilka äro fullt med på den ekonomiska politik, som regeringen här företräder.

Vad jag skrev i finansplanen om att man skulle överflytta en del av inkomsterna för folk med starkare skuldror på andra, det behöver jag icke här försvara. Även om herr Lindman ville föra vår utjämningspolitik till sina yttersta konsekvenser, skulle det icke innebära att taga från den ene så mycket, att han bleve utfattig, för att ge det åt andra.

Men det är icke detta, som är det viktigaste. Det viktigaste som herr Lindman yttrade var i grund och botten, att den väg, han ser som den enda framkomliga för att leda oss ur krisen, är att sänka produktionskostnaderna. I den mån sänkning av produktionskostnaderna äger rum genom en rationalisering av driften, har den många goda sidor. Men vi veta också, vilka avigsidor den har, särskilt då det sker för hastigt. Jag tror icke, att herr Lindman syftade på denna sänkning av produktionskostnaderna, utan han syftade på den sänkning, som kan åstadkommas genom en sänkning av arbetslönerna. Och när herr Lindman i det sammanhanget åberopade sig på, att han

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

närmast var en det praktiska livets man gent emot skrivbordsteoretikerna, och han därvid alluderade på förhållandena i Förenta staterna, så kan det kanske ha sitt intresse att upprepa vad som sades i första kammaren, närmast avsett såsom en kritik emot regeringens politik. Där talade man om att i Förenta staterna har man från år 1929 och fram till 1932 sänkt arbetslönerna på ett sådant sätt som kanske icke på något annat håll i världen. Det var de praktiska männens politik; men den hade drivit Amerikas näringsliv därhän, att man på våren 1933 väntade en fullständig katastrof eller en revolution, som kanske skulle komma, om icke den nuvarande presidenten hade gripit tyglarna och med stöd eller ledning av, lät oss säga, dessa skrivbordsteoretiker beslutat sig för att överge de praktiska männens väg och slå in på den politik, som nu följes. Jag tror, att det skall visa sig av erfarenheten, att i detta fall hade de praktiska männen orätt, och att deras väg icke skulle lett till målet: att föra världen ut ur krisen.

När herr Lindman vänder tillbaka till budgeten och säger, att det icke går för sig att jämföra tidigare regeringars sätt att låna och den nuvarande regeringens, så har jag icke någonting att säga gent emot de regeringar, som herr Lindman tillhörde. De hade att framlägga budgeter i en tid, då det icke var nödvändigt att taga i anspråk vare sig lånemedel eller fonderade medel. Men när herr Lindman vill göra en skillnad mellan pengar, som man tar ur fonderade medel, och de pengar, man lånar upp på nytt, så tror jag, att herr Lindman förbiser vad det här är fråga om. Det är nämligen fråga om, huru dessa medel skola anskaffas. Det är samma verkan av dessa lån, vare sig det sedan betyder, att man lånar upp medel, som formellt stå i böckerna som tillgångar, eller om vi under förflutna år ha samlat stora mängder skattemedel för att, som det heter, skriva av på statsskulden. Det är en ren tillfällighet, om dessa medel blivit använda för att skriva ned vissa tillgångar eller inte; de äro försvunna. Ha vi sparat 200 miljoner, så kan det hända att 100 milj. ha skrivits av och bara 100 milj. äro kvar som tillgång. Hade vi skrivit av båda hundratalen miljoner, så hade ingenting varit kvar. Det är, kan man säga, en lycklig tillfällighet, att man lät pengarna stå kvar i amorteringsfonden och icke omedelbart använde dem till att göra avskrivning på statsskulden. Hade dessa medel i rusdrycksfonden omedelbart använts till att skriva ned statsskulden, så hade det icke funnits ett öre att taga av denna amorteringsfond vare sig 1931 eller 1932. Det är alldeles tydligt, att någon skillnad i fråga om ekonomisk effekt kan det icke föreligga i de båda fallen. Och detta är en sak, som är så allmänt erkänd, att jag snarast förvånar mig över, att man i denna upplysta församling skall behöva diskutera denna fråga.

Sedan skall jag till sist nämna, att jag icke har läst de officiella referaten. Jag vet bara vad jag sagt, och jag är ganska övertygad om att jag aldrig har nämnt, att om vi bara kunna hålla balans mellan export och import, så äro alla våra svårigheter borta. Det skulle aldrig falla mig in. Vad jag sagt är bara det, att om vi kunna skaffa oss det, som är för livets nödtorft absolut nödvändigt i fråga om livsmedel, och om vi samtidigt hålla vår export och import i balans, så att vi betala vad vi köpa utifrån, då är det som återstår en fråga, som vi ha att lösa med egna krafter. Om därvid uppstå svårigheter på grund av att den ena eller andra samhällsgruppen lägger hinder i vägen för våra åtgärder, så är detta svårigheter, som ingen annan kan lösa för oss, utan som vi måste lösa själva. Den skillnad jag velat framhålla är den, som ligger emellan å ena sidan, att vi på grund av t. ex. utrikeshandels nedgång, på grund av yttre övermäktiga förhållanden tvingas ned i fattigdom, och å andra sidan att vi ha svårigheter beroende på oss själva, på vår

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

bristande förmåga att utnyttja våra resurser. Och jag tror fortfarande på, att kan man skaffa sig vad som för livets nödortoft är nödvändigt, och kan man hålla balans mellan export och import, så är det beroende på vad vi kunna göra av våra egna resurser, vilken levnadsstandard vi skola ha. Ingen människa faller väl på den idéen, att då kunna vi konsumera allt vad som produceras inom landet. Varje klok människa vet, att för att kunna konsumera måste man också skaffa sig produktionsmedel, och att detta ingår i den där skötseln av våra egna inre affärer.

Till sist kom emellertid herr Lindman med en sak, som kanske förvånade mig allra mest. Han sade, att även om vi ha allt detta, även om vi ha livsmedel, även om vi ha råvaror, även om vi ha arbetskraft o. s. v., är det icke möjligt, att vi sakna pengar? Ja, men herr Lindman har så många gånger, såvitt jag vet, varit inne på den alldeles riktiga tankegången, att frågan om försörjningen med betalningsmedel är en sak, som ligger i vår egen hand. Betalningsmedel eller pengar äro ju ingenting annat än ett tecken på de verkliga, konkreta nyttigheter, som finnas i samhället. Är det inte egendomligt att då komma och säga, att vi ha visserligen allt vad vi behöva av konkreta nyttigheter, vi ha produktionsmedel, vi ha livsmedel, vi ha råvaror, vi ha arbetskraft, men var i all världen skola vi få pengar ifrån för att sätta allt detta i rörelse? Jag får säga, att det är en fråga, som jag icke trodde behövde besvaras. Försörjningen med betalningsmedel är det helt enkelt vår egen sak att ordna. Och att ordna den så, att dessa betalningsmedel äro tillräckliga för att hålla vår produktion och våra reella resurser i rörelse.

Herr **Bergström**: Herr talman! Det var ett avsnitt i herr Lindmans anförande i går, som föranledde mig att begära ordet, och det var det avsnitt, där han berörde frågan om den statsfientliga propagandans verksamhet i landet och rekommenderade en viss åtgärd emot denna verksamhet. Jag tyckte nämligen, att herr Lindmans framställning var ganska ensidig, det var liksom han ville begränsa denna verksamhet till de kommunistiska partierna. Det fanns verkligen ett litet erkännande i hans anförande åt, att även den nazistiska propagandan i landet en och annan gång hade blottat något av denna våldsanda, som riktar sig mot statens säkerhet och mot den lagliga ordningen. Jag fick det intrycket, att detta erkännande kom mycket försiktigt, och jag förstår vad som ligger bakom. Det är ingen hemlighet, att inom de samhällsgrupper, som herr Lindmans parti representerar, finnas ganska starka stämningar av det importerade tyska slaget. Jag kommer i detta sammanhang ihåg ett litet referat i Nya Dagligt Allehanda av ett anförande, som herr Lindman hållit här i Stockholm på någon sammankomst, som Konservativ ungdom hade haft, och där herr Lindman berättade, att han får många skrivelser från högerfolk ute i landet, där de be honom och högerens ledning att icke stå så hårt emot nationalsocialismen. Det är ju en bekräftelse på att det rör sig stämningar inom detta läger, som äro ganska starka, och det är väl också detta som gör, att herr Lindman i sitt anförande i går liksom endast snudade vid den nazistiska faran för den demokratiska statens säkerhet.

Det kan hava sina besvärligheter, när det är starka meningar, som brytas inom det egna partiet. Jag förstår, att man då får gå försiktigt till väga, men det kan också vara påkallat, att man vid sådana tillfällen tar itu en smula hårdare med de egna och försöker reda upp begreppen och försöker återupprätta den ansvars känsla inför samhället och dess lagliga ordning, som utan tvivel har sjunkit ned inom dessa samhällsgrupper under senare tid. Det är detta jag vill peka på — ett dubbelt bokhålleri av ganska falsk beskaffenhet,

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

som man inlåter sig på inom högerhåll i denna fråga om statens säkerhet gent emot statsfientliga strävanden och riktningar inom samhället. För det första hava vi dessa dagliga förebråelser mot oss socialdemokrater för att vi icke skulle efterhålla dessa stämningar inom arbetarklassen nog hårt, och samtidigt gör man vad man kan inom stora delar av högerpressen för att skapa misstro gent emot demokratien, gent emot riksdagen, och det är utan tvivel också så, att man i ganska hög grad lyckats i dessa sina strävanden. Man träffar på dessa stämningar inom vida borgerliga kretsar. De hava trängt in hos våra affärsmän i stor utsträckning. Vi möta dem hos de högre klassernas ungdom, och det har tidigare gjorts gällande, att vår officerskår skulle vara ganska starkt nedsmittad av desamma. Jag har vad de senare beträffar i det längsta stått ganska misstrogen inför dessa uppgifter, då jag icke ansett, att man har rätt att utan vidare förutsätta något sådant. Men sedan jag varit i tillfälle att taga del av en artikel i en tidskrift, som låg här på våra pulpetar, då vi inställde oss, en tidskrift, som heter Ny militär tidskrift, och en artikel, som bär rubriken Demokratien och försvarets befälspersonal, måste jag säga, att min misstänksamhet i detta stycke blivit väckt och detta mycket starkt.

I denna artikel framkastas inledningsvis frågan om, huruvida demokratien kan lita på våra officerare och underofficerare, i den händelse att den och dess statsordning skulle bli föremål för ett angrepp från diktatursträvande håll, och det är anmärkningsvärt, att man utan vidare svarar här, att man kan icke besvara den frågan med ja eller nej, helt enkelt därför att den är alltför dunkel. När man fortsätter läsningen av denna artikel, får man ju ett klarare begrepp om vad det är man menar. Man delar upp diktaturfaran i två slag, en röd, och skola vi säga, en vit, som termen brukar lyda, och man är nog vänlig att upplysa oss om, att är det fråga om en röd diktaturfara, då är officerskåren obetingat att lita på. Jag får säga, att den upplysningen var ju skäligen onödig, men vi hava i alla fall fått den i den artikel, som jag berört. Så heter det vidare, att man för närvarande icke känner till någon annan partibildning med ett så revolutionärt syfte som detta att med våldet omstörta den statliga ordningen, men man är vänlig nog att tänka sig möjligheten av att en sådan partibildning skulle kunna uppstå, och så förklarar man utan vidare, att inför en sådan eventualitet kan man icke lita på vår officerskår.

Jag skall citera ett par tre korta brottstycken ur denna artikel, som äro synnerligen belysande. Det heter i den första: »Missbelåtenheten med den nuvarande demokratien som sådan är ganska allmänt utbredd på grund av dess bristande saklighet och byråkratiska brist på handlingskraft vid behandlingen av militära spörsmål samt dess ringa intresse för befälspersonalens önskingar.» Orsakerna till missbelåtenheten redovisas i ett andra brottstycke, som jag också skall be att få citera: Det är »den låga försvarsberedskapen, oviljan eller oförmågan att vidtaga partiella förbättringar, det tröstlösa befodringsläget, statsmakternas behandling av lönefrågor samt det olösta civilanställningsproblemet för underbefäl», och det säges att »därest förhoppningar kunna givas om ett bättre sakernas tillstånd under en annan politisk regim, är det ingalunda uteslutet att talrika anhängare för en dylik tro stå att finna inom befälskårernas led». Man får till sist det trösterika beskedet, att om demokratien kan se till att ett sådant där bättre sakernas tillstånd i försvarshänseende och i fråga om officerskårens intressefrågor kan komma till stånd, eller, som det heter, att »demokratien visade sig mäktig att lösa våra försvarspolitiska problem — kan demokratien förvänta att den politiska storm, som måhända håller på att blåsa upp, skall lämna befälskårerna mera oberörda än övriga samhällsgrupper. Den beprövade lojaliteten mot staten och dess lagliga led-

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)
ning kan då, framgent som hittills, förväntas bestå utan hänsyn till politiska meningsskiljaktigheter.»

Jag tycker, att det är en synnerligen anmärkningsvärd artikel. Här få vi ju utan vidare det beskedet, att vi kunna räkna på lojalitet ifrån officers- och underofficerskårerna endast under den förutsättningen, att riksdagen ger efter för bl. a. anspråk, som skola tillgodose befodrings- och löneintressen o. s. v., och jag kan icke finna annat än att en sådan uppläggning av detta ömtåliga problem är detsamma som att officerarnas lojalitet gent emot demokratin är till salu inför det för dagen högstbjudande partiet. Man blir beklämd, när man ser vittnesbörd som detta om huru denna våldsanda har spritt ut sig, och det t. o. m. inom ett så ömtåligt område som vårt försvarsväsen. Det är i varje fall ingen anledning att sticka huvudet i busken och inbilla sig att den demokratiska staten hotas av våld endast från kommunistiskt håll. Våldstendenser komma också från andra håll inom samhället, och jag skulle våga det påståendet, att de våldstendenser, som ligga i luften på borgerligt håll, äro allvarligare för det demokratiska samhällets säkerhet, än de som komma från kommunistiskt — och varför? Jo, helt enkelt därför, att när det gäller de kommunistiska strävandena att med våld komma åt det demokratiska samhällssystemet, så mötas dessa strävanden av en inflytelserik socialdemokrati, som hittills har lyckats att i avgörande grad hålla dessa strävanden i schack med rent moraliska och intellektuella medel. Det är icke förhållandet inom den borgerliga samhällsklass, som högerpartiet främst representerar. Där möter icke denna moraliska motvikt med tillräcklig styrka, utan där kelar man med våldstendenserna, där finner man lätt i högerens tidningar — icke alla, men en del — att den våldspolitik, som vi sett utövas i ett av våra grannländer, har många förtjänstfulla drag, och man har en så oerhörd lätthet att där visa en förståelse, som endast kan verka uppmuntrande på liknande stämningar inom de samhällskretsar, som påverkas av denna press.

Jag vill med andra ord säga, att skall nu denna fråga tagas upp till en allvarlig prövning, då skall man icke bara rikta sig mot det ena hållet, utan då skall man se den i hela dess vidd, man skall göra klart för sig, att det icke är bara från ett håll, som det demokratiska samhället hotas till sin säkerhet, och jag skulle vilja säga det, utan att principiellt vilja göra något uttalande i fråga om huruvida man på lagväg skall gå in för att bekämpa dessa partier, att en lagstiftning, om den blir aldrig så hård och hänsynslös, blir icke av det värde, som man kanske tror, om samtidigt inom betydande folkgrupper det råder stämningar, som formligen gå och leta efter våldet i våra egna politiska strider. Jag menar med andra ord, att här få vi icke förbise betydelsen av den moraliska försvarsberedskapen gent emot dessa strömningar. Vi komma eljest att misslyckas med arbetet på att sanera det politiska livet från dessa stämningar. Det skulle därför kanske icke vara ur vägen, om de inom högerpartiet, som äro ärligt och allvarligt intresserade av att det demokratiska samhället och den lagliga ordningen, som är förenad med detta, skall bestå, gjorde något för att rensa upp inom det egna lägret, försökte göra klart för de egna vad det är fråga om, försökte göra klart, att det icke är bara fråga om att krossa arbetarrörelsen, utan att det är fråga om huruvida hela vår folkkultur och rättsordning skall gå mot sin upplösning. Det kan hända, att om man toge i med tillräcklig kraft och sade ett allvarets ord till åtskilliga högerredaktörer här i landet, att man kunde få slut på denna fraternisering med de tyska våldsidealerna, få en stämning till stånd och ett skydd av moralisk vakthållning kring vårt rättssamhälle och våra lagbundna utvecklingsmöjligheter, som vi dock alla behöva för att kunna leva i ett kultiverat samhällsliv. Jag är för min ringa del övertygad om, att man har mera att vinna på den vägen, än om man

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

ensidigt går fram med lagstiftningens medel och blundar för att man har en viss vakthållningsplikt inom de egna kretsarna, d. v. s. med andra ord i förlitande på en lagstiftning låter dessa stämningar i salonger och kontor och på arbetsplatser löpa fria och utan tuktan.

Jag har bara velat säga detta, herr talman.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr Brädefors: Herr talman! Den föreliggande statsverkspropositionen anses av oss kommunister icke utgöra någon socialistisk budget och icke heller någon borgerlig budget, som har någon anstrykning av arbetarvänlighet, utan vi anse den vara fullkomligt en kapitalismens, en den svenska kapitalismens budget och de svenska storböndernas och godsägarnas budget. Herr statsministern har här i dag gjort ett uttalande, att de åtgärder, som av regeringen föreslogos i fjol och av riksdagen genomfördes, hava fått erkännande av de mest inflytelserika företagare, och redan detta bevisar alltså att de åtgärder som regeringen i fortsättningen föreslagit i år bli av samma slag och bli sådana, som hjälpa endast de svenska kapitalisterna och godsägarna.

För övrigt sade herr statsministern i går, att han vågade påstå, att vilken regering som helst, som hade suttit, hade icke kunna göra större besparingar i budgeten än vad den nuvarande regeringen gjort. När man samtidigt vet, att i de punkter i statsverkspropositionen, som äro rent arbetarfientliga, eller militärbudgeten, har man gjort betydande ökningar, då förstär man, varifrån dessa besparingar hava tagits och vilka det är som komma att bli lidande på de besparingar, som statsministern talade om.

Det har här i kammaren varit uppe åtskilliga, som talat om att socialdemokraterna icke hava hållit sina vallöften sedan senaste riksdagsmannavalet. Man behöver icke orda om mera om dessa vallöften annat än att blott säga, att naturligtvis hava icke socialdemokraterna menat något i den stilen som att infria dessa vallöften, utan dessa vallöften hava endast tillkommit för att under falska förespeglningar försöka draga till sig väljarmassorna och försöka inbilla dem, att socialdemokratien för arbetarnas och det fattiga folkets talan i parlamentet.

Man föreslår i regeringens proposition, att krishjälpen och arbetslöshetspolitiken skola fortsätta, och statsministern har talat om, att det i varje fall har varit vissa förbättringar under det senaste budgetåret för de arbetslösa och bönderna. Bland annat hade han hittat ett bevis för förbättringarna, och han meddelade sålunda, att i december 1932 utgjorde de hjälptas antal 50.5 % av anmälda hjälpbehövande, medan i december månad 1933 detta antal utgjorde 62.3 %. Här hade man sålunda att anteckna en förbättring av c:a 12 % beträffande dem som sökt hjälp hos arbetslöshetskommissionen. Men man talade icke om, att det återstår cirka 40 % av de hjälpbehövande, vilka man härmed erkänner icke hava fått någon som helst hjälp, och det utgör, med den arbetslöshetsciffran som statsministern också har upplyst om, cirka 60 à 70 tusen människor, som man lämnat i svält och elände. Kan man kalla detta för en arbetarregerings politik?

Angående sedan de löner, som betalas i arbetslöshetskommissionens olika arbeten, har man gjort det påståendet, att lönerna skulle hava ökats efter de nya direktiv, som beslutades av fjolårets riksdag. Jag har några exempel från Norrbotten, på vilket sätt dessa löner verkat, och jag kan nämna, att i Jukkasjärvi socken är den lägsta grovarbetarlönen, nämligen den för vägarbetarna, 1 krona i timmen, men enligt vad jag har erfarit har för arbetslöshetskommissionens arbetsplatser fastställts en timlön på 45 öre pr timme. På ett annat

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

ställe i Norrbotten, nämligen Överkalix, utgör den lägsta grovarbetarlönen, vilken noteras i vägarbeten, 1 krona i timmen, men arbetslöshetskommissionens löner noteras med 60 öre pr timme. Sedan finns det även platser i Norrbotten, där man ökat timlönen efter de nya direktiven. Jag kan nämna ett exempel. På en av arbetslöshetskommissionens arbetsplatser där uppe utgjorde timlönen före de nya direktiven 38 öre pr timme och höjdes till 45 öre, men arbetarna tjänade mindre per dag, sedan timlönen höjts till 45 öre, därför att man samtidigt nedsatt ackordssatserna. Och det är väl icke det som arbetarna intressera sig för vid arbetslöshetskommissionens arbeten, om timlönerna höjas på papperet, men de tjäna mindre per dag.

Samma är förhållandet vid alla vägbyggen, som arbetslöshetskommissionen har däruppe i Norrbotten. Jag kan såsom exempel nämna Åminnevägen. Här har nu en Norrbottensrepresentant, herr Lövgren, varit uppe i dag och talat om orsaken till dessa löner, och att arbetarna tjäna mindre nu än under föregående direktiv. Han har alltså erkänt, att man på många arbetsplatser tjänat mindre, och han försökte därför giva någon sorts motivering. Jag tycker, att det är den löjligaste motivering man kan komma med, när man säger, att kommunisternas agitation har gjort, att vissa reaktionära arbetsledare i arbetslöshetskommissionens arbeten ha följt den ton, som stått att läsa i Norrskensflamman, och att detta, eller dessa reaktionära arbetsledares egen tolkning av arbetslöshetskommissionens direktiv, varit orsaken till att man tjänat mindre. Jag har här det senaste numret av Norrskensflamman, där man behandlar arbetslöshetskommissionens arbeten däruppe i Norrbotten och då bland annat i Kalix. Man konstaterar därvid endast vad arbetarna tjäna per dag, och man har en uppgift, att under oktober månad tjänade arbetarna i genomsnitt i Kalix 4 kronor 75 öre per dag, under november månad 3 kronor 86 öre och under december månad 3 kronor 57 öre. Dessa uppgifter ha förekommit i Norrskensflamman tidigare, och om det är dessa uppgifter, som herr Lövgren förmenar skulle ha försämrat nödhjälpsarbetarnas löner i Norrbotten, kan jag inte förstå, vad det egentligen är för några arbetslöshetsdirektiv vi ha, som tillåta dessa reaktionära arbetsledare att själva göra sina direktiv på olika platser i landet. Detta är ett svaghetsbetyg i högsta grad åt arbetslöshetskommissionen, då den enligt herr Lövgrens mening icke har förmåga att kunna korrigera dessa arbetsledares reaktionära uppfattning, och ett underbetyg åt den svenska socialdemokratiska regeringen, som har så lösa grunder för sin arbetslöshetspolitik, att vilken småbas som helst får stifta sina egna lagar för arbetarna. Men det är naturligtvis icke så, som herr Lövgren säger, utan detta är en nödfallsmotivering, när man ingenting annat har till hands. Förhållandet är i stället det, att dessa arbetslöshetsdirektiv blivit försämrade därigenom, att de tillåta vilka tolkningar som helst och tolkningar till det sämre för arbetarna på arbetsplatsen.

Herr Lövgren var i sin polemik här inne också på det riktiga uti att höja priserna på jordbrukarnas produkter. Detta yttrade han på ett så konstigt sätt, att man kan tolka hans yttrande därhän, att det är riktigt att höja priset på jordbrukarnas produkter hur mycket som helst. Men på samma gång sade han, att det också är riktigt, att arbetarna samtidigt få ökade arbetstillfällen. Det var icke fråga om till vilket pris arbetarnas arbetskraft skall säljas. Det är naturligtvis denna politik, som sätter sin prägel på de arbetsplatser, som arbetslöshetskommissionen har, och de arbetslöner, som där betalas. Det är denna lövgrenska synpunkt, som genomfördes av föregående års riksdag, när man höjde priserna på en hel del jordbruksprodukter, men samtidigt i verkligheten sänkte priset på arbetskraften åtminstone i arbetslöshetskommissionens arbeten.

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

En annan sak, som bör anmärkas, och som naturligtvis följer den fortsatta arbetslöshetspolitiken, är den s. k. frivilliga arbetstjänsten av ungdomen, vilken vi här i kammaren redan uti fjolårets debatt påtalade, och vilken man nu synes vilja fortsätta. Jag ser sålunda, att man förbereder arbetstjänstläger, ett i Västerbotten och, såsom jag läste i en tidning i går, två stycken i Kopparbergs län, ett i Vika socken och ett i Dals-Långed. Om man nu såsom något märkvärdigt talar om vallöftena och den ståndpunkt, som socialdemokraterna ha haft i valrörelsen, då kan man i detta sammanhang även tala om socialdemokraternas ståndpunkt vid andra tillfällen, t. ex. vid de internationella kongresserna. Vid fackföreningsinternationalens senaste kongress i Bryssel behandlades frågan om de olika landsorganisationernas ställning till just sådana företeelser som denna frivilliga arbetstjänst för ungdomen. Och man antog vid denna Brysselkongress en resolution, uti vilken man sade: »Med hänsyn till att regeringarna i vissa länder hava infört eller uttryckt en önskan att införa tvångsarbete eller arbetsplikt samt försöka att mildra det drastiska i denna inrättning genom att först införa något, som de kalla 'frivillig arbetstjänst', förklarar kongressen, att det är alla anslutna landsorganisationers plikt att göra det starkaste motstånd mot detta system, vilket endast innebär arbetarklassens försättande i slaveri.

Kongressen ger Fackföreningsinternationalens styrelse i uppdrag att igångsätta en undersökning för att utröna i hur stor omfattning detta system redan blivit tillämpat av de olika regeringarna och att meddela resultatet av denna undersökning till de anslutna länderna för att på så sätt hjälpa våra organisationer att föra striden vidare mot detta degraderade system.» Detta är den fackliga internationalens kongressbeslut angående den frivilliga arbetstjänsten. Den svenska socialdemokratiska regeringen föreslår nu raka motsatsen till vad dess politiska meningsfränder i den internationella fackliga kongressen beslutat, och samma personer, socialdemokrater, som ha deltagit i denna kongress i Bryssel vid dess beslut, sitta nu här i riksdagen och besluta raka motsatsen till vad deras kongress har beslutat. Naturligtvis har icke den fackliga internationalens kongress menat, att dess beslut och resolutioner skola följas, lika litet som socialdemokraterna med sina löften i valagitationen ha avsett, att dessa skola genomföras. De äro endast avsedda att tagas fram vid vissa högtidliga tillfällen för att visa att vi i alla fall i ord varit ganska goda radikaler, även om gärningarna icke äro därefter.

I trontalet bebådades framläggandet för årets riksdag av frågan om en pensionskassa för statsanställda arbetare. Jag vill redan nu passa på tillfället att säga, att jag inte tror, att de statsanställda arbetarna äro nöjda med det förslag, som avlämnats av den kommitté, som tillsatts för att utarbета förslag i denna fråga. Därest icke den socialdemokratiska regeringen, som nu har lovat att framlägga proposition i ämnet, gör ändringar i detta förslag, så tror jag, att de, som beröras av denna fråga, komma att kraftigt reagera mot ett sådant förslag, som endast är ett urvattnat förslag till pensionskassa.

Herr Lindman försökte i går att på något sätt motivera sin attack emot den kommunistiska rörelsen, och han försökte med detta påskynda lagstiftningen emot denna. Han citerade kommunistiska internationalens exekutivkommittés uttalande vid dess 13:de plenum som en nyhet. Nu är den kommunistiska faran, denna allvarliga fara så nära. Jag kommer ihåg att i fjol, när samma fråga var på tapeten, så var herr Lindman uppe då också och citerade ett stycke ur det kommunistiska manifestet, och detta påstod han då vara en nyhet ifrån den senaste kommunistiska internationalens kongress. Har inte herr Lindman följt med tiden bättre, följt med den kommunistiska rörelsen bättre än att han citerar 70 års gamla satsar som nyheter? Och likadant här. Den sats, som

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

han citerat från kominterns 13:de kongress som en nyhet, den har redan i öppna skrifter varit synlig för den kommunistiska internationalen sedan den bildades. Under sådana förhållanden måste jag säga, att detta också är nödfallsutvägar, när man ingenting annat har till hands.

Herr statsministern påstod här i dag, att han inte ville diskutera med kommunisterna. Han ansåg, att det inte var lämpligt för honom att diskutera med kommunisterna. Ja, jag skulle vilja kvitta med herr statsministern och säga, att vi kommunister icke ha kommit hit till riksdagen för att diskutera med den socialdemokratiska statsministern angående de former, i vilka vi anse oss bäst kunna genomföra den borgerliga politiken till kapitalisternas och storgodsägarernas nytta och väl. Vi komma i stället att utan att diskutera med herr statsministern eller några andra socialdemokratiska ledare avslöja just dessa socialdemokratiska ledares kapitalistiska och borgerliga politik i riksdagen, vi komma att föra detta ut till de arbetarmassor utanför parlamentet, vilka ännu följa den socialdemokratiska politiken.

Herr Nyblom: Herr talman! Efter krisuppgörelsen i våras ha vi bondeförbundare haft att utkämpa en formlig valstrid ute i landet. Vi ha varit utsatta för en hetskampanj från högerens sida, som väl icke förut någon gång förekommit. Vi ha måst kуска från det ena mötet till det andra, och överallt ha vi fått höra vilka odugliga representanter man hade från bondeförbundshåll här i riksdagen. Men icke nog med detta. Man har i viss press utmålade en del av våra ledande män såsom skojare och ohederliga representanter, som schackrare och som personer, vilka icke helt och fullt ha fattat sin ansvarsfulla uppgift som riksdagsmän. Det är verkligen alla skäl till att här till riksdagens protokoll anteckna en mycket skarp protest mot en dylik hetsagitation, som sannerligen icke tjänar den borgerliga saken. Det är ju i viss mån glädjande att ingen av dessa skarpa anklagelser har hörts här under dessa två dagar. Men, å andra sidan, om skarpa anklagelser skola göras, vore det bättre att de gjordes här öga mot öga och så att de genast kunde besvaras av dem, som bli föremål för desamma.

Bondeförbundet har icke på något sätt svikit, vare sig sina ideal, sitt program eller sina plikter gentemot valmännen och Sveriges folk. Bondeförbundet är alltjämt fritt och obundet, det är varken vänster eller höger. Bondeförbundarna ha icke blivit socialdemokrater därför att de ha samverkat med socialisterna, lika litet som socialdemokraterna ha blivit bondeförbundare på grund av nämnda samverkan. Var och en i sitt läger står fortfarande fri och obunden. Det enda vi gjort det är att vi i en svår och brydsam nödtid — kanske en av de värsta vårt folk haft att genomkämpa och genomlida — ha fattat det som en plikt både mot samhället och folket att försöka få till stånd ett samarbete och en vilja till samförstånd i stället för att skärpa striden, i stället för att gräva skyttegravarna emellan de olika politiska fraktionerna ännu djupare än förut. Historien lär oss att det är farligt att i tider av nöd skärpa de partipolitiska striderna, och den lärdomen avskräcker. Vi stå nu inför nya och stora arbetsuppgifter vid denna riksdag. Vi ha framför allt två allt annat överskuggande uppgifter, som det gäller att behandla. För det första att lösa folkförsörjningsfrågan och för det andra att hävda statsmaktens auktoritet.

Viktigare än all arbetslöshetspolitik är omsorgen om vårt näringsliv, om det produktiva näringslivet. Det internationella läget är sådant i dag, att vi äro tvingade att föra en annan handelspolitik än den vi tidigare ha fört. Ju förr vi överge den föräldrade handelspolitiken, desto bättre för oss alla. Vi behöva nu ett handelsutbyte med de andra staterna efter något annorlunda

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

grunder, och det är sannerligen på tiden att en fullkomlig nydaning av vår handelspolitiska taktik blir genomförd. Vi stå inför en ny ekonomisk politik, en ny ekonomisk epok i världen. Vi ha gått ifrån frihandelsepoken och gå nu hän emot något annat, som präglas därav, att staterna slå vakt om sina egna försörjningsmöjligheter och endast köpa det från andra länder, som de icke själva kunna producera. Det motto, som bondeförbundet satt för sin politiska gärning är: »svenskt arbete åt svenska armar». Det är den norm, som vi följa, det mål vi satt oss före, nämligen att se till att de svenska arbetarna och de svenska bönderna skola ha sitt arbete i den svenska produktionen och icke underhållas av andra. Om vi icke se till att i tid sörja för en annan handelspolitik, kan det också hända, att vi bli efter i spelet om de stora internationella marknaderna, som vi fortfarande ha möjligheter att erövra åt oss. Stora områden utav vår produktion ligga fortfarande oskyddade. Åtgärder måste till, och dessa åtgärder måste ofördröjligen tillgripas. Det återstår mycket att göra även på jordbrukets område. Jag ger herr Herou i Öster-Färnebo rätt uti att det finns många ännu, som icke fått någon större hjälp, men å andra sidan är det ju givet, att när jordbruksnäringen hade pressats så långt ned av krisen, som verkligen skett, är det heller icke så lätt att på en gång lyfta denna stora grupp av vårt näringsliv på ett högre plan. Men man handlar icke rätt, om man, såsom herr Carlström i Helgagård, påstår att ingenting blivit uträttat, och att ingenting inträffat i förbättrande hänseende för Sveriges jordbruk. Går man till statistiken, går man till det officiella prisindex, talas där ett helt annat språk. Man bör i alla fall hålla sig till fakta och realiteter. Men har något vunnits, så är detta icke tillräckligt, utan mera måste vinnas, om man skall nå den fulla och hela räntabiliteten som jordbruket och dess utövare ha rätt att kräva. Framför allt borde man ju tänka på att se till, att landet sörjer för sitt eget fettbehov. Vi ha ingen anledning importera margarinprodukter från utlandet. Vi kunna sörja för vårt eget smörfettbehov och därigenom skapa ännu större arbetsmöjligheter för många armar ute på landsbygden. Vi ha också anledning att säga, att det är ett starkt önskemål ute bland jordbrukarna att nu åtgärder verkligen bli vidtagna för att hindra den i viss mån skadliga och i viss mån också onödiga importen av fodervaror ifrån utlandet. Man hälsar med glädje regeringens initiativ härutinnan, även om man beklagar att det kom väl sent. Det hade kunnat tillgripas tidigare, innan denna väldiga majsimport fått ske, en majsimport, som lär ha motsvarat en daglig produktion av 2,500 svin. Det är klart att, om man tillåter näringslivet att vara oskyddat, det också skall bli svårt för statsmakterna att hålla uppe priserna på viktiga områden av jordbrukets produktion.

En annan viktig sak, som anmäler sig till lösning, är de stora skogsfrågorna. Speciellt för Norrland är det ju så, att man kan säga, att bränslefrågan icke fått sin slutgiltiga lösning. Den måste lösas, det finns nu norrlänningar, som experimenterat fram så utomordentliga träkol, att de icke blott kunna ersätta kol och koks fullt ut utan t. o. m. äro billigare, men det finns ingen möjlighet för dessa norrlänningar att få kapital för att sätta i gång en produktion i större skala. Vänder man sig till bankerna, så avvisas man därför, att det tycks, som om det försiktiga kapitalet hellre i dessa tider investerades i de räntelösa källarvalven i riksbanken än i näringslivet. Det förefaller, som om man vore så inställd till att få ränta utan risk, att man icke längre har mod och tillförsikt nog att våga kapitalet i vårt näringsliv. Är det fallet, ja, då kanske man från statsmakternas sida får se till att skapa en annan form av kapitalförsörjning i vårt land.

Viktigast av allt är, att man ser till att det produktiva arbetet upprätthål-

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

les, men i den mån man icke kan sysselsätta folk i detta produktiva näringsliv, måste givetvis en social hjälpverksamhet till, men den bör helt och hållet följa arbetslinjen. Jag vågar säga, att jag efter mina många resor runt om i landet har den bestämda erfarenheten, att det ute bland folkets breda lager och även djupt inne i arbetareleden råder ett mycket starkt missnöje med kontantunderstödslinjen. Man håller före, att den är rent demoraliserande, särskilt när det gäller vår ungdom.

Det har riktats en del kritik, och mycket häftig kritik, gentemot reserverarbetarelönen. Man har bl. a. sagt, att denna lön skulle hota att ruinera hela vårt folkhushåll. Det är naturligtvis ingenting annat än en oerhörd överdrift. Det är en överdrift därför, att den höjning, som genomfördes vid fjolårets riksdag, icke kan ha de ekonomiska konsekvenser, som man här talar om. Jag vill erinra om att höjningen i själva verket endast ligger två och en halv miljoner kronor över herrarna Hamrins och Sam Larssons förslag och fem miljoner kronor över högerns förslag. Men högerns förslag saknade varje som helst politisk möjlighet att vinna genklang i riksdagen, eftersom herrarna Hamrin och Sam Larsson »ställt kyrkan mitt i byn». Det är alltså det senare förslaget, man har att räkna med, och det var två och en halv miljoner kronor billigare, men att det beloppet skulle ha någon så stor verkan på vår finansiella ställning, som man har velat göra gällande — det gäller ju här en miljardbudget — det kan man kanske försöka inbilla dem, som äro i anden fattiga, men icke dem, som i någon mån ha förmågan att tänka själva.

Jag tror också, att denna kritik varit mycket partisk och agitatorisk. Man har försökt att genom vissa finter förmå folk att lämna bondeförbundet, förmå folk att tro, att vi handlat på ett oerhört skadligt och lättsinnigt sätt.

Man har också påstått, att reserverbetena skulle locka arbetskraften ifrån näringslivet över till nödhjälpsarbetena. Det är ett fullkomligt löst påstående, som saknar varje som helst bevis och stöd i verkligheten. Vi ha i närvarande stund ett arbetskraftsöverskott på tiotusentals människor, som förgäves söka arbete och heller icke kunna erhålla någon hjälp. Detta överskott står vilken dag som helst näringslivet till buds, men det har icke anmält sig någon företagare, som kunnat säga: jag kan taga hand om detta överskott. Om det anmäler sig fabrikanter eller industriägare, som vilja taga hand om arbetskraftsöverskottet och som sedan kunna säga: vi kunna icke uppbringa något folk längre, då är tiden inne att avskaffa både reserverbetena och hela den övriga sociala hjälpapparaten, men dessförinnan kan man nog icke tänka sig detta såsom en realitet. Kritiken mot understödsreglerna har med säkerhet varit mycket överdriven. Den har varit agitatorisk, men sant är dessvärre, att missbruk förekommit vid reglernas tillämpning. Detta är dock icke reglernas fel utan människornas fel. Det bör nog från statsmakternas sida undersökas, huruvida myndigheterna, de statliga och de kommunala, med all omsikt och sparsamhet handha de medel, som skattebetalarna ställa till förfogande. Man kan icke finna sig i att skattemedlen skola lättsinnigt och slöaktigt vräkas bort. Att skäl till kritik förefinnes, det kan man ju vara på det klara med, om man enbart hänvisar till sådana fall, som den s. k. Flatena-affären och de kända eller rättare sagt ökända förhållandena inom Stockholms stads fattigvård.

Givet är att slapphet och undfallenhet från myndigheternas sida kunna ge luft och ytterligare luft åt den understödstaranda, som icke är uppammad eller är någon följd av krisuppgörelsen från i våras utan är född långt tidigare. Understödstagaranda kan få ytterligare livsluft genom slapphet och undfallenhet från myndigheternas sida. Det kan icke få tillätas, att sådana element, som icke äro i verklig mening berättigade till understöd, få parasitera på den

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

hjälp, som är avsedd för de verkligt fattiga och nödställda. Man har exempel från kommunerna på att man kanske icke sovrar materialet så väl som skulle behövas, och ge icke reglerna möjlighet till en sådan sovring, måste nog reglerna omändras. Det finns exempel på att säsongarbetare med ganska goda inkomster anmäla sig rätt tidigt efter det att de slutat en säsong för att erhålla understöd och att de även fått understöd. Det är naturligtvis icke meningen med denna arbetslöshetshjälp.

En annan sak, som man i kommunerna klagat över, är länsstyrelsernas stora maktbefogenhet gentemot fattigvårdsstyrelserna. Man menar, att den kommunala självstyrelsen i bra stor utsträckning är kringskuren och att man borde försöka återvinna något av den makt, som fattigvårdsstyrelserna tidigare varit begåvade med. Nu blir det många gånger på det sättet, att element, som faktiskt icke äro berättigade till hjälp, kunna tilltvinga sig hjälp därigenom, att länsstyrelserna på grund av avståndet från kommunerna icke ha möjlighet att bedöma läget på det sätt som fattigvårdsstyrelserna kunna. Om understödstagarandan växer, om det blir på det sättet, att nödhjälpen missbrukas, kan man vara övertygad om att detta också kommer att undergräva den offervilja, som dock finns ute hos vårt folk att hjälpa de nödställda. Jag undrar, om det från sociala synpunkter kan vara önskvärt, att en dylik underminering sker.

Den andra stora uppgiften, som vi stå inför vid denna riksdag, är att hävda statsmaktens auktoritet. Jag vågar säga, att vi äro många, både här och ute i landet, som börja misströsta om regeringen härvidlag. Det kan omöjligt i längden tolereras, att självrådiga viljor korsa och omintetgöra statsledningens välfärdsplaner. Ett samhällsskick kan heller aldrig i längden upprätthållas, om enskilda organisationer tillgripa trots och självrådighet mot det allmänna, om dessa organisationer stifta sina egna lagar, föra sin egen utrikespolitik och uppträda som en stat i staten. Självsvåld leder på varje område förr eller senare till den rena anarkien. Detta gäller även på arbetsmarknadens område, där man har rätt att kräva, att organisationerna bli underordnade en sund samhällsdisciplin. Man har rätt att begära, att det våldsamma inbördeskriget på arbetsmarknaden upphör. Vi ha länge strävat efter och alltid önskat, att mellanfolkliga konflikter skulle kunna uppgöras fredligt genom förhandlingar inför exempelvis en domstol, men så tycks det icke vara med arbetskonflikter. Där skall öppet krig råda. Varför? Det bör icke längre förekomma i ett civiliserat demokratiskt samhälle. Varför skall man — det vill jag tillägga i detta sammanhang — alltjämt ifrån visst arbetarhåll driva den satsen och den agitationen, att arbetsgivaren är arbetarens fiende? Företagaren och arbetsgivaren äro arbetarens bästa vän, och det bör skapas ett ömsesidigt förhållande av förståelse och samförståndsvilja även på den kanten. Klart är att organisationen kan vara bra och nyttig, men den kan också missbrukas. Samhället måste skyddas gentemot ett dylikt missbruk såväl med hänsyn till samhället i dess helhet som de enskilda medborgarna. Och den disciplin, som samhället måste utöva, den skall icke vara ensidigt inriktad mot det ena hållet. Den skall rikta sig lika väl mot arbetsgivarnas organisationer som mot arbetarnas, ty lika litet som samhället kan tolerera en arbetsgivar-diktatur, lika litet kan samhället tolerera en fackföreningsdiktatur. Närings- och arbetsfriheten äro så värdefulla klenoder i det demokratiska samhället, att de icke på något vis få förskingras eller neddragas.

Statsmaktens auktoritet måste också hävdas gentemot omstörtning- och våldselementen i vårt samhälle. Det är nog icke tu tal om att icke myndigheterna och statsmakterna visat alltför mycken slapphet och undfallenhet gentemot våldselementen. Vår borgerliga allmogé kräver, att man nu tar itu med detta på ett annat sätt än förut, de må tillhöra, dessa våldsmän och omstört-

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)
ningsmän, den ena sidan eller den andra sidan. Man vill icke längre tåla, att dessa element på något sätt sätta sig på samhällets näsa. Man kan heller icke längre tolerera den otäcka, orättfärdiga, osannfärdiga, ohyggliga agitation, som från vissa talesmän bedrivs mot riksdagen, mot regeringen, mot samhället i dess helhet eller mot dess auktoritet. Enbart arten av denna våldsamma hetsagitation och vissheten om att dessa olika organisationer anknypa till främmande makter och kanske i viss mån också taga order utifrån, borde vara tillräckligt för att i vårt land skapa en fast lagstiftning, som förbjuder dylika företeelser på det politiska området.

Vågar icke det demokratiska samhället ingripa mot upplösningselementen, så skriver också det demokratiska samhället därmed självt sin dödsdom. Tolerans är nödvändig, men den blir farlig och samhällsvärdlig i samma stund som den är liktydig med flathet, undfallenhet och slapphet. Vårt fria samhällsskickets verkliga vänner kräva mera av manlig kraft, mera av verklig vilja att hävda statsmaktens auktoritet.

Herr Anderson i Norrköping: Herr talman! Den föregående ärade talaren inledde sitt anförande med den reflexionen att det parti, som han representerar, bondeförbundet, under sommaren och hösten praktiskt taget fått föra en fullständig valrörelse för att freda sig mot de angrepp och de anklagelser, som partiet hade varit utsatt för på grund av sin medverkan vid fjolårets uppgörelse.

Ja, när jag hörde första delen av den ärade talarens anförande, slog det mig, att det i ganska hög grad påminte om ett valmötesanförande och kanske också hållits som sådant.

Herr Nyblom har rätt, när han fördömer de överord, som fällts rörande denna uppgörelse, och jag kan också instämma i statsministerns yttrande i vad det avser en protest mot ett fördömande av ett i riksdagen fattat beslut, ett omdöme, som framförts på ett sådant sätt, att det kommer att kasta en skugga över den representation, som fattat det. Men herrarna skola icke se denna sak så ensidigt som den framställts här.

Från vår sida har verkligen ingenting gjorts för att provocera fram en process om vad som skedde i våras, men det förefaller, som om somliga vore ganska angelägna om att en sådan skall tas upp. Det kan vara tillräckligt att säga, att motsättningen i våras var djupgående men saklig. Den var sakligt motiverad. I stort sett har också i den följande diskussionen framförts sakliga argument. Överord ha fällts, förhastade omdömen ha uttalats, men icke bara från den ena sidan. Jag har varit närvarande vid ett diskussionsmöte, där man från högerhåll vinnlagt sig om att undvika allt, som kunde såra, men då i stället från motsidan yttranden fällts, som rivit upp en diskussion, som ingalunda kunde anses önskvärd.

Mitt intryck är emellertid, att de, som gjort sig skyldiga till överdrifter och tillgripit de hårda och skarpa orden, ha skadat sig och sin sak mest. Jag tror därför, att vi i denna fråga kunna konstatera, att olyckliga överord fällts, men att å andra sidan diskussionen under sommaren och hösten i stort sett varit saklig.

Om vi erkänna detta, tror jag, att vi kunna avlysa processen nu och sedan endast tillägga, att de som försöka demagogiskt bruka denna uppgörelse i sådant syfte, som statsministern i dag talat om, i längden göra sig själva den största otjänsten. Jag vill bara erinra om ett yttrande, som framförts, icke minst från bondeförbundets sida, nämligen det, att högerns ståndpunkt i våras skulle varit motiverad av en påverkan eller ett inflytande av storfinansens. Detta har varit ett ofta återkommande agitationsämne. Jag har icke hört den saken

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

tagas upp här i kammaren och jag förstår så väl varför: Det hör icke till sådana argument, som föras fram i en församling som denna. När herr statsministern och den siste ärade talaren gentemot högern sagt, att här saknas i dagens diskussion en del av de starka orden från i somras, kunna vi med samma fog rikta samma erinran mot dem. Den argumentation, som förts i t. ex. Social-Demokraten, är nog också sådan, att varken statsministern eller hans partivänner i kammaren skulle vilja föra fram den inför detta forum.

Emellertid begärde jag icke ordet för att framhålla detta utan för att ännu en gång återkomma till finansplanen. Det är ju den som skall vara huvudföremålet för remissdebatten, men det har talats så mycket om andra saker i dag, att jag nästan vågar göra anspråk på att komma med något som har nyhetens behag, om jag ber att få rikta uppmärksamheten tillbaka till finansplanen. Vi ha hört ett par anföranden av herr finansministern, utomordentligt intressanta och medryckande som vanligt — och jag tror särskilt givande för läktarpubliken. Den starka optimism, som präglade dessa anföranden, är oerhört medryckande. Man fann i det anförande herr finansministern höll i går sannerligen ingen som helst betänksamhet och ingen återklang av det yttrande, med vilket han avslutade diskussionen i ämnet vid riksdagen i fjol. Det är skäl att man här ett ögonblick riktar tanken tillbaka till den debatt, som fördes under en av riksdagens sista dagar. Finansministern framförde då en del erinringar och betänkligheter, som gjorde ett mycket starkt intryck på kammaren och som sedan också livligt ventilerades i den allmänna diskussionen. Han framhöll, att vi måste ha ögonen öppna för de vanskligheter, som den nya ekonomiska politiken innebure, och de risker den kunde medföra, om detta första avsteg från tidigare följda budgetprinciper hade till följd, att man för framtiden bleve mera lättlockad i fråga om att på den vägen finansiera statens budget. Ja, nu äro vi inne på den väg, som finansministern med sitt anförande — om jag uppfattade honom rätt — ville varna för och det är han själv, som givit anvisning på att vi skola taga ytterligare steg på samma väg. När finansministern här kommer med försvaret för det föreliggande förslaget, gör han det i skickligt kringgående rörelser men utan att, såvitt jag kunnat förstå, taga upp de stora huvudargumenten. Han låtsas t. ex., som om kritiken mot skattepolitiken endast skulle gälla den nya kapitalskatten, och han framhåller mycket verkningsfullt, att det väl i alla fall icke kan vara tal om någon brandskattning av kapitalet, när man kommer med ett förslag, som innebär en skatt av 50 å 60 kronor årligen på en förmögenhet av 100,000 kronor. Nej, naturligtvis kan det inte vara tal om brandskattning av den förmögenheten. Man kan t. o. m. peka på den skatt, som skulle drabba en miljonförmögenhet och säga, att visst är den lätt att bära. Men detta sätt att lägga upp problemet är alltför ensidigt. Och när man därtill så konsekvent, som här skett, undviker att tala om den andra form av kapitalbeskattning, som i år föreslås, nämligen den nya arvsskatten, blir ovillkorligen hela bilden av vad som är å bane ofullständig och missvisande. Det är framför allt arvsskatten jag skulle vilja beteckna såsom ett farligt hot mot kapitalbildningen i landet. Kommer man ihåg, att fjolårets riksdag beslöt en skärpning av arvsskatten, som gör, att man i årets budget kan räkna med en avkastning av arvslottsbeskattningen av 26 miljoner kronor, och lägger man därtill de nya 6 miljoner, som skola tagas ut genom stämpelskatt på arvfallen egendom, kommer man till en total belastning på arvfallen egendom av 32 miljoner kronor om året. Det är dock en mycket betydande del av den årligen arvfallna förmögenheten, som på så sätt tages ut av staten och tages i anspråk för direkt konsumtionsändamål — såsom här förut framhållits. Det är detta vi framför allt vilja

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

understryka som det betänkliga. Vad beträffar den nya kapitalskatten skall det sannerligen icke från vår sida stickas under stol med att vi äro beredda på att en sådan kan bliva nödvändig, och vi erkänna, att i den form den här föreligger är den ganska måttlig. Men i denna skatt se vi — och vi ha fog för detta — en inledning till en ytterligare skärpt kapitalbeskattning i olika former. Vi reagera dessutom mot att dessa ständiga skatteskärpningar icke kunna komma såsom ett led i en enhetlig, genomtänkt och målmedveten skattepolitik, som varit föremål för en grundlig utredning och bakom vilken står något mera än kraven på grund av rent tillfälliga ekonomiska situationer. Nu blir hela vårt skattesystem fullständigt splittrat. Det är svårt för menige man att bilda sig en klar uppfattning om hur mycket av skatt till stat och kommun som belöper sig på inkomst och förmögenhet. Just genom att man saknar överblick, blir det lättare för försvararna av den nya finanspolitiken att vindicera den uppfattningen, att det i själva verket icke är fråga om oskäligen eller alltför tunga bördor.

Vad vi emellertid framför allt i denna finansplan liksom i fjolårets beteckna såsom farligt och betänkligt är den oerhört svällande lånebudgeten. Genom fjolårets beslut steg summan av lånemedel till 285 miljoner kronor. Läger man därtill den i år föreslagna lånesumman och de lånemedel, som skola uppföras på den bebådade tilläggsstaten, kommer man till ett belopp av 525 miljoner kronor, som på två år upplånas, därav 270 miljoner kronor med kort amorteringstid. Dessa 270 miljoner äro icke lånemedel i vanlig mening, de motsvaras icke av produktiva tillgångar i statens hand. Det är detta, kort och gott, som vi beteckna som det verkligt farliga och vådliga i den nya finanspolitiken. Jag är övertygad om att det var den saken, som också finansministern tänkte på, när han i fjol vid slutet av riksdagen framförde sina varningsord. Att han tänkt på den även senare har man belägg på, om man läser hans resonemang i finansplanen. Där märker man på åtskilliga punkter en viss betänksamhet. Men det förefaller, som om det vore mycket lättare att visa en fullkomligt ogrumlad optimism, när man talar inför en fullsatt kammare än när man sitter vid sitt skrivbord och skriver en finansplan, som sedan kanske kommer att mer än en gång granskas och vändas av kommande finansministrar och kommande riksdagar.

Det är emellertid icke bara den fara, som ligger i den ofantliga ökningen av statskulden — delvis för improduktiva ändamål — som vi se och vilja peka på utan det är också andra risker. Det sker icke bara en rubbning av de sundas principer, som hittills varit gällande för det svenska budgetarbetet, utan hela budgetarbetet förryckes genom den nya finanspolitiken. När anslag, som icke kunna finna plats inom den normala skattebudgetens ram och som icke av vederbörande departementschef kunna föreslås att utgå under resp. huvudtitel att täckas i vanlig ordning, föras över till lånebudgeten under rubriken »Fonden för förlag till statsverket» så är detta en finansieringspolitik, som redan avsatt skadliga verkningar och som måste göra detta för varje år i allt större utsträckning. Det är icke underligt, om allmänhetens och även i hög grad riksdagens uppfattning i dessa ting förryckes, när man inför en sådan ny politik. Det är så lätt också att få folk med på dylika linjer, när de plötsligt se utvägar öppna sig för anslag och utgifter, som annars icke skulle varit möjliga att genomdriva. Man kan säkert vinna understöd och gillande även från en del kretsar, som i vanliga fall äro anhängare av mycket stränga sparsamhetsprinciper. Jag menar, att här pågår ett uppluckrande av den fasthet i resonemanget i ekonomiska ting, som dock är en så utomordentligt viktig förutsättning för att en folkrepresentations budgetarbete skall utföras i rätt anda och rätt riktning.

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

I ett föredrag har en representant för regeringen sagt — och jag tror det har upprepats i dag från regeringsbanken — att vi naturligtvis icke kunna fortsätta med en sådan politik år efter år. Detta förbjuder sig självt. Ett år till kan det gå; sedan måste vi lägga om. Men har man inom regeringen den uppfattningen, då måste jag till finansministern ställa samma fråga som en föregående ärad talare: varför vänder man icke redan i år? Det blir alldeles säkert mycket, mycket svårare att vända nästa år. Då har man i mycket stor utsträckning åsamkat sig de ökade svårigheter, som jag nu pekat på. Man har en ofantligt ökad skuldsumma att dragas med, som kommer att kräva en för flera år utsträckt amorteringstid. Även på den punkten ha ju finansministerns principer från förra året betänkligt rubbats. I fjol var han förespråkare för kort amorteringstid, i år lägger han fram förslag, som visserligen inte klart säga ut men dock bygga på längre amorteringstid. Även häri ha vi ett tecken på, hur hastigt uppmjukningen fortgår och hur en riktning tar överhand, som strider mot allt vad vi förut ansett såsom sunda budgetprinciper här i landet.

Men då frågar kanske någon: Är det möjligt att vända redan i år? Måhända kan man inte i ett slag gå över till vad jag vill kalla gamla, sunda budgetprinciper, men jag tror det skulle vara utomordentligt betänkligt, om inte riksdagen genom sitt ståndpunktstagande i år klart och tydligt markerade, att den vill gå tillbaka och att den vill börja göra återgången redan i år. Alltsammans hänger ju på, i huru stor utsträckning man anser sig kunna och böra gå med på dessa låneutgifter, som upptagas under rubriken »Fonden för förslag till statsverket». Att det finns en del, som kan behandlas och betraktas såsom kapitalutgifter i vanlig mening, ha vi inte bestritt. Det erkände vi i fjol och det göra vi även i år. Men av den katalog på utgifter, som statsministern har givit i sitt yttrande under rubriken »Övriga frågor», framgår ju, att i stort sett äro dessa utgifter av det slag som vi på högerhåll motsatte oss i fjol och som vi motsätta oss även i år. Med fasthållande av de principer, som vi tillämpade i fjol, skulle större delen av dessa utgifter utmönstras. Från den utgångspunkten kommer man till helt andra krav i fråga om finansieringen av budgeten än de i denna finansplan upptagna. Man kan föra över från de statsinkomster, som finansministern velat binda för amorteringsändamål, vissa summor, som skulle kunna lätta skattebudgeten och därmed möjliggöra upptagandet därstädes av vissa ökade utgifter för arbetslöshetsändamål. Överhuvudtaget tror jag, att det på detta område finns en ganska vid marginal för diskussion, om man blott tar sikte på att vi böra komma tillbaka till sundare finansieringsprinciper än de i fjol accepterade.

Syftemålet med denna statliga företagarverksamhet känna vi alla, och det tjänar ingenting till att här taga upp skäl och motskäl från i fjol. Då finansministern i går framhöll, att just i detta ögonblick, då konjunkturen hålla på att vända sig, kan effekten av en sådan här statlig investeringspolitik bli större och gynnsammare än förut, skulle jag vilja invända, att man kanske kan säga motsatsen med större skäl. Det är möjligt, att just nu bli verkningarna av denna statliga investeringspolitik skadligare än för ett år sedan. Jag tror för min del, att denna statliga företagarverksamhet, denna betydande investering i statliga företag, hämmar och oroar den privata företagsamheten och minskar lusten att gripa sig an med företag och begagna sig av den konjunkturförbättring, som skönjes. Hotet mot sparmedlen och mot kapitalet verkar också i samma riktning. Jag tror, att om man vinnlägger sig om sunda finanser och samtidigt stöder, på sätt vi nu kommit in på, de näringsgrenar, som äro i behov av stöd, skapa vi säkert de bästa förutsättningar för ett fortsatt konjunkturuppsving.

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

Nu har i finansplanen och även i yttranden från statsrådsbanken i går och i dag framhållits, att man måste se dessa problem även på längre sikt. Det skall jag villigt erkänna, och denna synpunkt är ingalunda för oss högermän främmande. I fjol hade jag tillfälle att från denna talarstol framhålla, att när man skulle ta ståndpunkt till frågan om arbetslösheten fick man inte göra det i den begränsade form, vari frågan då var upplagd, utan man måste söka se frågan i stort. Man måste fråga sig, om förhållandet mellan landets försörjningsmöjligheter på längre sikt och de anspråk, som ställas på nuvarande generation skattebetalare, var rätt avvägt. Det framhölls också, att man hade anledning taga upp vissa speciella näringsproblem och försöka utreda dessa för att komma fram till en fastare ståndpunkt vid bedömandet av hela vår näringspolitik och våra försörjningsmöjligheter. Att döma av vissa yttranden har regeringen samma uppfattning och har inlett utredningar i sådant syfte. Jag hälsar dessa utredningar med tillfredsställelse, och jag är alldeles övertygad om, att det var inte dessa utredningar, som herr Lindman i går syftade på, när han ironiskt talade om att regeringens mycket febrila utredningsverksamhet på många områden tycktes ingå såsom ett led i den allmänna konjunkturstimulansen. Men jag skulle i detta sammanhang vilja säga, att nog kan man med sådana här utredningar åstadkomma en massa saker. Men kan utreda, vilka råvarutillgångar vi ha, vilka tekniska och mänskliga resurser, som stå till förfogande för en utvidgad eller omlagd produktion. Man kan på detta område åstadkomma en mycket fullständig och givande utredning, men vad man inte kan utreda på detta sätt är marknadsituationen och prisläget för våra exportvaror. Försöker sig staten på att där komma fram med utredningar, som sedan skola utgöra grunden för en statlig vägledning på detta område, misstänker jag, att vi verkligen komma ut i den stora olyckan, nämligen att staten får ansvaret för alltsammans, när det går galet. På denna punkt måste det enskilda initiativet taga ledningen och ansvaret.

Jag skulle sålunda vilja uttala den livliga önskan, att den utredning, som nu pågår, måtte så anordnas, att det blir ett intimt och förtroendefullt samarbete mellan den statliga utredningsapparaten och näringslivet och att man framför allt tar sikte på att inte göra något, som kan rycka undan grunden för det enskilda näringslivets initiativ och ansvar, när det gäller bedömandet av konjunkturerna och ledningen av näringslivet i stort sett. Gör man det, blir konsekvensen ovillkorligen, att staten också får ta ansvaret i fortsättningen, när det går galet. Jag skulle inte önska och jag tror ingen önskar, att staten skall komma i den situationen.

Till sist endast ett ord med anledning av en fråga, som åtskilliga gånger diskuterats under dagens lopp. Det är frågan om skillnaden mellan att taga ur kassafonden och att låna upp medel. Det är ju alldeles riktigt, som finansministern påpekade, att ur ren likviditetssynpunkt är det ingen skillnad. Pengar finnas ju inte här, lika litet som när det gäller det enskilda livet, i kassaskåp eller fonder, utan pengarna skola mobiliseras, och det sker vanligtvis så, att riksgäldskontoret får, i den mån inte skatte- och andra medel inflyta, låna upp medel. Det kan då inte vara någon stor skillnad, menar väl finansministern, när man ändå lånar upp medlen, om man bokföringsmässigt tar dem ur en fond, eller om man bokför dem som nya lån. Men förbiser man inte då en väsentlig sak? Det är väl dock en högst väsentlig skillnad mellan å ena sidan att taga i anspråk besparade tillgångar, som äro resultatet i vissa fall av en alltför stark beskattning under tidigare år och som resulterat i att kassafonden är från år svällt och nu visar högst betydande tillgångar, som kunna tagas i anspråk för budgetens finansiering, och å andra sidan att låna

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

upp medel, för vilka man måste betala ränta och amortering. I senare fallet har man ju bundit för en längre eller kortare tid framåt kommande statsregleringar för utgifter.

Här har ju talats i tonfall, som i mångt och mycket påminna om fjolårets. De flesta av oss ha väl också tänkt, att den möjligheten ligger nära till hands, att vad som kommer att ske vid årets riksdag blir en fortsättning av den politik, som inleddes i fjol. Herr statsministern har i varma ordalag givit uttryck åt sin förhoppning, att så skall ske, men han vidgade i sitt sista anförande sina förhoppningar något till att gälla inte bara en lösning mellan ett par partier utan en lösning, som skulle kunna med större rätt kallas för medborgerlig. Ja, »lösningar» äro ju alltid så utomordentligt svävande begrepp. Man kan lösa en viss fråga i enighetens och samverkans tecken, men icke hela det komplex av frågor, som ligger före en riksdag och av vilka var och en för sig framkallar motsättningar av olika slag. Att komma fram till en gemensam linjen är något, som man kan tala om i vackra ordalag, men med den långa erfarenhet som herr statsministern besitter kan han nog inte hängiva sig åt alltför stora förhoppningar. Vad man kan hoppas är, att den sakliga behandlingen av de stora och viktiga frågekomplex, som även i år ligga på riksdagens bord, skall bliva sådan, att den ute hos folket skapar en känsla av att frågorna här inte avgöras slumpvis genom partipolitiska överenskommelser, där den ena eller andra parten springer ifrån ståndpunkter, som han endast några få veckor tidigare deklarerat som sin och sitt partis. Sådant kan inte ingiva förtroende. Man må framställa motiven hur ideella som helst, det kan inte ingiva förtroende. Om man verkligen vill hålla fast vid önskemålet att återställa förtroendet för folkrepresentationen, är det nödvändigt att partierna vinnlägga sig om att vara trogna mot sina ideal och att hålla sina löften.

Herr **Olsson** i Kullenbergstorp: Herr talman! Här har det från åtskilliga håll, kanske framför allt utom riksdagen, i pressen o. s. v. upprepats så många gånger, att man blivit utsatt för en så oerhörd hets och beljugning. Detta reagerar jag på det starkaste emot, och jag tycker verkligen, att man kan lägga bort det där pratet om den hets man är utsatt för. Ty det är klart, att ger jag mig in i politiken och har en mening, som jag står för, så söker jag hugga in på dem, som ha olika uppfattning, men jag får väl i herrans namn tåla, om jag får på pälsen själv precis på samma sätt som jag ger andra. Om jag får mer eller mindre av den sorten tycker jag egentligen kan kvitta. Det skulle verkligen glädja mig mycket, om jag slapp att höra historien om hetsen och dylikt mera — den kunna vi gärna lägga åt sidan, ty i det fallet äro vi lika goda kålsupare allihop. När man icke kan finna tillräckligt med hets i en persons yttrande, klagar man på pressen. Ja, men var och en vet ju, hur pressen skär till i växten. Kan man blott, när man läser en tidning, gå ut ifrån att ungefär hälften verkligen är något att fästa sig vid, då är det en mycket bra tidning. Men icke är väl någon så befängt galen, att han tror på allt vad som står i pressen eller tänker, att den inverkar så förfärligt mycket. Den ståndpunkten ha vi vuxit ifrån. Låt oss slippa höra tjaftet om hetsen — det vore alltid en vinst!

Den föregående ärade talaren var inne på åtskilligt, som jag också ämnade yttra mig om. Det är den ekonomiska sidan av saken, som jag fäster mig mest vid. Jag tror, att en hygglig ekonomi måste vara grunden för nästan allt framåtskridande — det må gälla en enskild, en samfällighet eller staten. Lämna man den grunden, tror jag, att man förr eller senare kommer ut på gungfly. Jag är gammalmodig, det är möjligt. Det kan hända, att man kan reda

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

sig på ett annat sätt, men ännu ha vi icke sett, att det lyckats någonstans med den andra metoden.

Äras den som äras bör — det är till herr statsministern, som jag först skulle vilja rikta ett påpekande med anledning av vad han yttrade i går. Han talade om att förhållandenas tryck hindrar sparsamhet. Ja, det kan ju vara så, att den automatiska utgiftsstegringen kommer ingen ministär ifrån. Men det är en sak, som man kanske borde fästa sig vid, och det är frågan, hur man skapar denna automatiska utgiftsstegring. Därvidlag ha vi, särskilt på det sociala fältet, gått fram med ganska stark fart. På det sociala området finns det aldrig någon botten — det är en ren omdömesfråga, hur mycket man kan offra i det hänseendet, ty kraven och fordringarna kan man aldrig uppfylla totalt. Det är ofta på det sättet, att man först fattar ett beslut om ett litet organisationsanslag på 50,000 à 100,000 kronor. Men sedan kommer allt det andra automatiskt efteråt. Vad de sociala utgifterna beträffar har åtminstone jag från denna talarstol så många gånger begärt, att man skulle få en samlad plan på det hela, en uppgift på hur mycket pengar man kunde offra på desamma och hur man skulle fördela dem. Det har jag inte sett ett spår av, och det är likadant, när man börjar resonera om saken. Jag undrar ändå, mina herrar, om icke ni som äro yngre, när ni nått den ålder jag kommit till, få märka, att ni tagit er vatten över huvudet. Ty sedan man kommit in i spåren, är det naturligtvis svårt att göra någon förändring och göra en återgång. Det är därför man skall tänka sig grundligt för, innan man ger sig in på sådana saker, som kräva 10 miljoner kronor om året eller dylikt och kanske mera sedan. Härmed skall jag lämna statsministern. Jag gratulerar, om han tror, att han verkligen på detta sätt kan hålla på i det oändliga på det sociala fältet.

I statsverkspropositionen har statsrådet och chefen för finansdepartementet under rubriken »Inkomster» tagit upp ett par saker, som jag skall litet titta på — jag har antecknat åtskilligt som jag nu får gå förbi, eftersom tiden inte tillåter det. Det står på sidan 11 nederst på andra stycket, att det principiella avgörandet väl får anses »ha fallit till förmån för de mindre stela metoderna att skapa balans i budgeten». Det är väl meningen att detta skall läsas så, att det är en stel metod, om man har en verklig balans i budgeten och att fjolårets beslut följaktligen innebar, att dylikt hade man frångått. Ja, det var ju det jag var rädd för i fjol, att vi gjorde. Men då hette det icke på det sättet ifrån herr statsrådets sida — inte alls. I år få vi veta, att vi nu slagit in på den vägen och att en balanserad statsbudget inte tycks behövas. ty Kungl. Maj:t har gått med på att man frångått den linjen. Det kan nog bli allvarligt i fortsättningen att gå till väga på ett sådan sätt.

Jag går så vidare till sidan 12 — det blir litet ojämnt med anmärkningarna, men det var också litet ojämnt i finansministerns uppställning; tråden var icke så rak, och för att jag icke hoppa fram och tillbaka på sidorna, tillåter jag mig följa finansministern. I första stycket på sidan 12 heter det: »De skäl, som sålunda för ett år sedan ansågos motivera en hård begränsning av löpande utgifter finansierade genom skattemedel, synas mig fortfarande hållbara.» Var och en såg ju, att i fjol var det bara ett bollande med dessa saker. Man kastade det ena i sammanhang med kristidsuppgårelsen, och det andra fick stå på budgeten, och brorslotten togo de här kristidssakerna. Tror verkligen herr statsrådet, att man kan intaga en sådan dubbelställning att man säger: här skall sparas, här skall hushållas på dessa saker, ty dem har jag ställt upp inom skattebudgeten, men beträffande dem, som jag upptagit under rubriken »I anspråk tagna kapitaltillgångar» i form av lån för att förbättra konjunkturen, skola vi inte spara alls. Jag tycker, att detta

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

har ingen möjlighet att rimma sig i längden. Det blir naturligtvis godtycke, det kan man inte komma ifrån.

Så finns det på sid. 15, fjärde stycket, en punkt, där det heter: »Erfarenheterna under det gångna året ha starkt framhävt de svårigheter, som möta försöken att höja prinsnivån. Så till vida ha de röster, som bland valutasakkunniga uttryckte tvivel om vår förmåga att på egen hand åstadkomma en avsevärd prisstegring, tills vidare fått rätt.»

Jag tackar verkligen herr statsrådet för hans medgivande. Det var ju även min tro, att så skulle komma att gå, men det var just inte i fjolårets budgetuppställning, som man gick in på denna sats.

Jag gick förbi en sak på sid. 14. Den är enligt min mening det allvarligaste i hela finansplanen. Där står: »En annan del av denna statens verksamhet kan anses innebära, att inkomster överflyttas från vissa medborgargrupper till andra, som därigenom sättas i stånd att bättre tillfredsställa vissa materiella och andliga behov. Så länge denna överflyttning, med beskattningen som medel, sker från verkligt bärkraftiga till ekonomiskt svagare medborgargrupper, finns den starkaste anledning att anse den gagnande för hela samhället.»

För fyrtio, femtio år sedan hörde jag August Palms närmaste adepter, som talade om de ekonomiska förhållandena i samhället. De togo det tämligen primitivt och ansågo, att man skulle dela upp förmögenheterna så att det skulle bli jämlikhet inom folket. Nu kan jag icke läsa detta på något annat sätt än att det är ungefär samma sak, som här står, men det är mycket vackrare uttryckt. Man flyttar det från den ena gruppen över till den andra. Nu är det ju så, att den där flyttningen, vad beträffar förslaget i fjol om kvarlåtenskapsskatt, gick itu på sätt och vis. Man kastade ut det genom dörren, men så har herr statsrådet fått in det genom fönstret igen, och han föreslår nu en särskild bouppteckningsstämpel på 50,000 kronors förmögenhet. Han har inte gått ned till 20,000, utan låter det vara litet högre. Nu är det inte gott att veta, hur många miljonärer det finns i landet, ty herr statsrådet får väl först flytta deras förmögenhet och deras inkomster, innan han kommer ner till de andra. Nu är jag så gammal och jag har så litet, som kan vara underkastad flyttning enligt herr statsrådets mening, så kanske jag kan slippa undan i livstiden, så att herr statsrådet inte behöver flytta på något vad mig beträffar. Men att det är ett perspektiv, som jag tycker är en liten smula betänkligt, kan jag inte neka till. Men kanske sedan den där flyttningen riktigt kommit i gång den visar sig praktigt på allt sätt.

Så var det betänkligheterna mot den förra året inledda finanspolitiken, som skulle ha förlorat i styrka. Jag tror inte mycket på att så skulle vara fallet. Om man repeterar samma sak, blir den väl nästan starkare än vad den var från början.

Det var mycket intressant för mig att höra en replik av herr Hamrin i första kammaren. Jag kunde av replikens innehåll förstå själva det tal, som repliken skulle utgöra ett svar på, och det var just att den föregående regeringen hade tillämpat samma metoder som den nuvarande, nämligen att man hade tagit i anspråk kapital till att gälda löpande utgifter och att man på så sätt hade givit ingångsklaven till det system, som herr statsrådet och chefen för finansdepartementet nu så starkt fortsatt. Jag tyckte det hördes nästan på herr Hamrin, som om han ville säga: Fader, jag har syndat, ty han medgav, att det var kanske fel, men det hade sagts ifrån andra håll, att det var så lätt att ta ur kassafonden. Så är det just när man börjar att ta ett avsteg från det man själv anser vara det rätta. Då kunna alltid de, som komma efter, taga ett riktigt långt steg, mycket längre än det föregående, så att

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

det får en helt annan betydelse än det lilla fjät, som man själv tagit i detta fall. Jag anföll nämligen rätt hårt herr Hamrin, då han var finansminister, och påstod, att de metoder han använde voro alls inte korrekta, men han försvarade sig med att budgeten gick ihop, och då var han nöjd för tillfället. Nu har han fått se, vad följden blivit. Och det får jag säga, att när han började skrapa av statens tillgångar i form av kapital, så trodde jag att det skulle väl inte vara möjligt att fortsätta så länge till med att skrapa på detta sätt, ty då får man väl snart rent så man ingenting kan ta längre. Men det finner jag, att man må ha skrapat hur mycket man vill förut, så kunna andra finansministrar skrapa ännu mera, om än det blir mycket tveklaktigt, vart deras skrapningar bära hän. I år finner man t. ex., att beträffande pensionsavgifterna skrapar den nuvarande finansministern så att de skola gå direkt till pensioner och intet avsättas för detta ändamål såsom eljest en sund ekonomi fordrar. På så sätt kan man nog i fortsättningen nästan skrapa på vad sätt som helst. Men jag föreställer mig, att när man kommit så långt, att man tvunget får lov att betala det hela och tiderna ha repat sig, som jag hoppas de måtte göra, tror jag det stackars folket, om inte tiderna bli alldeles extra ordinar utmärkta, kommer att få det ekonomiskt värre än vi ha det nu, ty de skola betala dessa saker. Det kan väl sägas, att man tar det från de stora förmögenheterna och flyttar över från dem, men det plockas ändå ut av arbetet och arbetets produkter, det kommer man inte ifrån. Det är där, som det ytterst blir det hål, som skall fyllas. Den föregående talaren var något inne på den saken. Vid det kammarsammanträde, som vi hade i anledning av några följdeslut, som fattades i det särskilda utskottet förra året, uppträdde till min stora förvåning herr statsrådet och uttalade sitt ogillande eller åtminstone sitt beklagande av att man hade utsträckt amorteringstiden för det föreslagna lånet. Herr statsrådet sade ungefär så här, att det kan giva anledning till att man kanske kommer att fortsätta på samma väg. Nu trodde jag icke det allra minsta att herr statsrådet, när han uttalade sitt beklagande över att utskottet handlat så, genast skulle slå in på samma väg i fortsättningen. Nu ha vi kommit dithän, att det skall gå ytterligare fyra år igen, så att det alltså blir sju års amorteringstid.

När nu regeringen ansett, att beslutet i fjol gav hemul åt att det där systemet med stela statsregleringar skulle upphöra, så kan man ju göra sig den frågan, hur länge herr statsrådet ämnar fortsätta med de här tänjbara statsregleringarna, d. v. s. de här statsregleringarna, som icke äro stela. Skall man fortsätta därmed så länge det råder tydlig arbetslöshet, så blir det som förut, ty med det kostsamma sätt, på vilket arbetslöshetshjälpen omhänderhaves här i landet, uppammas det ju arbetslöshet. Det blir mycken arbetslöshet under åtskillig tid framåt. Arbetslösheten blir en permanent institution fast kanske icke alltid så stor. Men skall man icke sluta med det här systemet för budgetens finansiering förrän arbetslösheten gått avsevärt tillbaka, då föreställer jag mig, att det blir kolossalsummor, som måste upptagas genom lån. I fjol uttalade sig statsrådet för att man skulle tillämpa detta system en gång för att därmed söka åstadkomma en bättre konjunktur men att systemet icke finge upprepas. Det har visat sig, att herr statsrådet i det fallet icke har hållit ord. Ordhållighet är således icke någon dygd, som man kan säga, att han lider avsevärt av, när han så där utan vidare fortsätter med systemet. Jag kan förstå, att man kanske kan säga häremot, att systemet icke genomfördes i hela dess vidd, därför att byggnadskonflikten stod hindrande i vägen och att det av den anledningen förelåg svårigheter. Jag vet icke, om jag skall beklaga eller gratulera herr statsrådet, ty nu kan han ju stå kvar vid sin mening att om icke byggnadskonflikten varit, så hade det där systemet upphört och då skulle vi ha fått de

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

där bättre konjunkturerna. Det hade lyft upp näringslivet i hela landet. De som tvivla därpå kunna ju också stå kvar vid de ståndpunkter, som de då hade, ty det har ju icke inträffat något, som verkligen kunnat giva belägg för vad ett sådant sakernas tillstånd betytt i och för sig. Naturligtvis insåg jag och de, som stodo på någorlunda samma linje som jag, att de, som fingo arbete genom igångsättandet av dessa arbeten skulle få det lättare, men vad jag var mycket tveksam om var, hur det skulle gå med den där allmänna konjunkturlättningen.

Det är påfallande, att man i ett mycket stort land, nämligen i Amerikas förenta stater gått fram efter någorlunda samma metoder som finansministern här i landet. Men naturligtvis vill jag icke säga till honom att han på något sätt plagierat Förenta staterna i den vägen, ty han var ju först och presidenten Roosevelt kom långt efter. Eljest är det ju ett betydligt syskontycke emellan dessa metoder. En oerhörd skillnad föreligger det naturligtvis i fråga om effekten, ty när Förenta staterna kastar ut sina hundratal miljoner dollars skakar det i finanssystemet i hela världen, men om Sverige lånar upp 100 miljoner kronor, så är väl det knappast mera märkbart bland storstaterna än en fluga, och icke förändras världskonjunkturen något vidare därigenom. Det som jag tycker är mest betecknande för Amerika, det är att presidenten på samma gång som han framlade sina förslag och fick kongressen med därpå, skapade en bild, som skulle stå som ett märke, som man liksom skulle följa och tro på. Där man såg den bilden, där var allt rätt och bra ställt. Det var den blå örnen. Nu har jag icke på de sista månaderna hört, om det är några fjädrar kvar på den där örnen. Detta visar ändå att till och med presidenten ansåg, att det var viktigt, att man skulle tro, att det hela skulle lyckas. Det ekonomiska förnuftet kunde man icke gärna koppla in i det sammanhanget. Det gick icke. Här gäller samma sak. Skall man verkligen kunna säga att detta skall kunna lyckas, ja då skall man också kunna tro på saken, men man skall koppla bort sitt ekonomiska förnuft, som ju tydligt säger, att detta aldrig kan lyckas. Det hela går icke, ty det strider mot allt ekonomiskt förnuft. Herr statsrådet är emellertid icke precis ensam. Det finnes ju många andra här i världen, som försöka sig på att under dessa kritiska tider lyckliggöra folken på sådana här mera moderna sätt, nämligen genom att låna pengar för att slå ut dem på konsumenterna. Det har icke lyckats någonstädes, vad jag vet, i längden.

Man bottenskrapar staten grundligt undan för undan, som jag nyss nämnde. Se till exempel på kreditkassan av år 1922, som jag tror att den heter. Det är ju tydligt att den kassan har lidit kolossala förluster. Ja, betalar man ingenting nu av på förlusterna, så får man väl betala en annan gång så mycket mera. Jag tror icke, att det är möjligt att lyckas med sådana planer. Att det verkligen är farligt att giva sig ut på djupet i de ekonomiska spörsmålen, utan att man har någon solid grundval tycker jag mig ha fått en smula belägg på från Danmark. Det sista danska inrikes statslånet, som upplades för att klara upp jordbrukshjälpen och arbetslösheten blev icke mer än halvtecknat. Det var ett stygt memento för det hela. Visserligen kan man säga att herr Stauning suttit i sex år och att det är bra lång tid, men jag tror dock att danskarna borde följt med litet bättre, ekonomiskt sett. Skulle verkligen den ekonomiska politik, som herr statsrådet här gjort sig till målsman för, leda till samma resultat, som man nådde, när det gällde det danska statslånet, ja då vill jag verkligen säga: Gud bevara gamla Sverige i ekonomiskt hänseende. Jag skall icke klandra någon. Var och en lever efter sitt sinne och arbetar naturligtvis så mycket han kan i den riktning, som han företräder, men jag tycker ändå alltid att det är sorgligt att lämna det fasta och beprövade, när man icke har något annat att komma med än att giva sig ut på teoriernas

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)
bräckliga stråt, på teoriernas glanskis. Då skall det vara mer än lycka, om dessa teorier kunna bära hem ett resultat, som den, som har förfäktat teorierna trott på. Jag måste bekänna, att jag aldrig dragit i minsta tvivelsmål att herr statsrådet själv tror på de ekonomiska teorier, som han kommer med. Jag är övertygad om att han gör det. Men det hindrar ändå icke, att jag omöjligt kan slå ihjäl mitt ekonomiska förnuft, som jag från barnsben fått lära mig och genom egen verksamhet också har fått mycket utvecklat. Det är en omöjlig uppgift, som herr statsrådet har försökt sig på och den kan aldrig lyckas. Jag ber verkligen enträget, herr statsrådet, att tänka litet grand på vad den föregående talaren yttrade. Vore det icke bättre att börja en liten vändning i riktning mot de stela budgeterna redan i år. Det blir helt säkert, herr statsråd, värre ju längre herr statsrådet uppskjuter därmed. Jag tror, att det vore till alla parterers fromma. Då kunde man nog också blåsa av en del av den här striden, som nu föres. Men så länge man rör sig blott på teoriernas gungfly går det icke. Jag måste säga, att jag åtminstone har fått lära mig, att inbillningen den är värre än pesten.

Herr **Björck** i Kristianstad: Herr talman! Jag kan helt instämma i de inledningsord, som den föregående ärade talaren nyss framförde, då han talade om de indignationsutbrott, som ibland här framkomma i kammaren och som rikta sig mot andra partier och deras press. Jag instämmer med herr Olsson i Kullenbergstorp. Jag tror dock icke, att det tjänar någonting till att hoppas på, att man skall upphöra med dylika indignationsutbrott. Det hör ju till ritualen i det politiska livet, att vissa personer skola gå fram på torget och korsa sig över andras dålighet. Det är ingenting att göra åt den saken, det kunna vi aldrig bli fria ifrån. Herr Olsson i Kullenbergstorp har alldeles rätt. Vi äro lika goda kålsupare allihop. Det kamratliga umgänget och samarbetet skulle vinna på om denna uppfattning sloge igenom. Men jag tror inte, att det är något annat att göra, än att behandla sådana indignationsutbrott på samma sätt som herr Olsson i Kullenbergstorp behandlar överdrifterna i tidningspressen. Man skall icke fästa så mycket avseende vid dem, inte ens om de komma från mycket högt uppsatt håll.

Herr talman, tiden är långt framskriden. Jag skulle ha lust att säga en del om statsministerns planhushållningsprogram och kanske även om annat. Men jag har lovat herr talmannen att vara kortfattad och skall därför endast inskränka mig till att säga några korta ord. Jag vill då först säga, att det är svårt att få reda på någonting rörande detta planhushållningsprogram. Man hade väntat, att socialiseringsnämnden skulle ha givit något besked men förgäves. Allt är dimmigt och oklart. Man har svårt att få något begrepp om vad som åsyftas. Herr statsministern antyder emellertid i statsverkspropositionen, att vi kunna bli tvingade att förflytta arbetskraften. Jag antar, att detta skall komma att ske genom befallningar eller kommanderingar eller hur det nu kommer att ordnas. Herr statsministern antyder även, att den övertaliga arbetskraften kan komma att förflyttas till jordbruket. Detta är således hans planhushållningsprogram. Det bör ställas i samband med den arbetslöshetspolitik, som föres just nu. Den politiken medför, att lantarbetarna sugas in till städernas reservarbeten från landsbygden. Detta kan konstateras i många fall och arbetslöshetskommittéerna i städerna bli också tvingade att vidtaga mycket stränga åtgärder för att motverka den sugningen. Alltså, den politik, som nu föres, leder till att arbetarna från landsbygden sugas in till städerna. Sedan kommer planhushållningsprogrammet och då skola dessa arbetare på statens bekostnad åter flyttas från städerna till jor-

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

den. Jag ber att få säga herrarna på statsrådsbänken, att det planhushållningsprogrammet giver icke intryck av planmässighet, knappast ens av hushållning.

Herr statsministern talade om att vi kunna bli nödsakade tillämpa ett system, en planhushållning, som nu tillämpas i Italien och Tyskland, och det kan ju hända, att vi komma att göra det, men jag tvivlar mycket på att planhushållningen kan genomföras och uppehållas utan diktatur, alltså ej i ett land med ett demokratiskt styrelseskick. Jag måste säga, att när en socialdemokratisk regering i vårt demokratiska styrelseskick icke mäktat göra slut på landsorganisationens bojkott mot Tyskland, en bojkott, som utrikesministern ogillar, och icke heller att få slut på byggnadskonflikten, då kan jag inte förstå, hur den skall ha möjlighet att genomföra planhushållningsprogrammet.

Jag skall nu till sist be att få ställa en fråga till hans excellens statsministern. Han är visserligen inte närvarande här, men jag hoppas, att kamraterna på regeringsbänken föra fram min fråga till honom. Vi ha haft en lång debatt i två dagar, och många intressanta ting ha framkommit under denna debatt. Men vad har resultatet blivit av allt detta talande? Ja, hans excellens statsministern har brett ut en stor famn, och i den innesluter han icke blott sitt eget parti utan uppenbarligen även ett borgerligt parti, och då han var som mest översvallande välvillig, fick åtminstone jag det intrycket, att han ville innesluta oss alla i sin fadersfamn. Välviljan är stor, och jag skall inte underskatta den, men det finnes en del, som icke vilja vara inneslutna i denna famn.

Jag undrar, om det icke varit lämpligt, om vi hade haft tillfälle att nu vid debattens slut verkställa en votering om en dagordning. Jag vet, att min högt ärade vän ecklesiastikministern åtminstone tidigare varit av samma mening som jag. Jag tror detta skulle varit lyckligt och gagneligt. Jag är säker på, att vi de närmaste dagarna få läsa i regeringspressen om vilken utomordentlig seger, som regeringen vunnit. Jag är säker på, att herr statsrådet och chefen för finansdepartementet kommer att framställas som en av vår historias allra största statsmän. Jag vet, att detta visserligen icke är statsministerns önskan, ty han har alldeles rätt, då han säger, att vi skåningar äro inga vänner av skryt. Men jag är säker på, att så kommer att ske, vare sig statsministern vill eller icke. Det hade då varit fördelaktigt, om vi haft en votering, som visat huru stort det förtroende är, som står bakom regeringen, och fått veta, vilka som ha del i ansvaret för den politik, som föres här i landet. Icke minst ur klarhetens synpunkt hade detta varit synnerligen värdefullt.

Jag ber att få erinra om, att riksdagen på sin tid skrev till Kungl. Maj:t med begäran om utredning angående införande av dagordningsinstitut i svensk riksdagspraxis. Detta institut har ju till uppgift att vara en kontrollapparat, som skall visa, huruvida det demokratiska systemet verkligen fungerar. Då man har så stort intresse för demokratin, som regeringen och statsministern ha, så måste jag säga, att det är anmärkningsvärt, att herr statsministern alldeles glömt bort denna skrivelse. Han talade med energi och entusiasm för denna riksdagsskrivelse, då frågan var före i kammaren. Man kan väl inte tänka sig, att den omständigheten att högerledaren och hans parti i allmänhet var mot förslaget är anledningen till, att ingenting tycks ha blivit gjort i denna fråga. Jag vill därför påminna herrarna på regeringsbänken därom, att en av motionärerna var herr K. G. Westman.

Jag vore mycket tacksam, om herrarna på regeringsbänken ville framföra en hälsning till statsministern att han söker upp skrivelsen och verkställer den av riksdagen begärda utredningen.

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

Herr **Andersson** i Leabo: Herr talman! I den debatt, som förts om krisprogrammet och verkningarna av den förda krispolitiken har från olika håll allt ifrån ytterligheten till höger, representerad av herr Magnusson i Skövde, vidare av herr Carlström och ytterligheterna till vänster, kommunister av olika valörer, däri inbegripen herr Ström i Göteborg, förfäktats den åsikten, att det mindre jordbruket ej fått någon vidare hjälp. Ja, vissa av dessa herrar ville göra gällande, att landsbygdens fattiga folk rentav stälpts genom den förda krispolitiken.

Enär jag icke blott till namnet utan även i verkligheten är en småbrukare, må det tillåtas mig att göra några reflexioner, knutna till vad som här sagts i denna sak. Från högerhåll har även framhållits såsom anmärkningsvärt att de hjälpsökande från grupperna hemmansägare, arrendatorer, kronotorpare, mindre jordbrukare samt hemmasöner och lantarbetare, med ett ord jordbrukets folk ökats. Ja, detta är ju ej så underligt. Alldeles riktigt påpekas i A. K:s rapport därom, »att krisens långvarighet, som tvingar jordbrukarna att reducera användningen av lejd arbetskraft, väsentligen bidragit härtill torde vara ostridigt». Det förhåller sig även så särskilt vid det mindre jordbruket, att det ofta finnes vuxna söner, som ej nämnvärt behövas vid det lilla jordbrukets skötsel. Dessa hava förut kunnat erhålla arbete i skogarna, tillfälligt arbete vid större gårdar och för övrigt vid snart sagt alla övriga arbeten ute på landsbygden. Men genom många samverkande orsaker hava dessa arbetstillfällen minskats eller helt försvunnit. Därvid hava hemmasöner och med dem jämställda ej annat att göra, än att taga sin tillflykt till sitt ofta fattiga hem. Men hemmets små ekonomiska resurser äro snart uttömda. När så skett är det väl ej underligt, ej heller orätt, att även de vänt sig till den offentliga arbetsförmedlingen för att erhålla den hjälp, som där står till buds och såmedelst utnyttja den samhälleliga hjälpverksamhet, som är andra hjälpbehövandes rätt. Att detta medför ökat antal hjälpsökande är ofrånkomligt. De, som anmärka härpå, mena väl ej, att denna grupp skall vara utesluten från samhällets hjälpverksamhet.

Det har vidare sagts, att det mindre jordbruket ej fått någon vidare nytta av jordbrukshjälpen. Man har därvid både nu och tidigare i kritiken emot fjolårets beslut pekat på mjölkregleringen under framhållande att dessa mindre jordbrukare hava så litet mjölk att sälja, att den prisstegring, som skett, icke spelar någon större ekonomisk roll. Jag vill erinra om att såväl i min hemtrakt, som, jag tror, i hela landet i övrigt har den prisförhöjning, som åstadkommits, belöpt sig till omkring en tredjedel. Hade icke denna mjölkreglering genomförts, skulle resultatet i stället ha blivit att priset sänkts med en tredjedel ned till ett pris av högst 4 öre per liter. När nu en småbrukare får detta högre mjölkpris, anser jag, att detta är en hjälp, fastän den visserligen ej är tillräcklig. Men dess värde bör dock icke förringas på det sätt som ofta förekommit, något som ju givetvis leder till ett icke önskvärt — man kan säga i många avseenden — skadligt missnöje och till ett förringande av dessa hjälpåtgärder. Man har heller icke kunnat anvisa någon väg, på vilken man skulle kunna ernå effektivare åtgärder. Emot detta kommer man då ibland med den invändningen att priset på fläsk, kött och ägg har fallit. Ja, det må vara sant, men på sista tiden har en ändring till det bättre inträffat. Jag vill erinra om att riksdagen ju dock har gått in för att stödja ett organisationsarbete på slaktdjursmarknadens område, ett arbete, som syftar till en avsevärd prisförhöjning på dessa produkter och som ernås genom att producenterna bättre behärska denna marknad. Att det på detta område vidtagits stora och omfattande åtgärder är klart. Det är dock ingen anledning att förringa värdet av detta organisationsarbete, därför att resultat ännu icke i nämnvärd grad

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

har visat sig. Ej heller finnes det anledning att förringa värdet av den hjälp, som erhållits i andra avseenden. Hade fullt effektiva åtgärder i prishöjande riktning kunnat genomföras på kött-, fläsk- och äggproduktionens område, skulle kommunisterna, som nu beklaga sig över att jordbrukshjälpen varit ineffektiv, höjt ett ännu värre ramaskri mot den, som de bruka säga, oskäligen livsmedelsfördyringen. Från det hållet borde det därför icke icke komma några anmärkningar i anledning av att hjälpåtgärderna varit ineffektiva. De ökade eller nya anslagen för det mindre jordbrukets stödande, däri då inbegripna även de anslag, som syfta till beredande av arbete för landsbygdens folk, såsom anslagen till dikningar och skogsvård m. m., komma även det mindre jordbruket till hjälp, direkt eller indirekt. Att denna samlade hjälpverksamhet ej är tillfyllest, är jag fullt på det klara med. Med glädje skall hälsas mera effektiva åtgärder, om de kunna anvisas och äro genomförbara.

Jag vill dock påpeka en ur småbrukarsynpunkt synnerligen angelägen omständighet. När det föreslås miljoner för att hjälpa jordbruket, då borde man särskilt beträffande det mindre jordbruket se till, att denna hjälp får sådan form, att det genom dessa anslags erhållande beredes arbete. Jag menar härmed, att de anslag i olika former, som nu ställas till det redan existerande mindre jordbrukets förfogande, böra få återbetalas genom förbättringsarbeten på dessa mindre jordbruk, ty att ställa pengar till dessa jordbrukares förfogande i form av lån, som skulle återbetalas, medför ju ingen effektiv hjälp.

Jag vill också påpeka, att vid såväl mindre som större jordbruk är det synnerligen angeläget, att man tager större hänsyn än nu till jordbrukarnas ekonomiska bärkraft. Jag syftar därpå, att man borde, där så ske kan, genomföra sådana ändringar i fråga om utkrävandet av skatter, att man fäster vederbörligt avseende vid den omständigheten, huruvida jordägaren i fråga är verklig ägare till sin jord, alltså skuldfri, eller om han endast till namnet är ägare, d. v. s. skuldsatt för mer än han äger.

De som kritisera de hjälpåtgärder, som vidtagits visavi jordbruket — och det gäller såväl högern som kommunisterna — borde också lägga märke till följande omständigheter. Vad kommunisterna beträffar, så ha ju dessa icke kunnat anvisa några framkomliga vägar för att hjälpa jordbruksnäringen på ett bättre sätt. Detta gäller i synnerhet det mindre jordbruket. Och vad den andra parten beträffar så vill jag säga, att det får icke förglömmas, att jordbrukskrisens farlighet och långvariga skadeverkningar i mycket stor utsträckning bero därpå, att jordbruket till följd av bristande omvårdnad under föregående år icke varit rustat för denna långa kris.

Såsom ett avskräckande exempel på krisuppgörelsens verkningar talade herr Magnusson i Skövde med darrande stämma om en småbrukare, som ville övergiva sitt hem för att bli nödhjälpsarbetare. Den typen, herr Magnusson, är icke den rätta typen för landets talrika småbrukare. Det är icke så illa ställt med dessa jordbrukares kärlek till sina hem och det arbete de där ha att utföra, att de för den ungefär fem öres höjningen av nödhjälpslönen per dag äro villiga att lämna sina hem och bli hemlösa nödhjälpsarbetare. Även om herr Magnusson i Skövde har en välkommen användning för denne kris-småbrukare i sin kritik av krisuppgörelsen i fjol, så vill jag säga, att det förefaller, som om denne småbrukare vore tämligen konstgjord. Inte bli väl småbrukarna hjälpta, om alla ha det lika dåligt ställt som de själva i denna jordbrukskrisens tid. Så långt jag minns och av egen erfarenhet vet jag, att det varit så, att dessa landsbygdens småfolk alltid förtjänat mindre i sitt eget yrke än vad de egentligen behövt för sin utkomst, men deras räddning har legat i att de kunnat skaffa sig litet extra i andra arbeten och därigenom förvärvat någon extrainkomst på andra områden, som varit bättre betalda.

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

Felet är nu, som förut nämnts, att de av skilda samverkande orsaker äro avstängda från dessa extraförtjänster.

Det är ju alldeles tydligt, att om nödhjälpsarbetslönen i de trakter, där dessa småbrukare bo, varit den där femöringen lägre, så hade det icke i något avseende medfört någon förbättring för oss småbrukare. Men det är ju givet, att jordbruket och i synnerhet det så svagt ställda mindre jordbruket i ökad utsträckning behöver bliva delaktigt av de olika hjälpmöjligheter, som kunna stå till buds. Härtill kan då svaras, att samhällets resurser räcka icke till; vi kunna icke alla bliva samhällets skyddslingar. Ja, det erkänner jag och förstår till fullo, men om den nuvarande småbrukarbefolkningen icke kan hjälpa sig själv, och om icke heller samhället förmår hjälpa till i tillräcklig grad, då är det också fullständigt meningslöst att tro, att någon räddning ligger i att utöka denna folkgrupp.

När nu hjälpverksamhet på skilda områden är ofrånkomlig, torde det väl inte ligga något orätt i att medlen härtill tagas, där de ekonomiska resurserna äro tillfinnandes. Hjälpbehovet minskas, om alla göra sitt bästa för krisens övervinnande, och därför bör också varje saboterande av statsmakternas beslut i hjälpande syfte med alla samhällets maktmedel avvisas. Byggnadskonflikten är ett avskräckande exempel på bristande samhällssolidaritet och utgör en mörk punkt i en likaledes mörk tavla.

Jag har, herr talman, med detta velat giva uttryck för några av de synpunkter på ett par avsnitt av krisproblemen, vilka finnas inom den folkgrupp, som jag tillhör, och vars talan så många vilja föra, fastän de i det dagliga livet stå oss rätt fjärran.

Herr **Pehrsson** i Bramstorp: Herr talman! De, som ha åhört denna remissdebatt såväl i dag som i går och sedan få se rubrikerna i vissa tidningar, måste väl få det intrycket, att den upplysning, som allmänheten får genom tidningarna, är ganska vilseledande.

Då jag nu har ordet, skall jag först be att för ett ögonblick få rikta mig till herr Carlström och framföra några reflexioner i anledning av hans anförande. Efter att i går ha redogjort för vissa saker och uttalat sin uppfattning om vad som gjorts vid föregående års riksdag — jag vet inte om han på förhand talade om vad som skulle kunna göras vid innevarande års riksdag — yttrade han, att tillståndet inom jordbruket alstrat nazism och bolsjevism. Ja, ärade kamrater, för min del har jag den bestämda uppfattningen, att ett fortsatt tillstånd med långa debatter i riksdagens båda kamrar, debatter, som inte lämna något resultat, kan medföra, att folket ute i bygderna börjar undra om det parlamentariska och det demokratiska systemet är vuxet sin uppgift. Jag uttalade den uppfattningen föregående års riksdag, och jag har fortfarande samma uppfattning.

Vidare sade herr Carlström, att man skall på valmötena tala om för valmännen vad man vill. Då herr Carlström reser ut på valmöten, talar han således om vad han vill, när det gäller vissa åtgärder för jordbruket. Jag skall här be att få erinra om en sak.

Herr Carlström tillhörde en löneregeringskommitté, som år 1929, om jag inte missminner mig, fick på remiss en fråga om löneförhöjning till en viss grupp av medborgare. Han anslöt sig då till dem, som tillstyrkte denna löneförbättring, och framförde ingen kritik mot vad som då föreslogs. När sedermera den situationen förelåg, att vi skulle börja vidtaga åtgärder för jordbruket, då stod herr Carlström här i kammaren och talade om skillnaden mellan olika gruppers inkomster och menade, att inga andra åtgärder voro möjliga än de som gingo ut på att pressa ned produktionskostnaderna. Men

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

då undrar jag, om man inte kan säga, att skillnaden mellan olika grupperns inkomster skulle bli större, ifall sådana åtgöranden, som han tyckte vilja förordas, vidtoges, än vad den tidigare varit. Jag menar, att man skall väl tala om hur man själv ställt sig till de olika åtgärderna och inte kritisera vad som är gjort, då man själv överhuvud icke velat göra någonting.

Det var emellertid icke i anledning av herr Carlströms yttrande, som jag begärde ordet, utan i anledning av vad herr Magnusson i Skövde yttrade. Icke därför att det var herr Magnusson, som höll anförandet, utan därför att han, om tidningarna icke äro fel underrättade, är vice ordförande i andra kammarens högerparti. Jag vill då säga, att jag, av vad såväl herr Lindman som herr Anderson i Norrköping yttrade, har fått den uppfattningen, att dessa herrar i remissdebatten försökt och låtit sig angeläget vara att på ett sakligt sätt lägga fram sina synpunkter utan att kritisera någonting annat än vad de från sina utgångspunkter ansågo sig böra klandra. Men herr Magnussons i Skövde uppläggning av saken påminde mera om vad som enligt tidningarna kan förekomma vid ett valmöte, där det gäller att lägga fram enkla synpunkter på verkningarna av ett tidigare fattat beslut. Jag menar, att då man i denna församling kan så väsentligt förenkla problemen som herr Magnusson gjorde, förvånar det mindre vad som kan förekomma inför en mera okritisk församling.

Herr Magnusson i Skövde tillät sig att komma med den där billiga argumenteringen att bland annat nämna, att spannmålsregleringen var genomförd innan fjolårets överenskommelse träffades. Ja, det må vara sant, att den var genomförd, men vi veta ju icke om detta till äventyrs berodde på att vi började förstå varandra litet bättre, och därmed efter bredare front genomföra åtgärder, som för landet voro nödvändiga i ett kritiskt läge. Då herr Magnusson i Skövde vidare säger, att följden av överenskommelsen i fjol bland annat blivit, att t. ex. fläskpriserna fallit, ja, då är herr Magnusson i Skövde alldeles fel underrättad, ty fläskpriserna ha fallit på grund av större produktion av denna vara än vad vi tidigare haft. Härtill kommer, att England, vår främsta köpare, minskat importen från Sverige med cirka 30 %, och importminskningen har för övrigt drabbat icke endast oss utan även andra exportländer. De åtgärder, som ytterligare behövas för att motverka detta prisfall, så att vi komma upp i bättre priser, det är just sådana åtgärder, som jag förutsätter, att 1934 års riksdag skall vidtaga.

Nu skall man inte begära, att herr Magnusson i Skövde, som tillhört andra lagutskottet i flera år, skall ha så lätt att tränga in i jordbruksutskottets angelägenheter, men varför icke tala om verkningarna av köttpriserna? Om herr Magnusson i Skövde ser efter i prisstatistiken, skall han finna följande. Sedan slaktavgifterna började användas och det med tillhjälp av dessa skedde en export till vårt södra grannland, ett land, där vi som mest gynnad nation till lägsta tullavgiften få exportera 6,000 djur, vilket inneburit en prisförhöjning, som för de södra delarna av landet kan uppskattas till 40 %. Det är kanske inte riktigt att tala om prisförhöjning i förhållande till priserna för ett och ett halft år sedan, men i realiteten är det en prisförhöjning, som inträtt, sedan dessa bestämmelser kommit i tillämpning, och denna prisförhöjning gör sig även gällande på andra orter. Om icke dessa 6,000 djur, representerande cirka 1,600,000 kg kött, funnit avsättning på tyska marknaden — utan dessa slaktavgifter hade det på grund av de förhållanden, som föreligga till följd av de handelspolitiska åtgärder, som vidtagits, icke varit möjligt att få till stånd en dylik export — då hade priserna på nötkreatur varit mycket lägre än innan dessa åtgärder till jordbrukets fromma vidtoges.

Herr Magnusson i Skövde sade också, att även mjölkregleringen varit be-

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)
slutad, innan mjölkavgifterna infördes. Det billiga argumentet hörde man rätt ofta i följd under debatten, och det framkom också i tidningarna. Kanske i allra högsta grad å valmötena. Men herr Magnusson i Skövde förbiser, att det är icke mjölkregleringen som sådan som möjliggjort, att smörpriset icke sjunkit under 2 kronor 30 öre, vilket ansågs vara det lägsta rimliga, utan det beror på margarinaccisen, som fått bidra till den exportkvantitet, som överstiger 290,000 kg i veckan. Om detta förhållande icke förelegat, hade det kaos på mjölkmarknaden, som herr Magnusson i Skövde omnämnde, redan varit tillfinnandes. Jag kan i detta sammanhang meddela, att omkring 2 miljoner kronor av margarinaccisen, tagits i anspråk till utjämning för smörexporten under sista halvåret 1933. För närvarande är priset på smör, som exporteras till England 96 öre per kilogram. Om vi med mjölkavgifterna skulle finansiera hela exportkvantiteten, förstår var och en som är inne i mjölkproduktion och överhuvud i jordbrukets förhållanden, vart det hade lett, även om mjölkregleringen, som herr Magnusson sade, varit beslutad innan den s. k. upp-görelsen träffades. Herr Magnusson i Skövde gjorde den invändningen — då jag yttrade under gårdagens debatt, att verkningarna av ett anslag till konjunkturförbättringsarbeten skulle vi icke bedöma — att mitt yttrande skulle närmast tolkas såsom en advokats begäran om uppskov i en rättegång. Nej, herr Magnusson, jag är glad över att ha medverkat till det belopp, som kommit till användning, men jag sade, att de tråkiga förhållanden, som existera inom en viss arbetsmarknad, ha motverkat den stimulerande inverkan detta eljest hade haft. Utöver detta vill jag säga, att detta anslag har icke i full utsträckning ännu kommit till användning och att följaktligen man icke kan bedöma verkan i hela dess vidd.

Om jag drar en slutsats av vad herr Magnusson sagt för att utröna vad herr Magnusson egentligen vill, så lutar det närmast åt, att herr Magnussons ståndpunkt är den, att här är icke annat att göra än att pressa ned produktionskostnaderna; om vi få ned dem, kunna vi producera billigare jordbruksprodukter. Då innebär det för den stackars småbrukare, som herr Magnusson sökte framställa såsom särskilt beklagansvärd, att han får nöja sig med en ganska liten inkomst för sitt arbete. Slutklämmen blir, att den, som har ett jordbruk, där familjen utför arbetet, måste till sist utföra det för överhuvud taget ingen ersättning. Det anse vi icke rimligt att låta dessa företagare prestera ett arbete utan någon ersättning.

Ja, understödstagarandan nämndes också av herr Magnusson. Jag vill icke polemisera mot det, och jag beklagar, att det finnes avarter inom alla samhällsklasser, icke endast inom en. Men den avarten har varken förvärrats eller förminskats genom fjolårets beslut. Den ligger djupare. Den är ingen nykomling från år 1933. Det är enligt mitt förmenande samhällets plikt att se till och utöva så effektiv kontroll som möjligt gentemot alla avarter, det må vara den ena avarten eller den andra. Den avart är lika farlig för samhället, som är osynlig, som den, som är synlig, och jag menar icke, att samhället skall kompromissa med sin ståndpunkt.

Till sist skulle jag vilja säga en annan sak. Jag har tidigare erkänt, att såväl herr Lindman som herr Anderson i Norrköping läto sig angeläget vara att diskutera frågorna sakligt, och jag försökte och, vill jag antaga, lyckades också att icke insinuera något om vare sig den ena eller den andra partens uppfattning om olika ståndpunktstaganden till fjolårets beslut och olika uppfattningar om den framtida politiken. Det gjorde jag, därför att jag anser, som jag sade i går, att det parti jag tillhör icke har kommit till 1934 års riksdag med en förutfattad mening att gå vare sig den ena eller andra linjen, utan vi ha den uppfattningen, att de ekonomiska och näringspolitiska förhållandena i

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

hela världen äro sådana, att det är omöjligt, att det gamla systemet — det håller för dem, som ha så pass tryggad tillvaro, att det icke gör något, hur de ekonomiska förutsättningarna äro — men det håller icke för det stora flertalet av svenska folket. Och om det stora flertalet av svenska folket håller före, att vi skulle taga ståndpunkt på grund av förutfattade meningar, har det svenska folket missräknat sig, när det skickar sina representanter till riksdagen. Av den anledningen sökte jag undvika att polemisera mot dem, som — för all del med en viss rätt — kunna förfäktas sin uppfattning, och jag menar, att vi skola pröva, hur långt det är möjligt att komma överens i de olika frågorna. Jag tror ingen som har den uppfattningen kan förneka, att detta för det nationella arbetet i dessa tider är mera nödvändigt än någonsin tillföre. Herr Herou föreföll vara ganska belåten med vissa av de företagna åtgärderna, men alltid har han någon invändning, att det och det hjälpte icke småbrukarna. Jag tror man hjälper också dem, om vi söka använda landets produktion i första hand och icke bara se till vad som för ögonblicket kan se ut att tjäna den ena eller andra. I längden är det bäst, om vi använda landets arbetskraft och produktion i första hand, innan vi taga in från andra länder det, som där är producerat under väsentligt billigare betingelser än vi ha möjlighet att göra.

Jag kan icke underlåta, innan jag slutar, att, då det parti jag tillhör deltog i fjolårets beslut, yttra något, om vilket alla voro eniga, till och med finansministern, hur optimistisk han än är, att den mörka sidan av budgeten är lånebudgeten. Då det uttalades från alla håll i fjol, att vi skola icke låna mera än som överhuvud taget är nödvändigt, är det naturligtvis önskvärt, att vi även innevarande år hava detta ögonsikte. Men det framställdes kanske från herr Lindman på det sättet, att de, som bidrogo till upplåningen i fjol, gingo in för att införa ett nytt system för en budgets uppgörande. Men det är icke riktigt därför att, från såväl högerpartiet som även från andra partier, som icke voro med på slutuppgörelsen, man yore överens om att vi icke kunde skiljas från 1933 års riksdag med mindre än att nog så kraftiga åtgärder voro vidtagna, och att upplåning måste ske. Det gällde alltså bara beloppet. Och jag vill tillägga, att framstående medlemmar av de andra partierna, som jag hade nöjet att samarbeta med, voro ense om att lånevägen måste beträdas och att åsiktsskillnad om beloppets storlek överhuvud taget inte förelåg, oavsett vilket som i slutspurten blev respektive partiets officiella ståndpunkt. Följaktligen ha alla riksdagens partier varit inställda på att gå ifrån den gamla, stela budgeten och övergå till en annan form för att balansera budgeten.

Jag tror vi tjäna det svenska folket bäst, om vi, då vi remittera denna proposition till vederbörande utskott, göra det utan förutfattade meningar. Vi kunna givetvis ha våra principer, men vi kunna icke lagstifta efter principer, som kunna vara förklarbara under normala förhållanden, men de äro det icke under onormala förhållanden. Herr Trygger förklarade i ett anförande som statsminister att kriget hade lärt honom att alla nationens krafter samlade är önskvärt ur rikets synpunkt. Jag har den uppfattningen att läget är sådant att det framförallt kräver ett medborgerligt samarbete till lösande av för vårt land livsviktiga frågor.

Herr **Severin**: Herr talman! Jag skulle icke så sent i debatten ha besvärat kammaren, om icke det hade varit för ett yttrande, som herr Lindman hade i sitt sista inlägg. Såsom gammal fackföreningsman och dessutom anställd i den svenska fackföreningsrörelsens tjänst kan jag icke anse, att det kan få stå oemotsagt. Han förklarade nämligen, att bristen på företagsamhet i landet och följaktligen arbetslösheten, om icke hela så i det väsentliga eller till en

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)
 mer eller mindre väsentlig del, berodde därpå, att företagarna icke vågade igångsätta arbete på grund av fackföreningarnas tyranni i landet. Det vann anklång hos en massa medlemmar i kammaren, som ropade ett jag kan säga en smula patetiskt svarat ja på herr Lindmans fråga, om icke så var fallet, eller i varje fall gävo de något annat ljud ifrån sig. Jag vet icke, om de, som ropade, själva voro företagare. Det skulle vara intressant att se dessa, om de voro företagare, som äro rädda för att sätta i gång det arbete, som de eljest skulle igångsätta, på grund av de svenska fackföreningarnas tyranni. Det skulle nog bli mycket svårt att framvisa en sådan företagare, och jag skall uppriktigt bekänna, att jag icke har stor förhoppning om att få se någon sådan här i kammaren, fastän man besvarade herr Lindmans fråga så kraftigt med ja.

Nu får man säga, att om det är fackföreningarnas tyranni, som åstadkommit detta, så måste det i alla händelser i vårt land vara relativt lindrigt, om man tänker på den arbetslöshet, som man har i andra industriländer. Om vi tänka på Amerika, som under den svåraste tiden av arbetslöshet hade mer än tio procent av landets hela befolkning arbetslös, så skulle en sådan siffra motsvara 600,000 à 700,000 arbetslösa i vårt land. Om man vidare betänker, att Amerika visserligen har en fackföreningsrörelse, men en fackföreningsrörelse, som är relativt svag och som endast i ringa utsträckning kan påverka arbetarnas villkor och följaktligen endast i ringa utsträckning kan skrämma företagarna från att igångsätta företag, om man vidare förutsätter, att de amerikanska företagarna äro lika rädda för att igångsätta företag och dessutom ihågkommer, att de arbetslösas antal är så mycket större i Amerika än i vårt land, så måste tyranniet antagas vara rätt lindrigt här i landet.

Nu är saken naturligtvis den, att om fackföreningarna hindra någon företagsamhet, måste det bero på fackföreningarnas lönepolitik. Jag skall icke ett enda ögonblick förneka, att lönerna kunna nå en sådan höjd, att de framkalla arbetslöshet. När vi ha ett sådant tillstånd, är omöjligt att säga, och om man å ena sidan exempelvis beträffande den arbetslöshet, som rådde före krisen, kan säga, att den var framkallad av för höga löner, så är det å andra sidan omöjligt att säga hur mycket. Det var en sak. En annan sak är, att den under depressionen rådande arbetslösheten påtagligen — vilket till och med av en från högern så pass erkänd auktoritet som professor Cassel erkännes — icke beror på att arbetslönerna äro för höga. Det är en företeelse, som går igen, att arbetarlönerna under en depression aldrig sjunka lika djupt som priserna och att prissänkningarna alltid äro större i slutet än vid inbrottet av krisen. Men om vi antaga, att en del av arbetslösheten före krisen berodde på att arbetarlönerna voro för höga, hur mycket var den beroende därpå, och fanns det andra faktorer, som inverkade?

Herr Lindman sade, att vi leva över våra tillgångar som nation. När vi 1931 frångingo guldmynntfoten, hette det så också. Det var oriktigt så till vida, att vi under ett tiotal år förskaffat oss omkring 700 miljoner kronor i fordringar, som vi direkt sparat i stället för att leva upp och över våra tillgångar. Hur stora fordringar vi hade i utlandet kan jag icke säga, men det är allmänt erkänt, att efterfrågan på arbetskraft är beroende av kapitaltillgången. När det är allmänt erkänt, att ju större kapital, som finnes, desto större är efterfrågan på arbetskraft, följer därav, att på grund av företagen kapitalexport har arbetslösheten ökat. Voro verkligen kapitalisterna alltså rädda för fackföreningarnas tyranni och därför icke satte i gång företag, så exporterade de i stället kapitalet till utlandet, och det är därigenom vi fått denna arbetslöshet. Tror herr Lindman, att dessa kapitalister vunnit något på att byta plats för kapitalets placering? Voro de mindre rädda för den tyska nationalsocialismen än för de svenska fackföreningarnas tyranni? I samma

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

inlägg hade herr Lindman anledning protestera mot den tyska statens manipulationer med sina utländska skulder, således även med en del av de fordringar, som våra svenska kapitalister ha på grund av att de icke vågat placera sina pengar i landet utan i stället gjort svenska arbetare arbetslösa. Av de pengar, som man där placerade, har man förhoppning att få på sin höjd hälften tillbaka. Tror man, att man hade förlorat lika mycket, om man placerat sina pengar här och givit arbetarna arbete?

Det är bevis på hur lättvindiga argument man använder, och detta gör man, fastän de svenska kapitalisternas fosterlandskärlek tillåtit dem att för att, som de trodde, få högre profit placera sina medel i utlandet och låta de svenska arbetarna gå arbetslösa.

Herr Flyg: Herr talman! Jag begärde ordet med anledning av ett yttrande, som hans excellens statsministern hade. Han riktade i sitt anförande en fråga till oss, om vi trodde, att en annan politik från socialdemokraternas sida skulle ha lett till ett bättre resultat för de små och fattiga i landet. Jag vill svara direkt och klart, att vi icke blott tro det, utan att vi äro övertygade om att detta varit möjligt på andra linjer, linjer som det socialdemokratiska partiet på ett mycket sent stadium under föregående års riksdag även fortfarande var inställt på. Jag erinrar kammarens ledamöter om det uppmärksammade politiska tal, som socialministern Gustav Möller höll i slutet av år 1932, uppmärksammat i hela pressen, där han framhöll, att regeringen och regeringspartiet voro medvetna om det ansvar, som följde med den verkligt starka valsegern, voro medvetna om sina förpliktelser och beredda på att lägga fram regeringsprogrammet i full anslutning till vallöftena. Och han sade, att man ämnade icke låta behandla sig hur som helst, utan man ämnade undersöka, om de borgerliga partierna förstått vad klockan var slagen, och om de borgerliga partierna icke förstått detta, ämnade man gå till nya val, med andra ord fråga väljarna på nytt. Det var den uppfattning, som det socialdemokratiska partiet förfäktade genom sin sekreterare och en av regeringens ledamöter, socialministern, så sent som i slutet av 1932 och som jag ber att få fästa kammarens uppmärksamhet vid nu.

Den socialdemokratiska partiledningen har sitt sekretariat i närheten av Norra Bantorget, och från detta utgå regelbundna bulletiner till vederbörande kader på landets olika platser.

Jag har ett dokument, som gick ut i april 1933, märk april 1933, en månad innan kohandeln gick i lås. Det är ett intressant dokument. Jag ser på sidorna 77 och 78. En punkt handlar om margarinaccisen. Jag läser högt ur den socialdemokratiska partiledningens information till sin kader i april 1933: »Av alla de förslag, som framlagts i syfte att inbringa pengar till statskassan, är det icke något, som överträffar förslaget om margarinaccis i cynism. Högern föreslår här en accis å 20 öre per kg och bondeförbundarna vilja gå ända till 50 öre per kg. Förslaget motiveras med att man vill dels förbättra priset på smör genom denna åtgärd dels ock ge ökat utrymme åt smöret samtidigt som man inkasserar pengar till statskassan. Av föreliggande utredningar framgår, att fettkonsumtionen ökats från 10.1 kg per individ år 1913 till 17.4 kg år 1931. Smörets andel har stigit från 5.7 kg per individ och år till 8.9 kg och margarinets andel från 4.4 till 8.5 kg. Det är således en högst väsentligt ökad avsättning som dessa båda varuslag uppnått jämfört med tiden före kriget. Men det säger sig självt, att om man lägger en skatt på 50 öre per kilogram på margarin, så kommer fettkonsumtionen mycket starkt att minska. Förslaget är reaktionärt ur alla synpunkter och kommer att drabba småbönder och fattiga arbetare över hela vårt land. Smörproducenterna torde lik-

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

väl icke få någon glädje av denna skatts införande, ty det är under nuvarande kristider icke sannolikt, att allmänheten övergår från ett billigare till ett dyrare varuslag. Om man också höjer priset på margarin med 50 öre per kg kommer likväl smöret att vara dyrare. Därav kommer väl att följa, att de fattiga pressas till att köpa det allra billigaste margarinet trots fördyringen men icke smöret, som är för dyrt för deras ekonomi. Man vet ännu icke, hur det går, men fara föreligger för att de borgerliga förena sig och genomdriva detta reaktionära förslag.»

Vad är det här för något? I april månad 1933 var det en bannbulla från den socialdemokratiska partiledningen, en order utskickad till folket i landet: Buss på bondeförbundet, som representerar en alltför reaktionär linje. Och så säger man, att man vet ännu ej hur det går, men att fara föreligger för att de borgerliga förena sig och genomdriva detta reaktionära förslag. Så gick det ej. Det gick så, att man lämnade sin egen ståndpunkt, förfäktad i april, och förenade sig med bondeförbundet om högerns linje. Jag vill fästa statsministerns uppmärksamhet därvid, då han frågade, om vi trodde, att man på andra vägar kommit till bättre resultat. Ja, det trodde han själv i april 1933. Hans socialminister trodde det också, när han sade: Vilja ni inte förstå valutslaget, skola ni få se, vad klockan är slagen. Bravo, Gustav Möller och statsminister Hansson! Det hade varit något som visat — för att använda ett uttryck, som herr Nyblom i dag använde — en karlaktighet i svensk politik, och det hade varit något, som svetsat ihop de fattiga i landet, industriarbetarna och de arbetslösa på en linje, nämligen att driva igenom det, som man från socialdemokratiskt håll hade med sig i kappsäcken vid valmötena, där man sade: Följ oss, slå ner den borgerliga regimen! Här skall bli annan ordning. Det är det, som herrarna släppt. Vi begära, att herrarna ej skola säga ett och göra ett annat. Om hans excellens klagar över en viss ohederlighet, då säger jag för min del, att det är bara ord. Vi begära bara, att vad ett stort parti hade med sig i kappsäcken vid valmöten, skall gälla, när regeringen möter parlamentet.

Så ett par ord till herr Nyblom, som höll ett av starkt moraliskt patos uppburet anförande. På mig hade det gjort bättre verkan, starkt framfört som det var, om jag ej haft i livlig erinran herr Nyblom för ett år sedan, då han talade om reservarbetsystemet. Jag erinrar mig honom som motionär i fjol, där han gick in för reservarbetslönernas sänkning. Det är en glädjande omvändning, som skett hos herr Nyblom, vilken jag pekar på som en av de relativa vinsterna av den nya politiken. Hur länge den är att räkna med, är svårt att säga. Herr Nyblom sade, att den svenska demokratien måste hävda sig. Det gäller att gripa in mot självrådiga individer och vidtaga kraftiga åtgärder. Om herr Nyblom menade att gripa in mot svenska arbetsgivarföreningen, som förorsakat att byggnadskonflikten ännu består, så har han min avslutning, men jag tror, att han syftade på den part, som ingen skuld har till att konflikten består den dag som är, nämligen byggnadsarbetarna. Herr Nyblom skall erinra sig, att hans parti liksom andra partier var med om att i motiveringen till beslutet i fjol rösta in sammankoppling mellan byggnadskonflikten å ena sidan och statens hjälpåtgärder å andra sidan. Då skall man ej vara upprörd över, att parterna slåss, och begära statens ingripande mot dem, då man själv förorsakat denna olycksaliga sammankoppling. Han sade, att det gäller att ingripa mot alla, som stå i förbindelse med främmande makt. Jag vet ej, om han framför allt tänkte på de riktningar, som stå i förbindelse med den främmande makten i söder. Möjligen tänkte han främst på den främmande makten i öster. Men eftersom han sade, att det gäller alla riktningar, skall jag be att få säga till herr Nyblom: Hur vore det att börja de-

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

mokratiens hävdande i det egna partihemmet? Den man, som senast under den största offentliga uppmärksamhet hade förbindelse med främmande makt, finnes inom herr Nybloms parti. Han sitter i närheten av mig på Stockholmslänsbänken, och han har i dag uppträtt till hälften som socialdemokrat och till hälften som bondeförbundare, i morgon kanske i en annan roll. Men jag vill peka på, att där kunde man börja detta rengöringsarbete och detta hävdande. Dessutom vill jag fästa uppmärksamheten vid, att det som sagts från bondeförbundshåll i denna debatt, i mycket stor utsträckning för mig skurit ihop med det partiprogram, som herrarna antagit, och som hade stora likheter med gällande författningar i ett land söder ut och mot vilket herr Nyblom avgav en indirekt krigisk förklaring.

Herr Ström: Herr talman! Jag begärde ordet för att rikta några repliker mot några talare för regeringspartiet, som angripit mig för den kritik jag tidigare levererat under denna debatt mot de krisuppgörelser, som tidigare träffats och som nu fortsätta.

Herr Lundstedt var den mest upprörde. Han talade om, att det var rent skamligt, att en representant för arbetarna framförde en sådan kritik. Jag måste säga, att det är just som representant för arbetarna jag har skyldighet att framföra kritiken. Och hade herr Lundstedt bättre förbindelse med arbetarna, skulle han förstå, att det är den syn de lägga på frågan. Den kritik jag framfört bottnar till alla delar i det valprogram det socialdemokratiska partiet hade vid förra riksdagsmannavalet. Visserligen har herr Pehrsson i Bramstorp sagt, att på ett valmöte kan man framföra vissa åsikter, även om de ej äro fullt riktiga. Det är möjligt, att det går till på det sättet och att dessa åsikter ej voro riktiga. Men så långt jag kunnat fatta och följa med dessa synpunkter, voro de riktiga, om man bara fullföljt dem. Därför anser jag att även i dag kan man framföra denna kritik, som då riktades mot högern och bondeförbundet, men som nu måste riktas mot socialdemokraterna och regeringen, därför att de accepterat de synpunkter man gick ut i valrörelsen för att bekämpa.

Herr Lundstedt var vänlig att tala om, att jag ej hade den nödiga jämvikten efter vad som tidigare skett. Det går långt, när herr Lundstedt talar om nödig jämvikt. När man får sådan kritik *från det hållet*, kan man vara övertygad om, att man är på den säkra sidan.

Så skulle i denna kör också falla in herr Hagberg från Luleå. Jag skall ej närmare upptaga hans angrepp här. Jag tyckte, att det verkade som ett skri från ödemarken, och det Sillénkommunistiska partiet ser ju också ut som en ödemark. Det sista jämmerskriket såg jag i Ny dag, och det var, att man förstört förutsättningarna i Göteborg för silléneriet, genom att ej skälla på undertecknad. Detta skulle förmodligen herr Hagberg reparera nu, men han gjorde det så, att jag ej tänker befatta mig med detta.

Herr Lövgren var också uppe och talade om den saken. Han ansåg, att de synpunkter jag anfört voro släkt med hakkorset. Ja, vore detta ej mera avskräckande, skulle arbetarna betrakta det som mindre avskräckande än de göra. När herr Lövgren talade om, att det är samma mentalitet i mina synpunkter som i herr Lindmans, så får jag säga, att jag anser, att herr Lindmans och herr Lövgrens synpunkter voro så lika, att jag ej kunde märka skillnaden. Det enda var, att herr Lindman möjligen var litet radikalare än herr Lövgren, men det var nog en ren tillfällighet, därför att han icke sitter i regeringsställning som herr Lövgrens partivänner. Så prisade herr Lövgren kohandeln i höga toner och sade, att det är nödvändigt att få höga priser på jordbrukets alster, socker, smör, bröd m. m. Man får den föreställningen,

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

att det bästa som kan inträffa är, när priserna stiga. Det är en ny teori, som han framlägger, att bara priserna stiga, är det bra i samhället. Låt oss acceptera den där teorien, att det är bra för jordbrukarna att priserna stiga, att de ha varit för låga. Men när samhället vidtagit åtgärder för att höja priserna, bör det också vidtaga åtgärder, som göra, att konsumenterna få möjlighet att köpa varorna och få ökade möjligheter i fråga om inkomster. Och om herr Lövgren gick ut till de arbetslösa och frågade dem, vad de tycka om, att socker, smör och bröd stigit i pris, skulle dessa, som ej fått ett öres understöd genom uppgörelsen, på tillfrågan om detta försämrat deras levnadsstandard lämna herr Lövgren ett svar, som nog komme att bli ganska hårt. Denna uppgörelse och dessa verkningar ha ju diskuterats under hela remissdebatten, men det blir också senare tillfälle, när högvördiga utskottet skall servera den uppvärmda skvätt av kohandelssoppan, som redan serverats i statsverkspropositionen, att återkomma och vidare ingå på saken.

Herr Lövgren hade bekymmer angående mig personligen. Han konstaterade, att jag hade dåliga åsikter, och det kan så vara, även om jag ej tilltror herr Lövgren förmågan att värdesätta mina åsikter. Jag skulle vilja ha en censor, som hade större kvalifikationer. Men han tillade ytterligare, att när jag i en replik till herr Hansson talat om, att man utesluter folk därför, att de ha vissa åsikter, så var det så, enligt herr Lövgren, att jag ej hade några åsikter alls och därför blivit utesluten. Skulle man utesluta alla från socialdemokratiska partiet, som ej ha några åsikter alls, så skulle det bli en ordentlig rensning. Då skulle nog herr Lövgren skatta sig lycklig, om han höll sig kvar. Jag vill påminna herr Lövgren om, att det var ej synnerligen länge sedan herr Lövgren på ett visst gruppmöte förklarade, att han skulle lämna det socialdemokratiska partiet, därför att han ej fick prata, emedan han var i en viss sinnesstämning. Det är skäl i att anteckna detta.

Herr P. A. Hansson sade, att om jag varit hederlig, hade jag gått ut ur det socialdemokratiska partiet för länge sedan. Det är möjligt, att om alla som stå på högerflygeln hade iakttagit denna hederlighet, hade vi sett betydligt större borgerliga partier än dem som för närvarande finnas, därför att det är åtskilliga, som ha sin hemort där. Men arbetarna i min hemstad ha ansett, att jag skulle vara med och leda deras kamp, och då har jag ansett, att jag skulle vara med så länge jag får detta. Det är ej säkert, att när man kritiserar regeringen, man därmed kritiserar de socialdemokratiska arbetarna. Det är en väsentlig skillnad mellan den uppfattning, som återfinnes bland dessa, och den, som kristalliseras ut i den socialdemokratiska regeringens förslag. Och är det så, att herrarna tänka utesluta alla, som kritisera denna socialdemokratiska regering, få ni ta permission från regeringsbestyren och uteslutande ägna eder åt den uppgiften, och jag befarar, att edra arbetskrafter ändå ej räcka till, utan att ni måste ha hjälp från åtskilliga andra.

Jag tror också, att i det fortsatta arbetet i riksdagen blir det givetvis en samling förborgerligade socialdemokrater och bondeförbundare, som genomdriva en ny krisuppgörelse, och att denna kommer att leda till samma resultat som den tidigare. Nu väntar man på de bättre tiderna, men även om dessa skulle komma, kan man säga, att det svenska folket ej kommer, i det långa loppet, att nöja sig med dessa åtgärder. Den svenska arbetarklassen är i mycket stor utsträckning socialistiskt inställd, och när den fått klart för sig, att avsikten i fortsättningen ej är att driva socialistisk kamppolitik utan att driva sådan kompromiss- och kohandelspolitik som hittills skett, komma arbetarna att lämna detta parti, där de ej ens ha frihet att framföra sina uppfattningar, utan där regeringen anser lämpligt att se till, att männen i ledet dela deras uppfattningar, medan det vore riktigare tvärtom.

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

Herr Lithander: Herr talman! Under gårdagens debatt yttrade finansministern, att inga vägande skäl finnas anförda emot budgeten. Sedan dess har av flera talare den saken i detalj tagits upp.

Jag ber, herr talman, att innan debatten slutar för mitt vidkommande få fullt och helt ansluta mig till deras mening som uttalat, att de se en verklig fara i de vägar, på vilka finansministern och regeringen slagit in. Lånemedlen skola ju inte längre amorteras på kort tid, som finansministern sagt, utan fördelas på åtta år, inklusive det nuvarande, 40 miljoner kronor per år skola alltså tynga de skattebetalande under sju års tid till för sådant som är förbrukat i år. Man har lämnat en sund skattepolitik och gått in för en osund. Finansministern sade, att han överflyttat inkomster från en samhällsgrupp till en annan och det gör han utan tvivel. Men för sådant finns en gräns och när den gränsen är nådd — och med den takt varmed man nu går fram torde den tiden inte vara så alldeles avlägsen, då de skattekällor, som finansministern nu har att tillgripa, sina — då skulle jag vilja rikta ett allvarsord till den grupp av riksdagen, som möjliggjort detta finansministerns ekonomiska projekt, nämligen till bondeförbundet och dess nuvarande ledare. När den dagen kommer, då de nuvarande skatteköllorna sinat, eller i varje fall inte äro tillräckliga för att man med dem skall kunna betala och klarera ut växande budgeter, då finns det, för vilken finansminister som än sitter, inte mer än en utväg, och det är den att låta beskattningen gå ut över den jordäggande befolkningen i landet. Det kommer alltså att drabba fastigheter i städerna och jordbruket på landet. Det är innehavare av sådana som inte kunna komma undan beskattningen, därför att de äro de enda skatteobjekt — och de sista — som inte kunna flytta på sig. Då vill jag säga, att, när den dagen kommer, böra de som tillhöra Sveriges jordbrukande befolkning ta sig en tankeställare och gå tillbaka i papperen och se efter: vilka var det som möjliggjorde detta insläende på den väg, som nu är beträdd? Och jag skulle till de nuvarande ledande inom bondeförbundet vilja rikta en vädjan: vänd här, innan det är för sent!

Förra året sades, att det bara var fråga om en tillfällig hjälp. Nu äro vi redan inne på det andra året. Om det inte göres ett bestämt halt och om det inte företas en prövning av vad som blir en direkt följd av regeringsförslaget, så äro vi inne på ett gungfly. Dessutom kan det finnas så mycket fasta utgifter i de budgeter, som skola finansieras, och då måste detta — även med bestämd inriktning och en vilja att framdeles spara — gå ut över den fasta egendomen i landet. Och det är dessa synpunkter, herr talman, jag redan i detta ögonblick har velat till kammarens och riksdagens protokoll ha antecknade.

Hans excellens herr statsministern berörde jordbrukshjälpen, och det gjorde även herr finansministern. Han sade att grundvalen i detta avseende är trygghad, ingen behöver lida nöd och livsmedel behöva vi ej lida brist på. Jag hoppas att så inte heller skall ske, varken nu eller framdeles i detta land. Men när man inemot tjugo år tillhört bevillningsutskottet och där stått på deras sida, som undan för undan kämpat gentemot socialdemokraterna för att ge lättnader och bättre inkomstmöjligheter åt jordbruket, kan man inte annat än undra över socialdemokraternas sinnesförändring. Mig skulle det glädja, om i fortsättningen det stora socialdemokratiska partiet ginge in för att åt svenskt jordbruk bevara möjligheten att kunna bli löande, så att av jorden en allt större del av befolkningen skulle kunna få utkomst och där finna trivsel och att detta inte göres beroende på denna inställning, att ett tillfälligt parti genom sin övergång kan möjliggöra ekonomiska anordningar, så som skett. Dessa äro för övrigt av den art, att man måste säga sig, att

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

det är ödesdigert för hela vårt land att något dylikt ägt rum. Sanna mina ord, mina herrar, det är inte bara jordbruket, som kommer att träffas av detta framdeles, utan det är även en mycket stor del av Sveriges arbetare, som härutinnan bli beroende av dessa åtgöranden av det socialdemokratiska partiet och de nu rådande representanterna inom bondeförbundet i den svenska riksdagen. Här är tillfälle till många reflexioner i avseende på de ekonomiska konsekvenserna för dem.

Herr talman! Redan förut har här berörts ett anslag på 5 miljoner kronor till enskild företagsamhet. Hans excellens herr statsministern nämnde nyss här i kammaren, att fördelningen härav är föremål för mycket stor noggrannhet. Hans excellens är inte här nu, men jag skall i varje fall be att få fästa hans uppmärksamhet på ett speciellt fall av tilldelning från detta anslag, som även varit föremål för offentlig kritik i pressen. Det rör sig i detta fall om 12,000 kronor, lämnade till ett företag i Göteborg som heter Färgindustri. För såvitt jag kan förstå, har denna tilldelning icke skett med överhuvudtaget någon noggrannhet, ärendet är inte utremitterat till vare sig kommerskollegium eller till någon annan officiell myndighet, handelskammare eller någon dylik institution. Jag hemställer därför att i samband med prövningen av hur dessa medel, alltså hur ifrågavarande miljoner av förra årets anslag äro begagnade, man granskar detta detaljfall och att konstitutionsutskottet ser efter, huruvida handhavandet av dessa medel skett i enlighet med direktiven och bestämmelserna för dem, liksom att även statsrevisorerna ha sin uppmärksamhet på hur dessa anslag blivit använda. För min del är jag övertygad om, att det inte är riktigt och bra som det är.

Annu en detalj, herr talman. Det har begärts ett stödanslag och ackordslån till främjande av hantverket. Emot detta har jag för min del ingen erinran att göra. Tvärtom är det gärna man vill stödja hantverket. Men jag gör den reflexionen, att när staten med skattemedel skall dela ut ackordslån till hantverket, så bör regeringen ta sig en tankeställare, om den inte själv i mångt och mycket genom omhuldande av blockadväsande och sådant har varit anledning till att mängden hantverkare kommit i det läge, att han måst begära ackord. Överhuvud taget skulle jag vilja säga, herr talman, att när så oerhört stora krav beträffande arbetslöshetshjälp ställas på skattebetalarna i riket och sedan de pressats till det yttersta för närvarande genom dylika låne-transaktioner — jag hoppas att finansministern, som inte är här för tillfället, inte just nu sitter och skriver ut nya låneväxlar på lång tid framöver — då skall åtminstone, när dessa medel skola användas för att ge arbete åt människor, av regeringen krävas att den inriktar en målmedveten politik på att där det finns arbete, där skall det också vara en rätt för svensk medborgare att finna förvärv oförkränkt och utan att hindras däri på något sätt. Tillämpar regeringen den satsen, att samhället skall, med användande av skattemedel, träda in för att ge arbete, då får regeringen sannerligen inte heller undandraga sin medverkan till att »leva och låta leva».

Det är till sist, herr talman, endast ännu en sak, som står i samband härmed. När det nu lånas, liksom förra året för improduktiva ändamål, när vi ha gått in för — inte *vi*, ty vi ha röstat emot detta — men när de makthavande gått in för att i stället för att enbart låna för produktiva ändamål, nu låna så oerhört stora belopp improduktivt, vore det skäl i att vi ägnade en tanke åt vad som för närvarande är investerat exempelvis i statens järnvägar. Där det nu finns cirka 1,143 miljoner investerade i produktivt företag och där man nyinvesterar avsevärda belopp — sammanlagt med telegraf och post som ju förränta sig blir det inemot 95 miljoner som skola investeras på nytt — är dock avkastningen på dessa över 1,100 miljoner upptagen i statens järnvägar

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

såsom inkomst i denna budget med endast 8 miljoner 500 tusen kronor. Det är $\frac{3}{4}$ procents avkastning på detta stora kapital, varav en mycket väsentlig del är lånemedel, för vilka alltså staten får betala räntorna på statslånen. Men budgeten har endast att räkna med $\frac{3}{4}$ procents avkastning. Det kan vara riktigt att man ägnar en tanke åt denna omständighet, när man dessutom går in för en helt improduktiv belåning i den omfattning som här skett.

Med hänsyn till kammaren och den sena tidpunkten skall jag inte nu beröra, vad jag i övrigt här tänkt säga. Det torde väl bli tillfälle därtill under riksdagens lopp vid de olika punkterna.

Jag yrkar remiss av statsverkspropositionen till vederbörande utskott.

Herr **Magnusson** i Skövde: Hans excellens herr statsministern, som ju nu inte är närvarande, riktade till mig i går kväll en mycket kraftig gensaga och förmenade, att jag med en viss otillbörlig frihet hade begagnat den arbetslöshetskommissionens skrivelse angående medelsbehovet, som finnes intagen i statsverkspropositionen. Excellensen förmenade, att det jag hade citerat gällde förhållanden före den vid förra riksdagen beslutade hjälpverksamheten och sålunda inte alls var tillämpligt på den senare.

Jag ber envar av kammarens ledamöter att slå upp propositionen i fråga och se efter på sidan 11 och följande i denna bilaga. Där står rubriken: »Översikt av hjälpverksamheten under år 1933.» Skrivelsen är daterad den 15 december 1933. Att man under sådana förhållanden anser sig ha rätt förutsetta att de slutsatser, som där äro gjorda, även hänföra sig till förhållanden efter beslutet vid den förra riksdagen må vara ganska befogat och jag vågar också säga otvivelaktigt riktigt. Men om man skall acceptera den mening, som hans excellens herr statsministern förfäktade, nämligen att man inte därur finge, eller att det inte var tillräcklig tid förgången för att man skulle kunna dra några slutsatser angående förra riksdagens besluts verkningar, i varje fall inte sådana slutsatser som jag drog beträffande deras inverkan på en utbredning av understödstarandan, då är det också lika befogat att förmena regeringen och regeringspartiet och övriga dem närstående att vilja dra en annan slutsats, nämligen den att beslutet i fråga ha verkat i övervägande gynnsam riktning. Är det för tidigt att dra slutsatser i ena fallet, är det givetvis för tidigt även i det andra.

En talare här i dag, herr Nyblom, hade ett mycket mångordigt anförande, vari han bland annat yttrade som ett bevis för hur ovederhäftig kritiken mot reservarbetena varit, att den skillnad av $2\frac{1}{2}$, respektive 5 miljoner kronor, som hade förelegat mellan de olika förslagets slutsummor, inte var av någon som helst betydelse i en miljardbudget. Han tillade, snillrikt och vackert, att detta kunde till och med de andeligen fattiga begripa. Men var det en miljardbudget det rörde sig om i detta avsnitt? Man får väl bedöma summans storlek icke i proportion till hela statsbudgeten utan i proportion till speciella ändamål, varom det är fråga. Och gäller det att lägga $2\frac{1}{2}$, respektive 5 miljoner i högre belopp till reservarbetena och reservarbetslönerna, då tror jag att till och med en andligen fattig — och naturligtvis en andligen så rik person som herr Nyblom väl anser sig vara — bör kunna begripa, att den summan kan vara tillräcklig för att i väsentlig mån stimulera benägenheten att gå över till dessa reservarbeten, en benägenhet som jag har vågat påstå otvivelaktigt förefinnes och som är av ganska betänkligt slag.

Herr Andersson i Leabo, som sysselsatte sig åtskilligt med mig och mitt anförande under gårdagen, påstod, att från yttersta högern, representerad av undertecknad, och yttersta vänstern, representerad av herr Herou, hade det påståtts, att småbrukarna icke hade haft någon nytta av krisöverenskommel-

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

sen. Jag vet inte, om herr Andersson i Leabo var inne och hade tillfälle att höra sin förre partichefs litet hårdhänta kritik av tidningspressen, när han yttrade, att om 50 procent av vad den skriver är sant, så är det en god press. Jag skulle vilja säga, att om 50 procent av det sätt att citera, som herr Andersson i Leabo och herr Pehrsson i Bramstorp använde gentemot mig, är sant, så äro herrarna goda bondeförbundare. Icke på något ställe i mitt gårdagsanförande yttrade jag, att småbrukarna icke hade haft någon hjälp av krisöverenskommelsen, men däremot yttrade jag, att för många av dessa voro trots allt svårigheterna så stora, att det icke lät sig med framgång förnekas, att många bland dem hade det betydligt trängre och sämre än vad en reservarbetare har. Detta förklarar också den omständigheten, att många av dem säga, som jag är övertygad om att herrarna själva ha hört, att det vore mycket bättre att vara på reservarbete än att gå här och slita med sitt lilla lantbruk.

Sedan sade herr Andersson i Leabo, att ansvaret för det svåra läget för jordbruket fick icke sökas nu, utan det låg hos dem, vilka hade haft regeringen och makten under tiden före krisuppgörelsen. Herr Andersson i Leabo! Om jag icke missminner mig, har han blott ett föregående år tillhört denna församling, och det skulle vara förlåtligt, om han så litet kände till jordbruksfrågornas föregående historia, att han kunde fälla ett sådant omdöme, om man icke kunde förutsätta, att den, som anser sig behörig att väljas till riksdagsman, måste ha varit så mycket ute både i agitationen och annorledes, att han bör ha något bättre kännedom om de faktiska förhållandena, förutsatt naturligtvis att han finner det opportunt att använda denna sin bättre kännedom. Det kan dock icke vara herr Andersson i Leabo och hans partikamrater obekant, att det väsentliga motståndet mot jordbrukshjälpen under det tidigare skede, vartill han hänvisade, restes just från det parti, med vilket nu herr Andersson i Leabo och hans partikamrater söka samverkan. Han riktade sålunda sin förebråelse i detta fall åt alldeles orätt håll.

Herr Pehrsson i Bramstorp yttrade gentemot mig, att mitt gårdagsanförande mera passade på ett valmöte, och han tillade, att på ett sådant kan man lägga fram vissa synpunkter, även om de icke äro fullt riktiga. Det kom så omedelbart och ursprungligt, herr Pehrsson i Bramstorp, att det verkade som en på erfarenheten grundad självbekännelse. Det sätt, på vilket herr Pehrsson i Bramstorp i det följande tillät sig att citera mina yttranden från gårdagen, vittnar om en dylik fördomsfrihet. Herr Pehrsson i Bramstorp sade, att jag hade påstått, att krisuppgörelsen förra året hade medfört även prissänkning på en del av jordbrukets produkter. Jag har här konceptet till mitt anförande i går och jag vet, att jag i den delen läste från papperet. Där står det: »Det måste i detta sammanhang påpekas, att jordbruksnäringen genom kris-hjälpen icke haft att mottaga blott ett förbättrat prisläge utan också att sedan dess ett väsentligt försämrat prisläge har inträtt på vissa produkter» och därvidlag nämnde jag särskilt ägg och fläsk. Det är icke därmed påstått, att detta har varit en *följd* av krisöverenskommelsen, men det är sagt i motsats till det påståendet, som fälldes under gårdagen, att krisöverenskommelsen hade haft enbart goda verkningar och att jordbruket hade haft att anteckna ett förbättrat prisläge under den tiden. Jag påpekade ju också, hurusom en av partiets egna ledamöter, ålderspresidenten, hade här i kammaren uttalat en alldeles motsatt mening.

Sedan sade herr Pehrsson i Bramstorp, att jag hade gått in för att vi skulle få ner produktionskostnaderna för jordbruket. Jag yttrade, och jag tror det stenografiska protokollet skall bestyrka riktigheten av detta mitt yttrande, att jordbruksnäringen måste ekonomiskt saneras efter väsentligen två linjer, av vilka ingendera kan utelämnas, och jag sade, att den ena linjen var ett för-

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

bättrat prisläge och den andra linjen minskade omkostnader. Jag tillade, att genom krisöverenskommelsen har man gått in för åtgärder, vilka icke blott befästa ett högre liggande prisläge gentemot jordbruksnäringen utan även är ägnat att höja prisläget. Herr Pehrsson i Bramstorp kan väl ändå hålla med mig om att detta icke innebär en fråga om att jordbruket skall arbeta för underbetalning. Även den mindre jordbrukaren, som han särskilt ömmade för, kommer väl i ett gynnsammare ekonomiskt läge, om de många förnödenheter, vilka han måste köpa, exempelvis dessa dyra industriprodukter, som herrarna så ofta ha talat om, bli något billigare. Detta är dock något helt annat än att jag skulle ha sagt, som herr Pehrsson i Bramstorp försökte vindicera det till, att jordbrukaren skall arbeta billigare d. v. s. få mindre inkomst, mindre behållning av det arbete, som han lägger ned på sitt jordbruk. I själva verket har jag pläderat för den rakt motsatta meningen.

Det har dragit tillräckligt länge ut på tiden med denna debatt, och jag skall därför inskränka mig väsentligen till dessa gensagor, som jag ansett mig nödsakad att göra till följd av de mot mig personligen riktade angreppen. Jag skall dock tillägga en enda sak. Det är ett spørsmål, som det ju kanske blir tillfälle att upprepa även vid ett annat tillfälle. Det har här påpekats och det icke utan fog, att man här har gått in för åtgärder, där man skattevägen och arbetsvägen på omvägar socialiserar samhället. Det torde vara skäl uti, att man icke minst från bondeförbundshåll och från övrigt borgerligt håll, där man förklarat sig villig att medverka i dessa åtgärder, gör klart för sig vad det verkligen gäller och icke går fram med förbundna ögon. Det kan vara befogat, om man överhuvud taget skall hoppas på samarbete, att man ger ett otvetydigt svar på den frågan, huruvida man även i framtiden vill stödja dylika öppna eller maskerade socialiseringssträvanden. Därpå beror i hög grad, huruvida verklig samverkan i framtiden skall kunna åstadkommas.

Herr Carlström: Herr talman! Jag har icke för avsikt att göra en sådan grundlig uppgörelse med bondeförbundet som herr Magnusson i Skövde. Jag har överhuvud taget icke alls deltagit i de stora bataljerna, som herrarna på ömse sidor ha hållit under det gångna året för att söka övertyga varandra hur pass duktiga man var på sitt håll varit. Jag skulle icke heller här ha begärt ordet för en replik, om jag icke hade fått den uppfattningen, att jag måtte ha varit något oförsiktig i går eftermiddag, när jag yttrade mig, eftersom herr Andersson i Leabo i dag funnit anledning att gå upp som regeringens adjutant och försvara vad som genom uppgörelsen kommit till stånd. För min del kritiserade jag denna uppgörelse mycket milt, och jag sade icke på något sätt, att den hade försämrat läget. Jag erkände också, att mjölkregleringen hade haft sin betydelse för priset å mjölk. När man emellertid hörde här i går förmiddag den ena deklARATIONEN efter den andra om hur utomordentligt verksamt det hela hade varit och att det hade lyckats alltsammans, så tycke jag, att det lät en liten smula för vackert. Hur är det i själva verket? Krisen är kvar, arbetslösheten är kvar, skuldsättningen tilltager, och landet är i samma bedrövlige läge som i fjol. Det har icke skett några sådana där stora under genom vad som uppgjordes. När man från det hållet går ut i landet och talar om vilken oerhörd förbättring som har åstadkommit, är det något, som jag tycker låter litet grand egendomligt och som man icke kan skriva under.

Jag skulle i alla fall icke ha begärt ordet, om icke herr Pehrsson i Bramstorp, bondeförbundets nykorade ledare, hade ansett det lämpligt att gå tillbaka till 1928 års lönekommitté och tala om min ställning i den. Ja, jag håller före att då det gäller att skipa rättvisa bör man göra det även tjänstemän emellan,

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

och jag tycker icke det är trevligt att vifta med skollärarna ute i bygderna, därför att man *ser* dem mest, men det är »effektivt» för bondeförbundarna.

Herr Pehrsson i Bramstorp var i början av sitt anförande mycket bekymrad över att pressen var litet onådig. Ja, skall man vinna pressen på det sättet som herr Pehrsson här tycks vara i färd med tror jag knappast det går. Det kan icke hjälpas, att man icke får bättre press än man har. Det må vara herr Pehrssons sak att för framtiden söka ordna det så, att i någon mån åtminstone de »50 procenten» bli något hyggligare.

Jag har överhuvud taget icke i denna debatt försökt kasta sten på någon, och jag har erkänt det svåra läget, men jag har dock trott, att även om man, såsom herr Pehrsson i Bramstorp sade, skall gå till verket utan förutfattade meningar, har man ändå lov att ha *några* meningar kvar.

Herr Pehrsson i Bramstorp: Herr talman! Till herr Carlström vill jag säga, att jag gjorde ingen erinran emot herr Carlströms villighet att skipa rättvisa mellan vissa löntagargrupper, utan jag gjorde en erinran mot herr Carlströms sätt att behandla de åtgärder, som de gängna åren framlagts till stöd för jordbruket, då herr Carlström, i stället för att gå med på några sådana åtgärder, varje år här i riksdagen bara kritiserade de svåra förhållandena. Jag menar, att en sådan negativ politik leder just dithän, som herr Carlström var rädd för att det skulle leda.

Till herr Magnusson i Skövde skulle jag vilja säga, att när man tillåter sig sådan agitation inför riksdagens kamrar, kan man befara, att man tillåter sig användning av sämre argument, när det är fråga om ett möte med en mera okritisk publik.

Jag skulle vilja säga, att innebär herr Magnussons val en föryngring inom högerpartiet, varom man har skrivit, då förvånar mig den föryngringen en smula.

Vidare yttrades ej. Ifrågavarande proposition hänvisades till statsutskottet, varjämte densamma remitterades, i vad den anginge pensionsväsendet samt riksdags- och revisionskostnader ävensom kostnader för riksdagens hus och riksdagens verk till bankoutskottet samt, såvitt den rörde jordbruksärenden, till jordbruksutskottet.

Till vederbörande utskott skulle jämväl överlämnas de i anledning av propositionen inom kammaren avgivna yttrandena.

§ 5.

Föredrogos var för sig följande Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till jordbruksutskottet propositionerna:

nr 45, angående bemyndigande för vattenfallsstyrelsen att försälja tomter och områden från de under styrelsens förvaltning ställda fastigheter; och nr 46, angående försäljning av vissa statens järnvägar tillhöriga markområden m. m.;

till statsutskottet propositionen, nr 52, angående vissa redovisningsåtgärder i anledning av överlåtelse från statens järnvägar till domänverket av nämnda järnvägars slipersfaktori vid Piteå; samt

till bevillningsutskottet propositionen, nr 53, angående ändring i gällande bestämmelser rörande lokal postförsändelse.

§ 6.

Härefter föredrogs var efter annan följande på kammarens bord liggande motioner; och remitterades därvid

till konstitutionsutskottet motionen nr 31 av herr *Nilsson* i Hörby;

till statsutskottet motionerna:

nr 32 av herr *Gardell* i Gahns *m. fl.*; och

nr 33 av herr *Ossbahr*;

till bevillningsutskottet motionen nr 34 av herr *Ericson* i Boxholm;

till bankoutskottet motionerna:

nr 35 av herr *Ericsson* i Sörsjön; och

nr 36—38 av herr *Fast m. fl.*;

till behandling av lagutskott motionerna:

nr 39 och 40 av herr *Thorell m. fl.*; och

nr 41 av herr *Arnemark m. fl.*; samt

till jordbruksutskottet motionerna:

nr 42 av herr *Nilsson* i Steneberg;

nr 43 av herr *Ericsson* i Sörsjön *m. fl.*;

nr 44 av herr *Carlström m. fl.*;

nr 45—48 av herr *Pettersson* i Dahl *m. fl.*; och

nr 49 av herr *Eriksson* i Toftered *m. fl.*

§ 7.

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet Kungl. Maj:ts proposition, nr 54, med förslag till lag om sparbankernas säkerhetskassa.

§ 8.

Vidare föredrogs var för sig följande motioner; och remitterades därvid

till konstitutionsutskottet motionen nr 50 av herr *Sandström*;

till statsutskottet motionerna nr 51 och 52 av herr *Meyerhöffer m. fl.*;

till bevillningsutskottet motionerna:

nr 53 av herr *Mårtensson m. fl.*;

nr 54 av herr *Nilsson* i Hörby *m. fl.*; och

nr 55 av herr *Lovén*; samt

till bankoutskottet motionerna:

nr 56 och 57 av herr *Lovén*; och

nr 58 och 59 av herr *Bäcklund*.

§ 9.

Slutligen föredrogs riksdagens kanslideputerades memorial, nr 1, angående antagande av tjänstemän i riksdagens kansli.

Vad kanslideputerade anmält och hemställt godkändes.

§ 10.

Avgåvos följande motioner, nämligen av:

herr *Nilsson* i Hörby *m. fl.*, nr 60, om anslag till det frivilliga skytteväsendets befrämjande;

herr *De Geer m. fl.*, nr 61, om anslag till byggande av enskilda utfartsvägar;

herr *Sandberg m. fl.*, nr 62, likaledes om anslag till byggande av enskilda utfartsvägar;

herr *Holmström m. fl.*, nr 63, om löneförbättring för vissa beställningshavare vid krigsmakten;

herr *Leffler*, nr 64, om införseltull å ammoniumsulfat;

herr *Olovson* i Västerås, nr 65, om livränta åt förre volontären Carl Gustaf Vestlund;

herr *Herou m. fl.*:

nr 66, angående moratorium för innehavare av små och medelstora jordbruksfastigheter;

nr 67, angående åtgärder till stöd i vissa avseenden för innehavare av små och medelstora jordbruksfastigheter; och

nr 68, angående en expropriationslagstiftning av viss social innebörd;

herr *Arnemark m. fl.*, nr 69, om visst tillägg till lagen om kollektivavtal;

herr *Ström m. fl.*, nr 70, angående utredning om en modern hyreslagstiftning;

herrar *Henrikson* och *Ström*, nr 71, angående lagstiftning till skydd i vissa avseenden för ungdom med annan anställning än i industriellt arbete;

herrar *De Geer* och *Andersson* i Dunker, nr 72, om anslag för bidrag till täckdikningar;

herr *Andersson* i Leabo *m. fl.*, nr 73, om höjning av det i statsverkspropositionen uppförda anslaget till kurser i trädgårdsskötsel;

herr *Olsson* i Blädinge, nr 74, angående höjning av det till vissa väg- och flottledsbyggnader å skogar i enskild ägo utgående statsbidraget;

herr *De Geer m. fl.*, nr 75, angående nedbringande av vissa kostnader vid väg- och broarbeten; samt

herr *Lundqvist m. fl.*, nr 76, angående ersättning i vissa fall av statsmedel för skada, som tillfogats enskild person vid ingripande på ordningsmaktens sida.

Ovannämnda motioner bordlades.

§ 11.

Till bordläggning anmäldes bankoutskottets memorial:

nr 1, med överlämnande av fullmäktiges i riksbanken till bankoutskottet avgivna berättelse; och

nr 2, med överlämnande av fullmäktiges i riksgäldskontoret till innevarande riksdag avgivna, till bankoutskottet avlämnade berättelse.

§ 12.

Justerades protokollsutdrag.

§ 13.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Eriksson</i> i Stockholm	under den 20 jan.,
› <i>Fast</i>	› 4 dagar fr. o. m. den 19 jan.,
› <i>Englund</i>	› 4 › › › 20 ›
› <i>Engberg</i>	› 12 › › › 20 ›

herr <i>Pettersson</i> i Hällbacken	under 3 dagar fr. o. m. den 23 jan.,	
» <i>Johansson</i> i Silingeberg	» 3 » » » 20 » och	
» <i>Bergström</i>	» 6 » » » 19 »	

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 7.13 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Lördagen den 20 januari.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 15 innevarande januari.

§ 2.

Herr statsrådet *Wigforss* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 55, angående godkännande av överenskommelse mellan Sverige och Finland angående gemensam bevakning för bekämpande av olovlig införsel av alkoholvaror, m. m.; och

nr 56, med förslag till lag om fullgörande i vissa fall av betalningsskyldighet i förhållande till utlandet m. m.

Dessa propositioner bordlades.

§ 3.

På förslag av herr talmannen beslöt kammaren att för behandling av sådana ärenden, som tillhöra tillfälligt utskott, tillsätta fem tillfälliga utskott, vart och ett bestående av tio ledamöter och tio suppleanter samt att lördagen den 27 innevarande januari företaga val av ledamöter och suppleanter i de tillfälliga utskotten.

§ 4.

Enligt därom den 17 innevarande månad fattat beslut skulle nu företagas val av tio ledamöter och fjorton suppleanter i riksdagens särskilda utskott; och anställdes först val av ledamöter i nämnda utskott.

Därvid avlämnades 156 godkända valsedlar, samtliga med partibeteckningen »Gemensam lista» och upptagande namnen på nedan nämnda personer i följande ordning:

- herr *Eriksson* i Falun,
- » *Nilsson* i Antnäs,
- » *Johansson* i Uppmälby,
- » *Pehrsson* i Bramstorp,
- » *Andersson* i Prästbol,
- » *Persson* i Falla,
- » *Andersson* i Höör,

herr *Jeppsson*,
 » *Andersson* i Falkenberg och
 » *Lundqvist*.

Dessa personer hade alltså utsetts till ledamöter i utskottet.

Härefter anställdes val av suppleanter.

Därvid avlämnades 113 godkända valsedlar, samtliga med partibeteckningen »Gemensam lista» och upptagande namnen på nedan nämnda personer i följande ordning:

herr *Törnkvist* i Bjuv,
 » *Lindmark*,
 » *Olsson* i Rödningsberg,
 » *Persson* i Trången,
 » *Hällgren*,
 » *Larsson*,
 » *Englund*,
 » *Näslund*,
 » *Falk*,
 » *Nilsson* i Karlstad,
 » *De Geer*,
 » *Fält*,
 » *Thorell* och
 » *Johansson* i Djursnäs.

Dessa personer hade alltså utsetts till suppleanter i utskottet.

§ 5.

Justerades protokollsutdrag angående de i nästföregående paragraf omförmälda valen.

§ 6.

Föredrogos var för sig de på kammarens bord liggande motionerna; och hänvisades därvid:

till statsutskottet motionerna:

nr 60 av herr *Nilsson* i Hörby *m. fl.*;
 nr 61 av herr *De Geer m. fl.*;
 nr 62 av herr *Sandberg m. fl.*; och
 nr 63 av herr *Holmström m. fl.*;

till bevillningsutskottet motionen nr 64 av herr *Leffler*;

till bankoutskottet motionen nr 65 av herr *Olovson* i Västerås;

till jordbruksutskottet motionerna nr 66—68 av herr *Herou m. fl.*;

till behandling av lagutskott motionerna:

nr 69 av herr *Arnemark m. fl.*;
 nr 70 av herr *Ström m. fl.*; och
 nr 71 av herrar *Henrikson* och *Ström*;

till jordbruksutskottet motionerna:

nr 72 av herrar *De Geer* och *Andersson* i Dunker;
 nr 73 av herr *Andersson* i Leabo *m. fl.*; och
 nr 74 av herr *Olsson* i Blädinge; samt

till tillfälligt utskott motionerna:
nr 75 av herr *De Geer m. fl.*; och
nr 76 av herr *Lundqvist m. fl.*

§ 7.

Vidare föredrogos vart för sig och lades till handlingarna bankoutskottets memorial:

nr 1, med överlämnande av fullmäktiges i riksbanken till bankoutskottet av-
givna berättelse; och

nr 2, med överlämnande av fullmäktiges i riksgäldskontoret till innevarande
riksdag avgivna, till bankoutskottet avlämnade berättelse.

§ 8.

Avgåvos följande motioner, nämligen av:

herr *Lindman m. fl.*, nr 77, angående valbarhetsvillkor för beklädandet av
poster i kommunala nämnder och styrelser;

herr *Lithander*, nr 78, angående ändringar i kommunallagarna till beredande
av skydd för de kommunala skattebetalarna;

herr *Lithander m. fl.*, nr 79, om sänkning av räntan å ett Aktiebolaget Sven-
ska Amerikalinjen beviljat statslån;

herr *Nylander m. fl.*, nr 80, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning
om anslag till viss gottgörelse åt förut i Ryssland bosatta svenska under-
såtar;

herrar *Laurén* och *Jonsson* i Eskilstuna, nr 81, angående fyra beställnings-
havares vid försvarsväsendet löneförmåner;

herr *Kilbom m. fl.*:

nr 82, angående sänkning av lönerna åt vissa statens ämbetsmän;

nr 83, angående sänkning av arvodena åt riksgäldsfullmäktige m. fl. arvo-
destagare; och

nr 84, om sänkning av regeringsmedlemmarnas löner;

herr *Törnkvist* i Karlskrona, nr 85, angående ifrågasatt indragning av vissa
sjömanshus;

herr *Andersson* i Falkenberg, nr 86, angående ifrågasatt indragning av sjö-
manshuset i Falkenberg;

herrar *Bäcklund* och *Persson* i Tidaholm, nr 87, angående ifrågasatt indrag-
ning av sjömanshuset i Lidköping;

herr *Andersson* i Falkenberg m. fl.:

nr 88, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om statsunderstöd åt hantverks-
mästare för utbildande av lärlingar; och

nr 89, om anslag till reseunderstöd åt arbetare och andra i näringsyrken sys-
selsatta personer;

herr *Svensson* i Landskrona m. fl., nr 90, om sänkning av räntan å lån från
statens bostadslånefond;

herr *Holmgren*:

nr 91, angående utspisning vid krigsmakten av kaffe med viss tillsats av
råg;

nr 92, om förhöjt beklädnadsbidrag till vissa underofficerare i flottan och
marinen; och

nr 93, om anslag till byggandet av ett nytt utsjölodningsfartyg;

Andra kammarens protokoll 1934. Nr 4.

herr *Olsson* i Gävle *m. fl.*, nr 94, om anslag till föreläsnings- och instruktionsverksamhet för nykterhetens främjande;

herr *Ossbahr m. fl.*, nr 95, om förhöjt anslag till extra arvoden åt gymnastiklärare;

herr *Anderson* i Norrköping *m. fl.*, nr 96, angående upprättandet av en ny-språkig gymnasielinje vid de allmänna läroverken;

herr *Anderson* i Norrköping, nr 97, angående anslaget till icke-ordinarie personal vid riksarkivet;

herr *Högström m. fl.*, nr 98, om anslag till bidrag för uppförande av provinsialläkarbostäder på landsbygden;

herrar *Eriksson* i Falun och *Andersson* i Igelboda, nr 99, om anslag till socialstyrelsens verksamhet;

herr förste vice talmannen *Bengtsson m. fl.*, nr 100, angående statens övertagande av dövstumundervisningen;

herr förste vice talmannen *Bengtsson*, nr 101, om anslag till undervisning i hushållsgöromål vid vissa läroverk;

herr *Österström m. fl.*, nr 102, om höjning av det i statsverkspropositionen äskade anslaget för statsbeställningar;

herr *Lindberg* i Stockholm:

nr 103, angående den civila personalens vid »Underrättelser för Sjöfarande» tjänsteställning *m. m.*; och

nr 104, angående åvägabringande av ett särskilt skattesystem för sjöfolk;

herr *Nylander*:

nr 105, om ökat tullskydd för vissa arbeten av kork eller korkavfall;

nr 106, om ökat tullskydd för vissa slag av väskor *m. m.*; och

nr 107, om ökat tullskydd för galvaniserade järnrör;

herr *Malmqvist m. fl.*, nr 108, angående tullskyddet för pälsvverk;

herr *Hagberg* i Malmö *m. fl.*:

nr 109, om ökat tullskydd för vissa slag av hattar och mössor;

herr *Hagberg* i Malmö:

nr 110, om ökat tullskydd för vissa slag av golv- och väggplattor; och

nr 111, angående tullskyddet för slipskivor, polerpapper och polerduk;

herr *Holmgren*, nr 112, om ökat tullskydd för porslinsindustrien;

herrar *Holmgren* och *Holmström*, nr 113, om beredande av rätt att till avsalu inom landet tillverka porter av klass III;

herr *Magnusson* i Skövde, nr 114, om ökat tullskydd för meloner, gurkor och tomater;

herr *Olofsson* i Digernäs, nr 115, angående jordbruksintressets tillgodoseende i prövningsnämnden;

herr *Laurén*, nr 116, om underhåll från Vadstena krigsmanshuskassa åt förre soldaten Erik Hilmer Hurtig;

herr *Lovén*, nr 117, om årligt understöd åt änkan Amanda Elisabet Ljungström;

herr *Weijne*, nr 118, angående inrättande av ett riksbankens avdelningskontor i Borås;

herrar *Andersson* i Falkenberg och *Paulsen*, nr 119, om understöd åt förre lokmästaren Anton Larsson;

herr *Holmgren*:

nr 120, om pensionsförhöjning åt förre förmannen vid marinens centrala beklädnadsverkstad Sven Olof Ohlsson;

nr 121, om årligt understöd åt förre underofficerskorpralen Carl Henrik Hasselqvist; och

nr 122, om pension åt förre underofficerskorpralen Johan Martin Jonasson;

herr *Magnusson* i Skövde, nr 123, om pension åt indelte furiren Karl Melker Bäck;

herr *Månsson*, nr 124, om ersättning till förre volontären Bror Alrik Emanuel Jonsson för sjukdom, ådragen under militärtjänstgöring;

herr *Paulsen*, nr 125, om årligt understöd åt änkan Anna Elisabet Holmberg och hennes minderåriga barn;

herr *Hallén*, nr 126, om årligt understöd från Vadstena krigsmanshuskassa åt förre sjukvårdskorpralen A. E. Fridh;

herr *Lindberg* i Stockholm, nr 127, om ändrad lydelse av § 57 sista stycket sjömanslagen;

herr *Andersson* i Dunker *m. fl.*, nr 128, om viss utsträckning av arrendators rätt till ersättning för förbättring å arrenderad fastighet;

herr *Lundqvist m. fl.*, nr 129, angående åtgärder för beredande åt svensk arbetskraft inom landet av skydd mot konkurrerande utlänningar;

herr *Meyerhöffer m. fl.*, nr 130, om upphävande av lagen om förbud mot politiska uniformer;

herr *Pehrsson* i Bramstorp *m. fl.*, nr 131, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 15, med förslag till lag om ändring i vissa delar av 21 kap. strafflagen *m. m.*;

herr *Spångberg m. fl.*, nr 132, angående påskyndande av pensionsutredningen *m. m.*;

herr *Gardell* i Gahns *m. fl.*, nr 133, om anslag till premiering av i enskild ägo befintliga baggar;

herr *Isacsson m. fl.*, nr 134, om viss förbättring av löneförmånerna för assistenten vid centralanstalten för jordbruksförsök A. Gustafsson;

herrar *Ericsson* i Sörsjön och *Olsson* i Rödningsberg, nr 135, om anslag till ersättning för älgskada;

herr *Andersson* i Ovanmyra *m. fl.*, nr 136, om viss ändring i 9 § kungörelsen angående statsunderstödd arbetarsmåbruksverksamhet;

herrar *Magnusson* i Skövde och *Björck* i Kristianstad, nr 137, om höjning av anslaget till kurser i trädgårdsskötsel;

herr *Lindberg* i Umeå:

nr 138, om indragning av till fiskeriskolan i Aneboda utgående statsunderstöd; och

nr 139, om återbetalning till Emanuel Persson, Gunnarn, av viss del av utav honom för inköpt virkespost erlagd köpeskillning;

herr *Herou m. fl.*, nr 140, om anslag till ackordslån och stödlån åt jordbrukare;

herr *Olsson* i Ramsta, nr 141, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 21, med förslag till lag om allmänna vägar *m. m.*;

herr *Lindberg* i Stockholm:

nr 142, angående den praktiska utbildningen av maskinistelever; och

nr 143, angående lindring i visst avseende av kompetensfordringarna för maskinbefäl;

herrar *Ericson* i Boxholm och *Westman*, nr 144, angående nedbringande av räntan å lån från pensionsförsäkringsfonden;

herr *Björck* i Kristianstad *m. fl.*, nr 145, angående främjande av tillverkning och avsättning av vin av svenska frukter och bär; samt

herr *Weijne*:

nr 146, angående beredande i visst syfte av möjlighet till minskad tjänstgöringskyldighet för befattningshavare i allmän tjänst; och

nr 147, angående beredande i visst syfte av rätt till förtidspensionering av befattningshavare i allmän tjänst.

Samtliga ovannämnda motioner bordlades.

§ 9.

Upplästes och lades till handlingarna följande till kammaren inkomna protokoll:

Protokoll, hållet vid sammanträde med herr talmannen i riksdagens andra kammare och de kammarens ledamöter, som blivit utsedda att jämte herr talmannen tillsätta kammarens kanslipersonal och vaktbetjäning, den 19 januari 1934.

Anmäldes att kanslisten hos kammaren N. G. Hj. Julin erhållit förordnande att tills vidare under annan tjänstemans sjukdom vara stenograf hos första kammaren; och beslöto herrar deputerade att till kanslist hos andra kammaren under den tid Julin komme att bestrida stenograf-tjänst hos medkammaren förordna aktuarien fil. lic. *N. G. Lindskog*.

Som ovan.

In fidem

Per Cronvall.

§ 10.

Anmäldes och godkändes riksdagens kanslis förslag till riksdagens skrivelse, nr 12, till Konungen angående utseende av ledamöter och suppleanter i utrikesnämnden.

§ 11.

Till bordläggning anmäldes bevillningsutskottets betänkande, nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med underställande av beslut om viss tilläggstull.

§ 12.

Justerades protokollsutdrag.

§ 13.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Holmgren</i>	under 3 dagar fr. o. m. den 25 jan.,
› <i>Hansson</i> i Trollbättan	› 5 › › › 24 ›
› <i>Srensson</i> i Landskrona	› 6 › › › 22 ›
› <i>Meyerhöffer</i>	› 10 › › › 24 ›
› <i>Lovén</i>	› 4 › › › 24 ›
› <i>Andersson</i> i Löbbo	› 5 › › › 23 ›

herr <i>Olovson</i> i Västerås	under	3	dagar	fr. o. m.	den	21	jan.,	
» <i>Sjögren</i>	»	3	»	»	»	22	»	
» <i>Bäcklund</i>	»	3	»	»	»	21	»	
» <i>Andersson</i> i Prästbol	»	3	»	»	»	21	»	
» <i>Persson</i> i Trången	»	7	»	»	»	21	»	
» <i>Andersson</i> i Falkenberg	»	5	»	»	»	21	»	
» <i>Österström</i>	»	5	»	»	»	21	»	
» <i>Elmroth</i>	»	3	»	»	»	22	»	
» <i>Johansson</i> i Uppmälby	»	2	»	»	»	21	»	
» <i>Johansson</i> i Krogstorp	»	5	»	»	»	22	»	och
» <i>Gustafsson</i> i Välsnäs	»	5	»	»	»	23	»	.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 11.37 f. m.

In fidem
Per Cronvall.